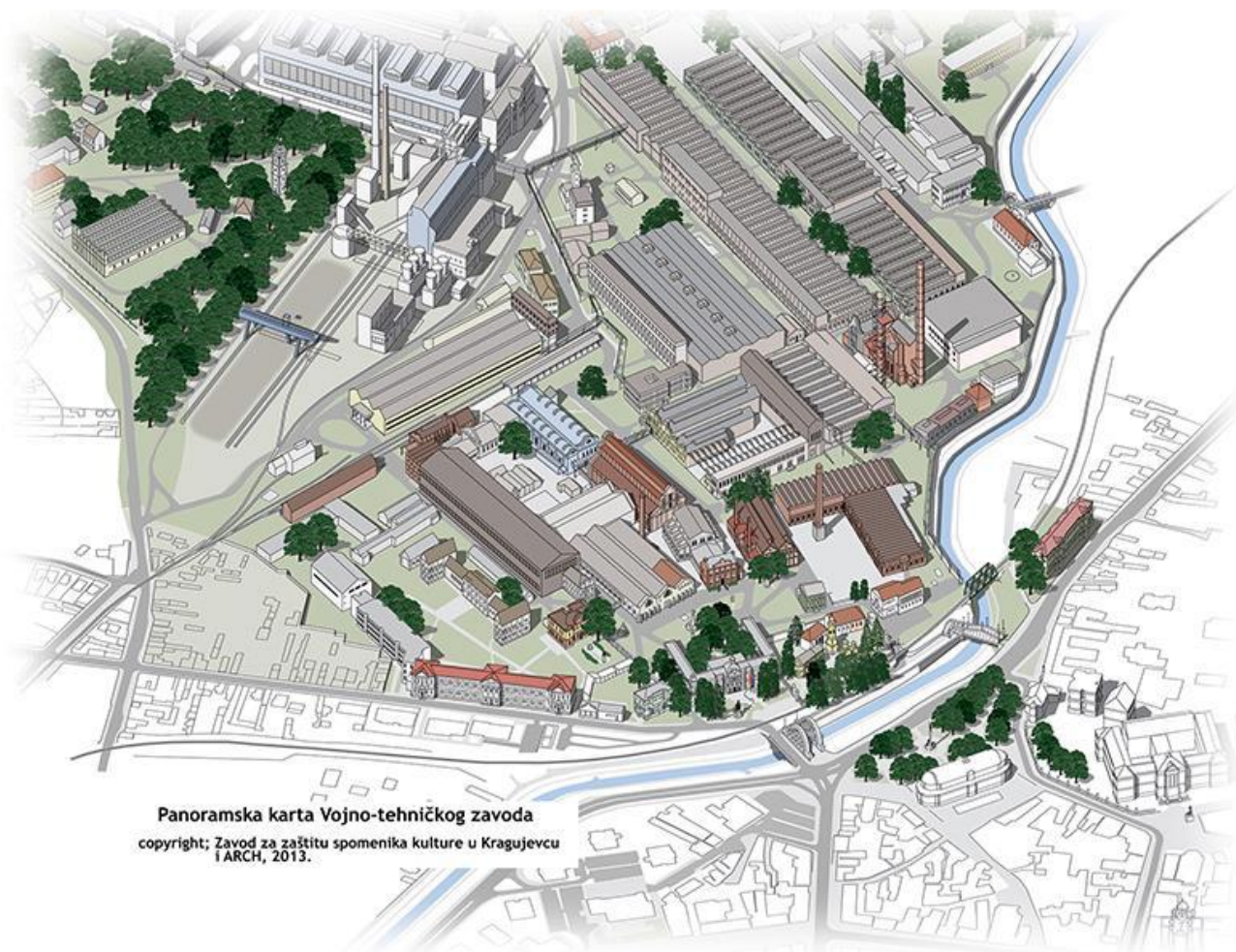

GRAD KRAGUJEVAC

u saradnji sa

Udruženjem urbanista Srbije

Panoramska karta Vojno-tehničkog zavoda

copyright; Zavod za zaštitu spomenika kulture u Kragujevcu
i ARCH, 2013.

PROGRAM

za otvoreni, međunarodni, anketni, jednostepeni, anonimni

URBANISTIČKO-ARHITEKTONSKI KONKURS

**ZA URBANU OBNOVU I REHABILITACIJU PROSTORNE KULTURNO-ISTORIJSKE CELINE
„VOJNO-TEHNIČKI ZAVOD U KRAGUJEVCU“**

januar 2022

PROGRAM

za otvoreni, međunarodni, anketni, jednostepeni, anonimni

URBANISTIČKO-ARHITEKTONSKI KONKURS

**ZA URBANU OBNOVU I REHABILITACIJU PROSTORNE KULTURNO-ISTORIJSKE CELINE
„VOJNO-TEHNIČKI ZAVOD U KRAGUJEVCU“**

Raspisivač/Naručilac konkursa
GRAD KRAGUJEVAC

Sprovedilac konkursa
Udruženje urbanista Srbije, Kneza Miloša 9/1, Beograd

www.uus.org.rs

www.arsenal-kragujevac.com

SADRŽAJ KONKURSNOG PROGRAMA

POVOD, PREDMET I OBUHVAT KONKURSA

1. POVOD, PREDMET I OBUHVAT KONKURSA

1.1. POVOD I PREDMET KONKURSA

1.2. OBUHVAT KONKURSA

CILJEVI I KRITERIJUMI

2. CILJEVI I KRITERIJUMI

2.1. CILJEVI KONKURSA

2.2. KRITERIJUMI

ISTORIJSKI KONTEKST

3. ISTORIJSKI KONTEKST KOMPLEKSA „VOJNO-TEHNIČKI ZAVOD“

KARAKTERISTIKE KONKURSNOG I ŠIREG KONTEKSTUALNOG PODRUČJA

4. KARAKTERISTIKE ŠIREG I NEPOSREDNOG OKRUŽENJA VAN OBUHVATA KONKURSA

5. KARAKTERISTIKE PROSTORA U OBUHVATU KONKURSA

5.1. NAMENA I FUNKCIONALNA ORGANIZACIJA PROSTORA

5.2. AMBIJENTALNE KARAKTERISTIKE PROSTORA

5.3. IZGRAĐENA STRUKTURA

5.4. KULTURNO-ISTORIJSKO NASLEĐE

5.5. PRIRODNI USLOVI

5.6. SAOBRAĆAJA POVEZANOST

5.7. ZELENILO I OTVORENI PROSTORI

5.8. INFRASTRUKTURA

PREPORUKE, USLOVI I ZADATAK KONKURSA

6. PREPORUKE IZ VAŽEĆIH URBANISTIČKIH PLANOVA

7. USLOVI I MERE ZAŠTITE KULTURNO-ISTORIJSKOG NASLEĐA

8. ZADATAK KONKURSA I PROGRAMSKI ELEMENTI

8.1. ZADATAK KONKURSA

8.2. PROGRAMSKI ELEMENTI I SADRŽAJI

8.2. OBAVEZNI ELEMENTI KONKURSNOG REŠENJA

8.3. EVALUACIJA KONKURSNIH REŠENJA

9. INICIJATIVE I PREDLOZI

PRAVILA KONKURSA

10. PRAVILA KONKURSA

10.1 USLOVI ZA UČEŠĆE NA KONKURSU

10.2 USLOVI ZA SPROVOĐENJE KONKURSA

10.3 SADRŽAJ KONKURSNOG RADA – ZAHTEVANIH KONKURSNIH PODLOGA I DOKUMENTACIJE

10.4. OPREMA KONKURSNOG RADA

10.5. AUTORSKA KOVERTA – SADRŽAJ IZJAVE KONKURENTA

10.6. KONKURSNI ROKOVI

10.7. VRSTA I VISINA NAGRADA

10.8. SASTAV ŽIRIJA I IZVESTIOCI

10.9. PRAVNE I FINANSIJSKE POSLEDICE ZA VRSTU I VISINU NAGRADE I USLOVI ZAŠTITE AUTORSKIH PRAVA I PRENOSA IMOVINSKIH PRAVA AUTORA NA INVESTITORA

PRILOZI UZ PROGRAM – PODLOGE I PRATEĆA DOKUMENTACIJA

POVOD, PREDMET I OBUHVAT KONKURSA

1.1. POVOD, PREDMET I OBUHVAT KONKURSA

1.1. POVOD I PREDMET KONKURSA

Grad Kragujevac, u sklopu mera i aktivnosti na urbanoj obnovi i regeneraciji prostorno kulturno-istorijske celine „Vojno-tehnički zavod“, pokrenuo je postupak za sprovođenje urbanističko-arhitektonskog konkursa sa ciljem da time započne dugoročni i sveobuhvatni proces obnove prostora koji je obeležio razvoj grada tokom poslednja dva veka.

Kompleks "Vojno-tehnički zavod" (VTZ) i vojna industrija koja se razvijala na ovom prostoru, od sredine XIX veka bila je nosilac tehničko-tehnološkog, socijalnog i demografskog razvoja grada. Danas, međutim, kontekst prostora VTZ bitno je drugačiji. Karakteriše ga zamrlost, nebezbednost, neosvetljenost, nefunkcionalnost, ekološka ugroženost, heterogena vlasnička struktura i neadekvatno korišćenje objekata koji predstavljaju kulturnu baštinu. Nakon što je 2006.godine, Grad Kragujevac otkupio deo prostora i građevina nekadašnjeg VTZ, deo kompleksa konačno je postao dostupan široj javnosti i počeo da otkriva sve svoje sadržaje i bisere industrijskog nasleđa.

Odlukom Vlade Republike Srbije, „Kompleks Vojno-tehničkog zavoda u Kragujevcu“, utvrđen je 2014.godine za prostornu kulturno-istorijsku celinu izuzetnog značaja. Može se reći da kompleks VTZ, osim proglašenog nacionalnog, ima i internacionalan značaj u istorijskom (prva mala evropska država sa sopstvenim oružanim kapacitetima - oslonac politike oslobođenja balkanskih naroda), ali i u arhitektonsko-urbanističkom smislu (koren bezornamentalne estetike u čitavom regionu). Takođe, ovo je istovremeno najstariji fabrički kompleks u ovom delu Evrope, začetak industrijalizacije i novog društvenog poretka, ali i snažan simbol uvođenja Srbije u moderne evropske tokove.

Urbana obnova i regeneracija ove prostorno kulturno-istorijske celine od izuzetnog značaja podrazumeva očuvanje, revitalizaciju, unapređenje, adekvatno korišćenje i prezentaciju objekata industrijskog nasleđa i prostora u njihovom okruženju, a u cilju oživljavanja kompleksa, poboljšanja urbanističko-arhitektonskih, ekonomskih, ekoloških i socijalnih aspekata regenerisanog prostora, čime bi se ujedno poboljšala slika gradskog kulturnog predela i njegova prepoznatljivost na širem regionalnom, pa i međunarodnom nivou.

Projekat urbane obnove i regeneracije PKIC Vojno-tehničkog zavoda koji je pokrenuo grad Kragujevac ima za cilj da se obezbedi ekonomski opravdan, socijalno prihvatljiv i ekološki održiv razvoj ovog prostora od izuzetnog kulturnog značaja, u samom jezgru Kragujevca kroz:

- vraćanje izvornog identiteta prostora kao centra industrijalizacije i modernizacije Srbije,
- osmišljavanje savremenih koncepata korišćenja objekata i prostora industrijskog nasleđa, kroz njihovu prenamenu i ponovno korišćenje („kreativne industrije“ ili „industrije 4.0“),
- formiranje novih, slikovitih i svima dostupnih ambijenata kao impuls za transformisanje ovog prostora u fokusnu tačku kulturnog života Grada,
- jačanje kulturnog identiteta grada i socijalne kohezije njegovih građana,
- rešavanje konflikata u prostoru (heterogena vlasnička struktura, postojeći način korišćenja, zaštita kulturnog nasleđa, zaštita životne sredine, potrebe sadašnjih i budućih korisnika prostora, instrumenti za upravljanje prostorom).

Grad Kragujevac se odlučio da, kao polaznu tačku za usmeravanje daljih prostornih intervencija, formiranje razvojnih ciljeva i identifikaciju interesa stejkholdera (grad, građani, developeri, akademska zajednica, stručnjaci iz raznih disciplina) u okviru predmetnog prostora VTZ, organizuje postupak raspisivanja i sprovođenja međunarodnog urbanističko-arhitektonskog konkursa i kroz nagrađena rešenja utvrdi smernice za urbanu obnovu i regeneraciju kompleksa sa predlogom aktivnosti i mera koje u tom cilju treba preduzeti, a koje bi služile kao osnov za izradu neophodne planske i urbanističko-tehničke dokumentacije.

Predmet konkursa je urbanističko - arhitektonsko rešenje prostorne kulturno istorijske celine „Vojno - tehnički zavod u Kragujevcu“ – zona I, sa idejnim arhitektonskim rešenjima objekata i parternih površina u njegovom „jezgru“ (prostor „Knežev arsenal“).

1.2. OBUHVAT KONKURSA

Konkursni obuhvat oivičen je regulacijom reka Lepenice i Ždraljice, Kosovskom ulicom, ul. Stojana Protića, industrijskim kolosekom, a uključuje i prostor postojeće komunalne zone (izvan PKIC - zona I-VTZ) i grupaciju stambenih objekata u okviru PKIC - zona II – Pirotehnika.

Celina konkursnog obuhvata struktuirana je u više prostornih podcelina/zona, u zavisnosti od specifičnosti pojedinih delova predmetnog kompleksa i zahtevanog obima i nivoa detaljnosti razrade konkursnog rešenja i to:

TEŽIŠNO PODRUČJE (Zona 1) čini uvodnu zonu u kompleks i obuhvata prostor kontakta dve zaštićene prostorno-kulturno istorijske celine – PKIC „Vojno-tehnički zavod“ i PKIC Milošev venac (sa Starom crkvom i skupštinom). Naslanja se na prostor starog gradskog jezgra Kragujevca od kojeg ga, sa severne strane, razdvaja reka Lepenica. Ova zona predstavlja najreprezentativniji deo kompleksa sa vrednim graditeljskim nasleđem koje ima izuzetan istorijski značaj - simbolizuje začetak srpske državnosti i začetak i uspon industrijalizacije na prostoru tadašnje Srbije. Izdvojena je kao zona javno dostupnih sadržaja i čini I fazu urbane obnove i regeneracije kompleksa. Površina obuhvata zone 1 je oko 6,2 ha.

PROGRAMSKO PODRUČJE (Zona 2) čini središnji deo obuhvata PKIC „VTZ“ i u ovom trenutku predstavlja zatvoren (javno nedostupan) deo industrijskog kompleksa, dominantno proizvodne namene. Programsko područje (zona 2) predstavlja značajan prostorni resurs za buduću transformaciju i razvoj novih funkcija i čini II fazu urbane obnove i regeneracije kompleksa. Okružena je, pored težišne zone, industrijskim kompleksom „Zastava oružje“, komunalnom zonom sa južne strane i kontaktnom zonom koja uključuje kompleks Mašinsko-tehničke škole i stambeni blok uz Kosovsku ulicu. Površina obuhvata zone 2 je oko 14 ha.

KONTAKTNO PODRUČJE (Zona 3) čine obodni prostori celine konkursnog zahvata, pretežno izvan Zone I PKIC „Kompleks VTZ“.

Zona 3.1 obuhvata severozapadnu kontaktnu zonu PKIC – zona I „VTZ“, počev od Lučnog mosta br. 1, pa do ušća reke Ždraljice u Lepenicu. Granicu kontaktne zone čini ul. Kneza Mihaila (Lepenički bulevar) sa severne i koridor železničke pruge Kraljevo-Kragujevac-Lapovo sa severozapadne strane. Severni deo zone 3.1 pripada PKIC „Milošev venac“. Površina obuhvata zone 3.1 je oko 6,5 ha.

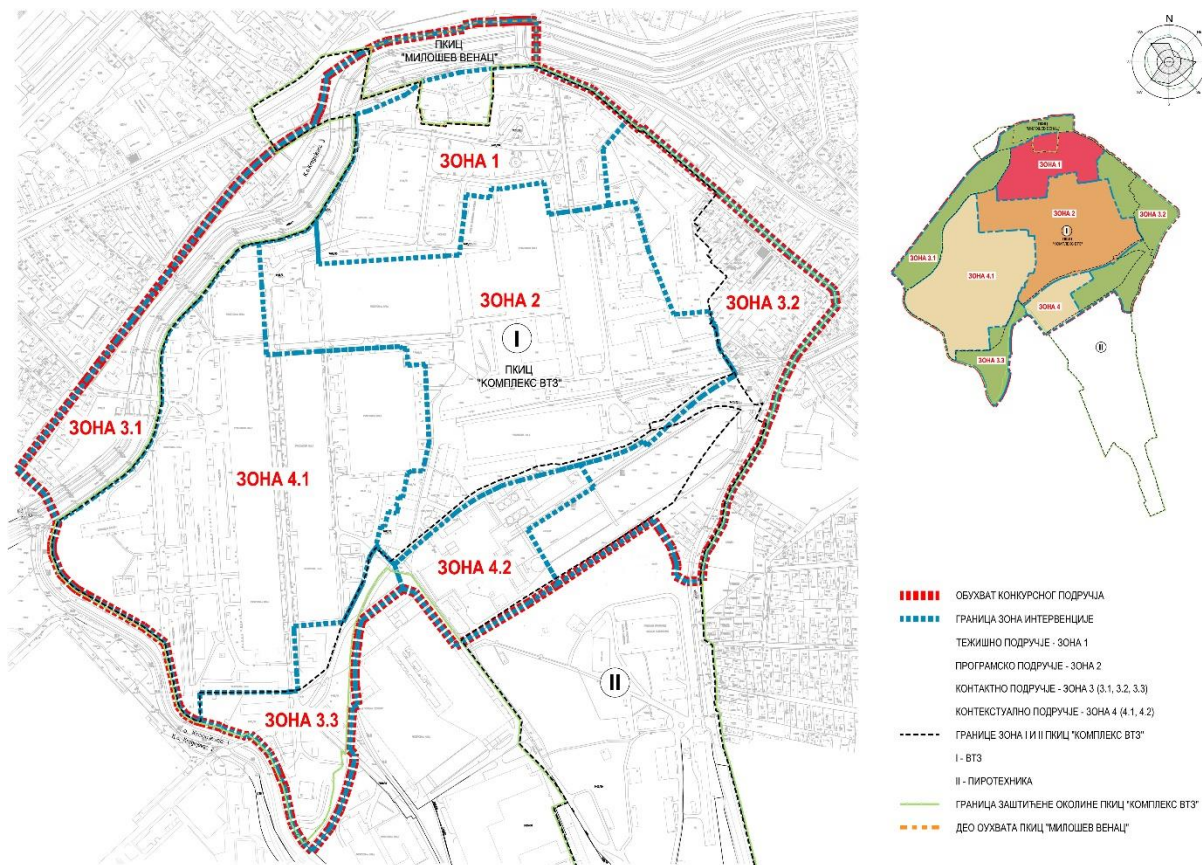
Zona 3.2 obuhvata kontaktnu zonu uz ulice Kosovska i Stojana Protića, deo komunalne zone (pepelište) manju grupaciju stambenih objekata (PKIC, zona II - „Pirotehnika). Celokupna zona se nalazi u okviru granica zaštićene okoline PKIC. Površina obuhvata zone 3.2 je oko 8,1 ha.

Zona 3.3 obuhvata rubni južni deo konkursnog zahvata oivičen rekom Ždraljicom i industrijskim železničkim kolosekom, uz proizvodni kompleks „Zastava oružje“. Površina obuhvata zone 3.3 iznosi oko 3 ha.

KONTEKSTUALNO PODRUČJE (Zona 4) čini delove konkursnog zahvata u kome nisu predviđene intervencije, imajući u vidu njihove specifičnosti u pogledu funkcionisanja.

Zona 4.1 obuhvata prostor postojećeg („zatvorenog“) industrijskog kompleksa „Zastava oružje“ (u okviru PKIC-Zona I/VTZ). Površina zone je oko 15 ha.

Zona 4.2 obuhvata prostor gradske toplane („Energetika“) i pripada zaštićenoj okolini PKIC „Vojno-tehnički zavod“. Površina zone je oko 2.8 ha.

Slika 1. Katastarski plan sa granicom konkursnog obuhvata

Slika 2. Ortofoto snimak sa granicom obuhvata konkursa

CILJEVI I KRITERIJUMI

2. CILJEVI I KRITERIJUMI

2.1. CILJEVI KONKURSA

Osnovni cilj konkursa je da se, u skladu sa konkursnim zadatkom, značajem i potencijalima lokacije, izabere najkvalitetnije urbanističko-arhitektonsko rešenje, koje korespondira sa okruženjem i prilagođeno je vrednostima ambijenta zaštićene prostorno kulturno-istorijske celine. Težnja je da se kroz konkursne aktivnosti sagledaju aktuelni potencijali prostora, u skladu sa kulturno-istorijskim kontekstom, značajem prostora, uz anticipaciju njegovog budućeg razvoja.

Opšti ciljevi konkursa

- Sagledavanje razvojnih mogućnosti predmetnog prostora kroz formiranje široke ponude raznovrsnih ideja, predloga i koncepata funkcionalne i oblikovne transformacije kompleksa Vojno-tehničkog zavoda i njegovog neposrednog konteksta, uz poštovanje vrednosti zaštićene prostorno kulturno-istorijske celine.
- Preispitivanje planskih dokumenata koji su od uticaja na predmetno područje i predlog njihove nadgradnje novim programima, sadržajima, funkcijama i oblikovnim rešenjima.
- Zaokruživanje kontekstualnog ambijenta i kompleksa Vojno-tehničkog zavoda u jedinstven i prepoznatljiv prostorni okvir.
- Povezivanje predmetnog prostora sa neposrednim kontekstom i širim okruženjem, kroz preusmeravanje saobraćajnih tokova.
- Uvođenje sadržaja i sklopova primerenih prostoru prostorne kulturno-istorijske celine „Vojno-tehnički zavod“, oblikovanih tako da omoguće kvalitetnu ponudu javno dostupnih sadržaja, ali i veću aktivaciju prostora i tržišnu iskorišćenost, kao i estetsko-sadržajnu atraktivnost (delova i celine).
- Uvođenje programa koji će unaprediti kulturnu, obrazovnu, turističku i poslovnu ponudu grada.

Konkretni ciljevi konkursa koji proističu iz analize prostornih kvaliteta i ograničenja, a u skladu sa propisanim merama zaštite za objekte i prostore:

- Predlog optimalnih (najracionalnijih i najkvalitetnijih) razvojnih mogućnosti prostora u sadržajnom i oblikovnom smislu, sa posebnim odnosom prema povećanju atraktivnosti celine uz:
 - novu izgradnju u pravcu formiranja nezavisnih fizičkih struktura,
 - rekonstrukciju objekata koji nisu predmet zaštite iz mogućnost visinske regulacije u postojećim gabaritima, u obimu i formi usklađenoj sa izabranim pristupom obnovi,
 - interpolaciju novih slojeva sa slojevima nasleđa u pravcu promene visinske regulacije, uz mogućnost implementiranja novih funkcija u skladu sa konceptualnim rešenjem.
- Prostorno-programaska provera i definisanje celine prema nameni i sadržaju objekata u skladu sa abijentalnim i drugim karakteristikama, kao osnov za dalju plansku razradu prostora;
- Učvršćivanje identiteta prostora kao specifičnog i prepoznatljivog gradskog ambijenta, kroz artikulisanje njegovih organizacionih, regulacionih, oblikovnih i estetskih vrednosti.
- Povećanje interesa korišćenja raspoloživog prostora kroz proširenje ili prestrukturiranje postojećih i uvođenje novih sadržaja i podizanje kvaliteta funkcionisanja predmetnog prostora i neposrednog okruženja.
- Revitalizacija, rekonstrukcija i prenamena postojećih objekata od velikog kulturno-istorijskog značaja (prenamena kompleksa u javne i mešovite funkcije) u cilju očuvanja osobenosti prostora i urbane morfologije.
- Remodelacija urbanog sklopa kroz unapređenje morfologije postojećih struktura u skladu sa principima zaštite graditeljskog nasleđa.

- Uspostavljanje jedinstvene, organske, funkcionalne i oblikovne veze sa neposrednom kontaktnom zonom, uz istovremeno obezbeđenje integriteta svake pojedine (pod)celine.
- Preoblikovanje unutrašnje strukture kompleksa unapređenjem estetsko-ambijentalne prepoznatljivosti (objekata, otvorenih prostora, mobilijara, ...).
- Preuređenje otvorenog prostora za raznovrsne stacionarne atraktivne sadržaje i različita događanja manifestacionog karaktera, formiranjem fleksibilnog „scenskog okruženja“, privlačnih arhitektonskih sklopova, uz pristupačnost i likovnu upečatljivost.
- Unapređenje mreže saobraćajnih tokova, uz razrešnje stacionarnog saobraćaja.
- Pejzažno uređenje prostora.

2.2. KRITERIJUMI

- Karakter i kvalitet unapređenja urbanog identiteta područja u kontekstu neposrednog i šireg okruženja.
- Funkcionalna zaokruženost i integrisanost predmetnog prostora u gradsku matricu.
- Jasan i sveobuhvatan prostorni koncept urbane obnove, prepoznatljiv u osnovnoj ideji.
- Distribucija namena i sadržaja u prostoru, kvalitet i raznovrsnost ponuđenih sadržaja, funkcionalnost predloženog rešenja.
- Obim i struktura predloženih sadržaja, sveobuhvatnost prostorno-programskog rešenja i višeslojnost ponuđenih predloga;
- Skladnost urbanog konteksta u celini i ostvarene vrednosti identiteta svake ambijentalne (pod)celine; Slikovitost, likovnost i višeslojna perceptivnost predmetnog prostora.
- Kvalitet predloženog načina prilagođavanja objekata industrijskog nasleđa potrebama grada i regiona, uz poštovanje principa očuvanja autentičnosti i integriteta građevina i prostora – primenom savremenih modela zaštite i revitalizacije industrijskog nasleđa.
- Urbanističko-arhitektonsko oblikovanje i ambijentalne karakteristike celine i karakterističnih delova:
 - Odnos prema širem i neposrednom okruženju i kontaktnom području,
 - Integralni pristup zaštiti, očuvanju i unapređenju graditeljskog i kulturnog nasleđa;
- Ekonomska opravdanost i održivost prostorno-programskog koncepta i mogućnost etapne realizacije.
- Dinamičnost korišćenja prostora i aktivno učešće u životu grada.
- Jasnoća prikaza i uverljivost argumentacije.

ISTORIJSKI KONTEKST KOMPLEKSA „VTZ“

Nastanak Kragujevca kao prvog industrijskog grada u Srbije

Najstariji podatak zabeležen o Kragujevcu potiče iz druge polovine XV veka, kada se pominje kao selo sa 32 kuće. prvo naselje podignuto je na levoj obali reke Lepenice, kod sadašnjeg Donjeg betonskog mosta.

Od prvog zabeleženog podatka o postanku Kragujevca 1476. do 1818. godine, kada postaje prestonica Srbije, Kragujevac je više od tri veka bio pod vlašću Turaka i oko dvadesetak godina pod austrijskom okupacijom. U tom periodu grad se razvijao prema funkcijama koje je vršio i sa odlikama tadašnje arhitekture, naročito orijentalne.

Za razvoj grada od značaja je bila druga austrijska okupacija, koja je trajala 21 godinu. Tada Kragujevac postaje vojno-strategijski centar, a istovremeno započinje razvitak zanatstva, trgovine i stočarstva. Naselje se širi prema sadašnjoj pošti i hotelu "Dubrovnik". Na tom prostoru podignuto je utvrđenje sa zemljanim bedemom i drvenom ogradom, opasano šancem sa vodom iz Lepenice, odakle i naziv "Šanac-Kragujevac".

Slika 1. Šanac-Kragujevac

Slika 2. Džamija kod Kamenog mosta

Nakon ove faze nastanka i razvoja grada, po oslobođenju od Turaka 1815. godine, nastupa prestonički period, u kojem Kragujevac doživljava puni procvat. U ovom periodu će se utemeljiti osnove industrijskog razvoja grada i steći uslovi za formiranje Starog centra, koji je predstavljao polaznu tačku daljeg širenja i urbanizacije grada.

Prestonički period od 1818. – 1841. godine

Nakon ove faze nastanka i razvoja grada, po oslobođenju od Turaka 1815. godine, nastupa prestonički period, u kojem Kragujevac doživljava puni procvat. U ovom periodu će se utemeljiti osnove industrijskog razvoja grada i steći uslovi za formiranje Starog centra, koji je predstavljao polaznu tačku daljeg širenja i urbanizacije grada.

Na izbor Kragujevca za sedište obnovljene srpske države 1818. godine uticali su brojni faktori. Na raskrsnici prirodnih komunikacija, dovoljno udaljen od Carigradskog druma, Kragujevac je imao gotovo idealne uslove da postane prestonica jedne tek oslobođene zemlje. Proglašenjem Kragujevca za prestonicu obnovljene srpske države, započinje brži razvoj ove varoši u kojoj počinju da se koncentrišu institucije najviše državne vlasti (Sud, Narodna skupština, itd.)¹.

Radikalnom odlukom kneza Miloša, pored stare varoši oko Kamenog ćuprije, na uzvišici, na levoj strani Lepenice, počinje da se formira nova varoš, koja je od stare turske varoši bila neznatno udaljena i gde je izgrađen knežev dvor kneza kao upravno i političko središte srpske prestonice.

¹ Radovanović Boriša, Stari Kragujevac, 1996., str. 39

Dvor su činila tri konaka sa pomoćnim zgradama i pridvornom crkvom na desnoj strani Lepenice, međusobno povezani drvenom ćuprijom (na mestu današnjeg betonskog pešačkog mosta). Najreprezentativnija zgrada u okviru dvora bio je Knežev konak, a pored njega i Ljubičin konak i Amidžin konak. Svi navedeni objekti su definisali prostor nove varoši. Ovime je upotunjena celina-venac, koji se ogleda kroz uspostavljanje veze Kamenom ćuprijom između stare i nove varoši, čime je oformljen je centar srpske prestonice.

Slika 3. Milošev dvor

Slika 4. Amidžin konak u Kragujevcu

U periodu dok je bio srpska predstonica, u Kragujevcu nastaju i doživljavaju pun polet kulturne i prosvetne institucije. Osniva se Prva kragujevačka gimnazija (1833.g.), prvo pozorište (1835.g.), Licej-prva visokoškolska ustanova u Srbiji (1838.g.), prva galerija slika, itd.

Industrijska faza urbanizacije Srbije počela je tek sredinom XIX veka. Kragujevac je bio prvi tipično industrijski grad u tom procesu. Vojna industrija bila je osnov urbanog razvoja Kragujevca. Nastala je uporedo sa stvaranjem države.

Proces začetka vojne industrije opisuje Veroljub Trifunović kroz formiranje tri temena budućeg velikog trougla Matične lokacije kragujevačke vojne industrije². Kao početni korak u fazi industrijalizacije, predstavljala je izgradnja dve velike kasarne, u kojima su vršene prve reparacije i sklapanja streljačkog oružja. Vojna radionica u krugu velike kasarne označila je početak razvoja privrede na desnoj obali Lepenice. Urbanistički poduhvat bio je obeležavanje prvog temena trougla.

Oko 1836. godine Kneževina formira prve posebne proizvodne pogone za naoružavanje. Na desnoj obali Lepenice istočno od kasarne, južno uz crkvu sv. Duha, sagrađene su dve manje radionice - *Amidžina livnica i Arsenal*. Navedeni vojni objekti su bili u neposrednom susedstvu konaka. Ova lokacija je druga koordinata prostornog razvoja kragujevačke vojne industrije tokom naredna dva veka. Fiksirana je u samom centru grada, na Miloševom vencu i zato je od presudnog uticaja na dugoročno planiranje i građenje Kragujevca.

Treća koordinatna lokacija kragujevačke vojne industrije postavljena je izgradnjom Pirotehnike južno od varoši.

Kao inicijator koncentracije vojnih kapaciteta u Kragujevcu, knez Miloš je postavio granice buduće teritorije vojne industrije. Ovaj neurbanizovan prostor, nepristupačan za druge graditelje, bio je rezervisan za potrebe vojske. Njegova površina od oko 70 hektara, govori o veličini prvobitno predviđenih prostornih kapaciteta lokacije.

Prestonička epizoda Kragujevca okončala se 1841. godine, prebacivanjem ingerencija na Beograd. Nastupio je period stagnacije, sve do 1851. godine i formiranja Topolivnice, kompleksa vojne industrije – novog inicijatora razvoja grada.

Period od 1851 – 1891. godine

Odlučujući događaj za dalji razvoj vojne industrije je izgradnja Topolivnice u Kragujevcu (1851. god.). Državnom odlukom, funkcija je preseljena iz Beograda. Za lokaciju je odabran prostor na desnoj strani

² Trifunović Veroljub, Građenje Kragujevca u Kneževini i Kraljevini, Kragujevac, 2008, str.63, 64

Lepenice, udaljen oko 300 metara od reke, između Gospodarevog i Metinog brda, na mestu gde se nekada prostirao Arsenal. Objekat je bio okružen Puškarnicom, Kovačnicom, Bravarnicom (radionicama u sklopu Arsenala) i Upravom. Pored Topolivnice podignuta je 1854. godine Radionica za proizvodnju lafeta, vojnih kola, i Laboratorija (Pirotehnika) za proizvodnju topovske i puščane municije.³

Jedan od ključnih problema vezanih za izgradnju fabrike bio je nedostatak stručnog kadra i tehnologije, naročito visoko obrazovanih inženjera. Uz pristanak cara Napoleona III, za prvog direktora fabrike angažovan je major francuske armije Šarl Lubri.

Rad Topolivnice doprineo je i osamostaljenju Srbije u pogledu naoružanja. Predstavlja kolevku srpske industrije, građevina koja je definitivno potvrdila državni značaj Matične lokacije u Kragujevcu, a njena postavka najavila je prelazak varoši Kragujevca u prvi industrijski grad Kneževine Srbije.

Razvoj industrije ne bi bio moguć bez obrazovnog sistema i jedinstvene teritorije. Na tim temeljima osnovana je 1854. godine u okviru kragujevačkog Vojnog zavoda, Vojno-zanatlijska škola.

Slika 5. Topolivnica na gravuri iz 1853. godine

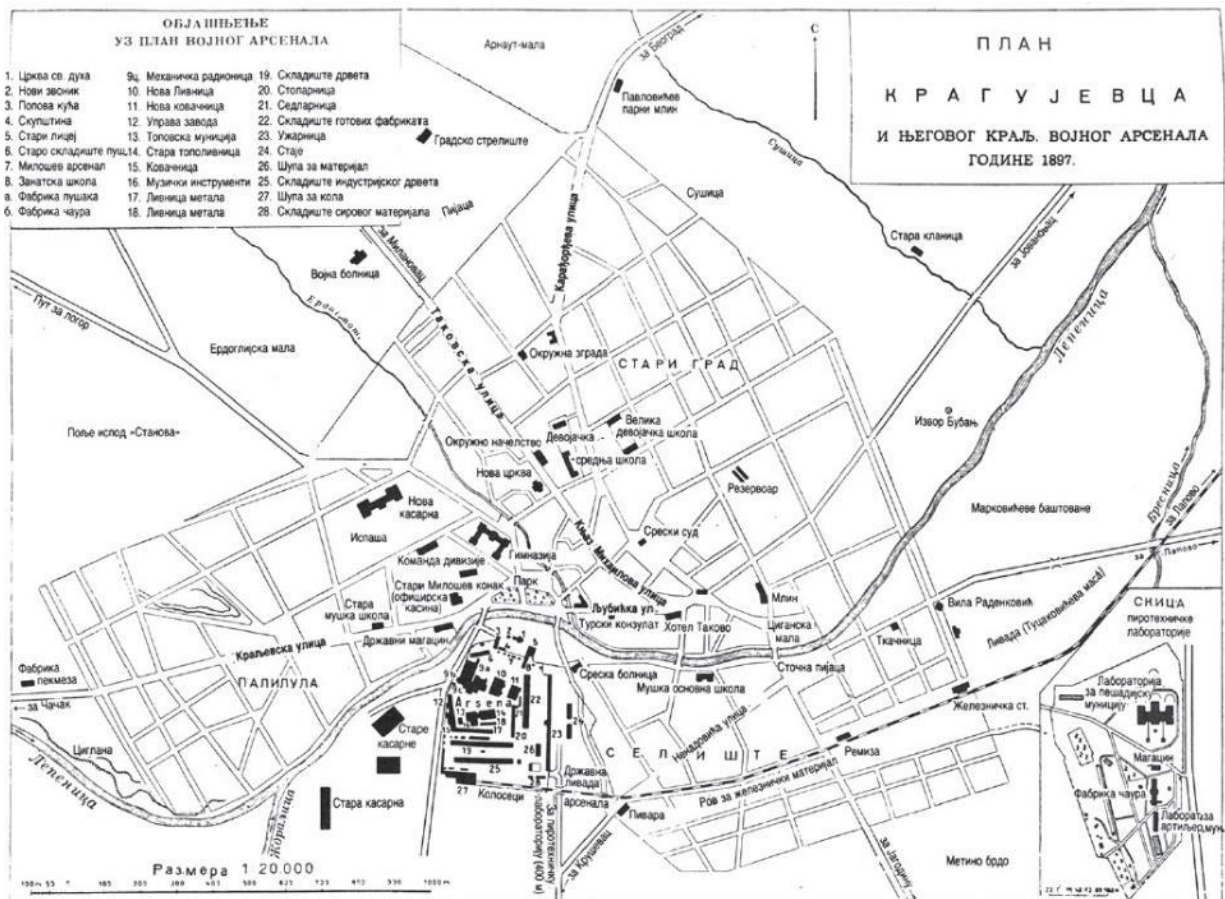

Slika 6. Vojno-zanatlijska škola

Osamdesete godine XIX veka predstavljaju deceniju u kojoj započinje nešto intenzivniji industrijski razvoj države, pa se može reći da Srbija tek tada u pravom smislu te reči ulazi u etapu svoje industrijske revolucije. Ovaj period podrazumeva drugi razvojni period Topolivnice, koji počinje 1876-1878. godine. U izgradnju i rekonstrukciju ulažu se znatne investicije. Od reorganizacije (1883. god) kragujevačka fabrika se naziva Vojnotehnički zavod. Moderna zgrada za Topolivnicu sagrađena je 1886. godine.

Podizanje vojnog postrojenja uslovalo je doseljavanje velikog broja radnika i njihovih porodica u grad, što je dovelo do nove izgradnje i još sukcesivnijeg širenja. Intenzivna urbanizacija grada nastupila je sedamdesetih godina XIX veka. Kako beleži putopisac Feliks Kanic – "Kragujevac je sproveo srećno presvlaku od džinovskog sela u moderan lep grad". Ovakav porast populacije bio je sasvim dovoljan da Kragujevac postane jedan od prvih gradova koji je krajem veka imao svoj regulacioni plan, kao i tu privilegiju (ponovo zahvaljujući vojnoj fabrici) da dobije prvu električnu centralu 1886.godine za potrebe "Zavoda", dok su ostali delovi grada osvetljeni kasnije. Industrijski razvoj, nagoveštaj kapitalističke privrede i novih društvenih odnosa obeležili su razvoj grada krajem XIX i početkom XX veka, a diferenciranje specijalizovanih funkcija i aktivnosti definisaće njegov urbani milje.

³ Zavod za zaštitu spomenika kulture, Istorijska i umetnička baština Vojnotehničkog zavoda, Kragujevac, 2005, str. 14, 16, 19

Slika 7. Plan Kragujevca i kraljevskog vojnog arsenala iz 1897. godine

Industrijski progres drastično je bio prekinut ratovima početkom XX veka i "Velikom ratom", što je ostavilo za posledicu razoren i opljačkan grad i njegovu industriju. U posleratnim godinama nastavljeno je sa daljim investiranjem u izgradnju "Zavoda" i već nakon nekoliko godina podignuto je mnoštvo novih objekata pa i čitavih naselja. Najznačajniji poduhvat u ovoj sferi bila je izgradnja naselja "Stara Radnička kolonija" koje predstavlja netipičan i originalan urbanističko-arhitektonski koncept.

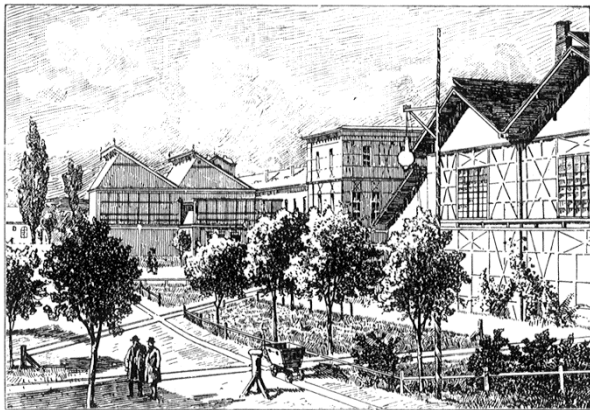
Slika 8. Situacioni plan Vojno-tehničkog Zavoda sa Piretchnikom (1931.g.)

Slika 9. Avionski snimak Kragujevca između dva svetska rata

Vojnotehnički zavod postao je značajno industrijsko preduzeće i osnov vojne industrije u Srbiji. Sa stanovišta građenja Kragujevca, bio je to izuzetno dugoročan faktor. Skromne vojne zgrade obeležile su izuzetno veliku vojnu lokaciju. Cela graditeljska istorija od Arsenala do Fabrike oružja „Zastava“ odvijala se u tom krugu. Pored vojne industrije, na istoj lokaciji je nastala (sredinom XX veka) i autoindustrija. Sa stanovišta urbanizacije Srbije, može se tvrditi da u Kneževini nije bilo industrijske zone slične veličine i uporedivih dugoročnih kapaciteta. Lokacija vojne industrije nastala u Kragujevcu je izuzetan doprinos modernizaciji države.⁴

Pregled istorijskog razvoja objekata ili lokaliteta

- 1850. odluka o osnivanju Topolivnice u Kragujevcu;
- 1853. izliveni prvi topovi;
- 1854. osnovana zanatlijska škola;
- 1881/83. podignuta najstarija postojeća zgrada Livnice;
- 1914/18. veliko uništenje tokom I svetskog rata;
- 1918/1941. period obnove, novi procvat fabrike i njena modernizacija. Podizanje novih postrojenja i vrednih arhitektonskih zdanja;
- 1926. izgrađena "Upravna zgrada Vojno - tehničkog Zavoda";
- 1941/45. godine II svetskog rata, veliko stradanje fabrike i grada;
- Decenije nakon II svetskog rata - transformacija fabrike, objedinjavanje proizvodnje vojnog i lovačkog naoružanja sa automobilskom industrijom. Fabrika menja naziv u "Zavodi Crvena Zastava";
- 1967. prestanak proizvodnje u zgradi "Stare livnice";
- Nakon 2000. godine, industrijski kompleks zadržava naziv "Zastava";
- Novembar 2006. godine - Grad Kragujevac otkupljuje deo prostor i građevine postaju dostupne za javnost.

Slika 10. Vojno-tehnički zavod 1897. godine

Slika 11. Izgradnja Vojno-tehničkog zavoda 1926. godine

⁴ Trifunović Veroljub, Građenje Kragujevca u Kneževini i Kraljevini, Kragujevac, 2008, str. 64-67

KARAKTERISTIKE KONKURNOG I ŠIREG KONTEKSTUALNOG PODRUČJA

4. KARAKTERISTIKE ŠIREG I NEPOSREDNOG OKRUŽENJA VAN OBUHVATA KONKURSA

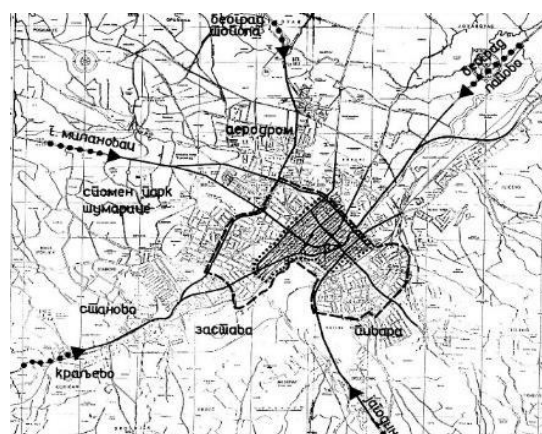
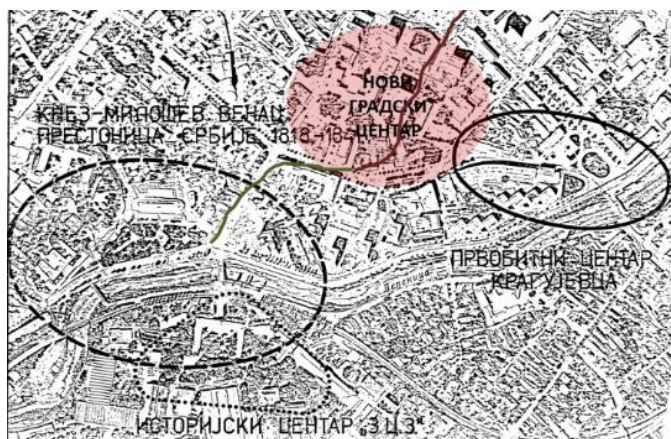
Predmetni prostor u kontekstu neposrednog i šireg okruženja

Konkursno područje zauzima centralni položaj u ukupnoj gradskoj urbanoj strukturi Kragujevca i naslanja na prostor najužeg gradskog centra. Saobraćajne barijere (glavna gradska magistrale, železnička pruga), ali i namena Komplexa kao težišta industrijskog razvoja Kragujevca od njegovog nastanka do danas i dugogodišnji status „zabranjenog grada“, uslovili su da, u funkcionalnom smislu, predmetni prostor ne korespondira sa prostorom gradskog centra. Istovremeno, prostor grada sa južne strane Lepenice razvijao se dominantno pod uticajem VTZ, gde su se oko njegovog nukleusa razvijali značajni privredni sistemi, važni saobraćajni pravci, krupni infrastrukturni sistemi i nova stambena naselja.

Predmetni prostor u kontekstu gradskog centra

Konkursno područje, u prostornom smislu, čini sastavni deo urbanog konteksta centralne zone, u kome istovremeno prostorno i vizuelno korespondira sa prostorom istorijskog centra (Miloševog venca) i novog gradskog centra (podceline Prodor i Lepenica).

Današnji gradski centar razvio se na granici dva istorijska jezgra iz različitih vremenskih epoha razvoja grada – „turskog“ Kragujevca (prvobitni centar grada) i centra Miloševe prestonice (Milošev venac).

Slika 12. Razvoj gradskog centra kroz istoriju (prvobitni centar, Milošev venac i novi gradski centar);

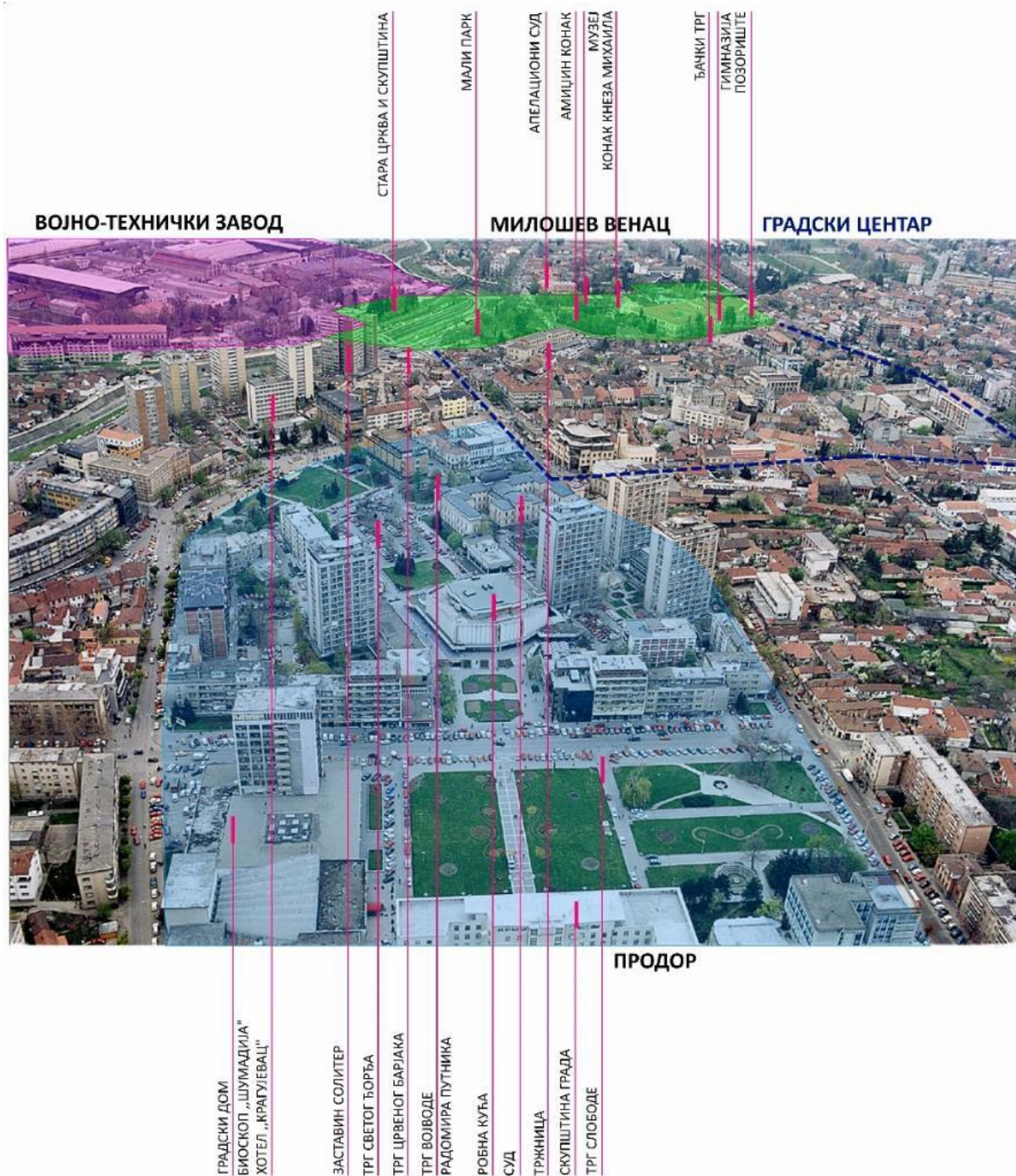
Slika 13. Položaj današnjeg gradskog centra u urbanoj strukturi grada (desno)

Stari (tradicionalni) gradski centar obeležen je različitim istorijskim slojevima i bogatom graditeljskom baštinom. Prostor starog jezgra Kragujevca odlikuje se heterogenom strukturom blokova u sistemu nasleđene (nepravilne) ulične matrice i mešovitom stambeno-poslovnom namenom. U okviru njega se izdvaja prostor ambijentalne celine „Milošev venac“, sa objektima starog Kragujevca iz vremena dinastije Obrenovića i sredine 19. veka, koji predstavlja kulturno-istorijsko jezgro grada i temelj države Srbije. Milošev venac se razvija u dva poteza, obuhvatajući prostor sa obe strane Lepenice povezan mostovima, sa objektima koji su obeležili razvoj Kragujevca kao nekadašnje prestonice (gimnazija, pozorište, Amidžin konak, Mihailov konak, Tržnica, kao i objekti Stare crkve i Stare skupštine sa desne obale Lepenice).

Nasuprot Miloševom vencu, kao tačka diskontinuiteta u dotadašnjem prostornom razvoju i načinu formiranja urbane strukture grada i njegovog starog centra, nastao je novi gradski centar „Prodor“ koji, od svog formiranja, preuzima ulogu upravnog, administrativnog i poslovnog središta grada. Objekat gradske kuće (do 1950-tih van gradskog centra) postaje težište šire gradske zone, a koridor nazvan „Zeleni Prodor“ dominantni prostorni i funkcionalni potez (definisan okolnim i naglašen repnim objektima – hotel Kragujevac- Robna kuća – Skupština Grada) koji formira najuži centar grada, povezujući staro i novo jezgro potezom tradicionalne glavne ulice (ul. 27. marta i Nikole Pašića). Otvoreni prostori (pešačka ulica, trgovci, skverovi) takođe definišu karakter celine „Prodora“ čiji su sastavni deo i koji čine povezujući element između starog i novog gradskog jezgra. Osnovna karakteristika „Prodora“ je visok kvalitet lokacije, izgrađeni značajni objekti, realizovana gradska upravna funkcija, visok kapacitet stanovanja i

trgovine, saobraćajni problemi unutra i u obodnom prstenu, kao i delovi neuređenog i programski neusmerenog prostora.

Različiti istorijski slojevi koji formiraju prostor centra očituju se i u tipologiji gradske urbane strukture od kojih se izdvaja - usitnjena i heterogena varoška struktura koju čini skup blokova u starom gradskom jezgru, a sa druge strane masivne stambene strukture višeporodičnog stanovanja visoke spratnosti, locirane kako u samom centru, tako i po njegovom obodu sa severoistočne strane i duž Lepeničkog bulevara (neposredan kontekst konkursnog područja).

Slika 14. Prostorne celine gradskog centra

Na prostoru centra, saglasno ulozi Kragujevca kao regionalnog centra šireg područja, smešteni su najvažniji objekti i funkcije primerene značaju grada Kragujevca, od kojih neke imaju regionalni i nadregionalni značaj – objekti uprave i administracije, kulture, obrazovanja, koncentracija komercijalnih

i uslužnih sadržaja, verski objekti. Zbog slojevitosti urbane matrice, različitih kulturoloških obrazaca i multifunktionalnosti, prostor centra obiluje kontrastima, akcentima i raznolikim ambijentima, kao i značajnom graditeljskom baštinom.

Glavna saobraćajna veza konkursnog obuhvata sa područjem centralne zone ostvaruje se Kosovskom ulicom (preko kolskog i pešačkog mosta), koja se preko Lepeničkog bulevara nadovezuje na ulicu 27. marta (i dalje na ul. Nikole Pašića) – centralni pravac koji objedinjuje prostor starog i novog centra („Prodor“).

Ambijentalna celina Milošev venac

Kao jezgro formiranja prestonice u 19. veku, ovaj prostor ima izuzetan značaj u simboličkom, identitetskom i kulturološkom smislu, ne samo za grad, već i za čitavu državu. Deo je zone starog gradskog centra koja predstavlja prostorno, funkcionalno i kulturno-istorijsko jezgro naselja. Funkcionalna povezanost Komplexa VTZ i prostora nekadašnjeg Miloševog dvora, osim neraskidivih niti zajedničke istorije, danas gotovo da i nije prisutna.

Slika 15. Položaj ambijentalne celine Milošev venac; Slika 16. Amidžin konak (gore desno); Slika 17. Konak kneza Mihaila (dole desno)

Objekti obeleženi na karti:

1 _ Amidžin konak, 1818.g., jedina sačuvana zgrada iz kompleksa Miloševog dvora, danas u sklopu Narodnog muzeja; 2_ Konak kneza Mihaila, 1860.g., danas uprava Narodnog muzeja i muzejska biblioteka⁵; 3 _ Galerija; 4 _ Velika kragujevačka gimnazija, 1887.g. prva Gimnazija u Srbiji; 5 _ Tržnica; 6 _ Knjaževsko-srpski teatar; 7 _ Stara crkva sa zvonikom; 8 _ Stara skupština; 9 _ Mali park

⁵ (<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2f/Konak-kneza-Mihaila.jpg>)

Slika 18. Milošev venac – Amidžin konak (levo), galerija Narodnog muzeja (u sredini), Konak kneza Mihaila (desno)⁶

Slika 19. Milošev venac – Amidžin konak u sredini, levo je bio Milošev konak, a desno Šareni (prema sačuvanim podacima)⁷

Slika 20. Milošev venac - Prva kragujevačka gimnazija⁸

Slika 21. Milošev venac - Teatar

Slika 22. Milošev venac – Tržnica

Slika 23. Milošev venac - Mali park

Strateškim planovima grada Kragujevca, predviđeno je funkcionalno proširenje kompleksa „Milošev venac“ na prostor kasarne „Vojvoda Radomir Putnik“ i njegovo upotpunjavanje sadržajima regionalnog i nadregionalnog značaja. Povezivanje ovog kompleksa sa "Miloševim vencem", omogućilo bi razvoj funkcionalnog i istorijskog gradskog jezgra, i formiranje posebnog prostora za prezentaciju i proučavanje političke, kulturne, privredne i šire civilizacijske ideje Srbije u evropskom kontekstu, koju je zasnovao Kragujevac. Objekat tržnice prenamenjuje se u objekat namenjen kulturnim sadržajima.

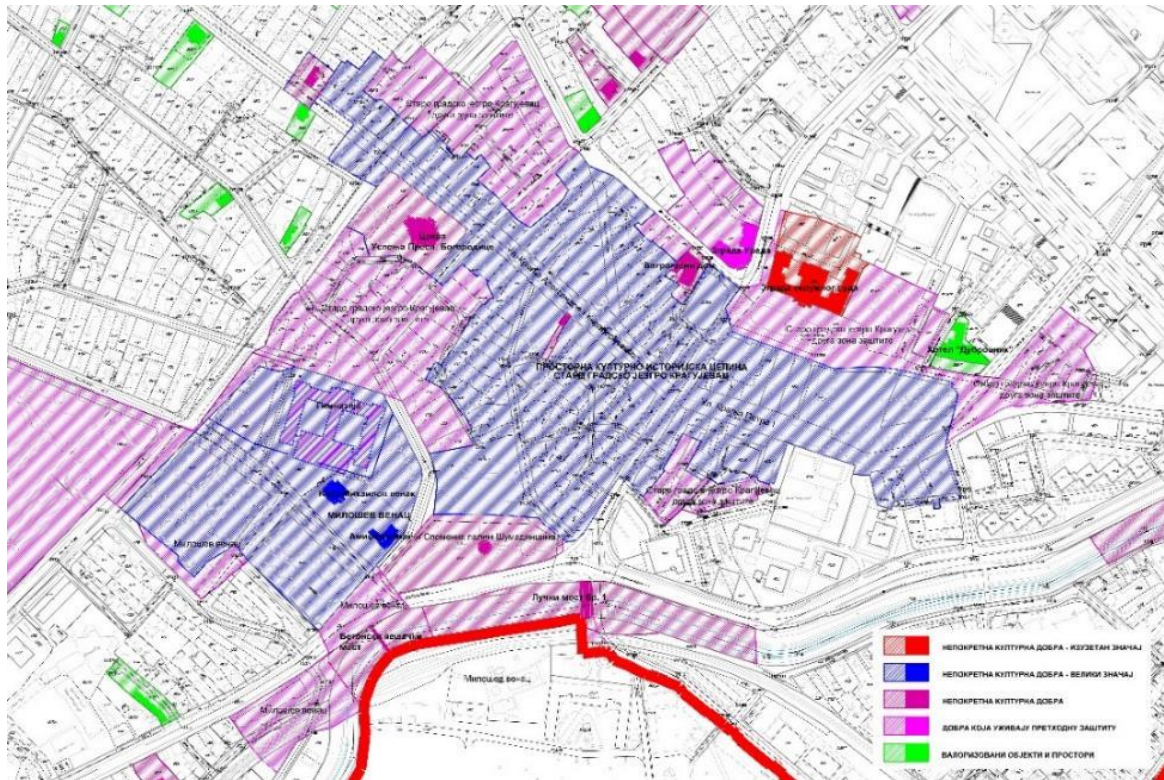
Zaštićena PKIC „Staro jezgro Kragujevca“

⁶https://prviprvinaskali.com/pub/article/14742941578154_00_prvi_prvi_na_skali_narodni_muzej_kragujevac_aktuelna_desavanja.jpg

⁷<http://cmjp.rs/wp-content/uploads/2018/05/Milo%C5%A1ev-venac-Amid%C5%BEin-konak-u-sredini-levo-je-bio-Milo%C5%A1ev-konak-a-desno-%C5%A0areni-prema-sa%C4%8Duvanim-podacima.jpg>

⁸<https://www.prvagimnazija.edu.rs/images/speasyimagegallery/albums/7/images/578088-10151742497436375-963799697-n.jpg>

Gotovo celokupan prostor starog gradskog centra formiran oko ulica Kralja Aleksandra I Karađorđevića i Kralja Petra I (sastavni deo podceline Prodor) je zaštićen u okviru Prostorne kulturno-istorijske celine „Staro jezgro Kragujevca“, sa vrednim objektima graditeljskog nasleđa koji su obeležili razvoj Kragujevca kroz različite periode njegovog trajanja (Crkva uspenja Presvete Bogorodice, Sud, Vatrogasni dom, zgrada Ureda i brojni objekti stare varoške arhitekture, itd.).

Slika 24. Karta zaštite nepokretnih kulturnih dobara (PGR Centar-Stara varoš u Kragujevcu)

Slika 25. Deo PKIC „Staro gradsko jezgro Kragujevca“ u okviru celine Centar - Prodor⁹

⁹ <https://rs.n1info.com/wp-content/uploads/2020/04/kragujevac-panorama-izvor-n1-milan-nikic-309566-768x432.jpeg>

Neposredno kontekstualno područje celine konkursnog zahvata

Područje starog gradskog jezgra je, posmatrano u odnosu na konkursni zahvat, u izrazitom kontrastu sa izgrađenom strukturom slobodnostojećih višeporodičnih stambenih objekata visoke spratnosti na potezu koji se razvija duž Lepeničkog bulevara, počev od raskršća ulica 27. marta i Crvenog barjaka i Trga Crvenog barjaka (prvi u nizu „Zastavin soliter“, P+14).

Slika 26. Panoramski prikaz kontekstualnog područja konkursnog obuhvata – uvod u gradski centar¹⁰

Važećim planom za centralnu gradsku zonu, planirana je urbana obnova starog jezgra Kragujevca uz transformaciju stambenog fonda u poslovni. Povećanje učešća poslovanja planirano je u celom obuhvatu centralne zone. Na ugaonoj poziciji, na prostoru današnjeg parking na Trgu crvenog barjaka (ugao Lepeničkog bulevara i ul. 27. marta) uz Zastavin soliter“, predviđena je izgradnja javne garaže sa pratećim poslovanjem spratnosti P+3).

Obodne zone (kontekstualno područje izvan konkursnog zahvata)

Kontekstualno područje uz ul. Kneza Mihaila i železničku prugu

Sa severozapadne strane konkursnog obuhvata, neposredno kontekstualno područje konkursnog zahvata čine periferni delovi gradskog centra formirane sa leve i desne strane Ul. Kneza Mihaila. U zoni železničkog mosta, izdvaja se višeporodični stambeni objekat (Oficirski stanovi) koji pripada PKIC „Kompleks Vojno-tehnički zavod“. Na prilaznom potezu ka kompleksu, duž ulice Kneza Mihaila, karakter izgrađene strukture nema ambijentalni značaj, a njihov karakter u velikoj meri je definisan neposrednom blizinom železničke pruge (severozapadna granica konkursnog zahvata). U neposrednoj blizini lokacije, u zoni pešačkog mosta uz kompleks Milošev venac, su objekti nekadašnje uprave vojske (sada Apelacioni sud, P+2). Osim pomenutih objekata u zoni pešačkog mosta, potez nema ambijentalni značaj.

¹⁰https://cdn.shortpixel.ai/spai/w_784+q_glossy+ret_img+to_webp/https://balkangreenenergynews.com/rs/wp-content/uploads/2021/03/Kragujevac-stedi-eneriju-i-promovise-zelenu-ekonomiju.jpg

Kontekstualno područje uz ul. Kosovska

Prostor sa severoistočne strane je u obuhvatu šire centralne zone - čine ga delovi naselja Lepenica – Pivara, na prostoru između reke Lepenice, ulice Stojana Protića, Jovana Ristića i Kosovske. Nepovoljnost ove celine je postojeći železnički koridor koji prolazi kroz postojeću stambenu zonu.

Neposredni kontekst kompleksu Vojno-tehničkog zavoda čini blok koji se razvija između Kosovske ulice, železničke pruge i ulice Stojana Protića. Blok ima mešovitu stambeno-poslovnu namenu. U delu bloka, neposredno uz pešački i kolski most je neuređen parking prostor. Nasuprot srednje tehničke škole (nekadašnji internat Vojno-zanatlijske škole) je niz višeporodičnih stambeno-poslovnih objekata, pretežno spratnosti P+4+Pk, bez arhitektonskih i ambijentalnih osobenosti. Preostali delovi blokova koji čine neposredno okruženje lokacije, a delom i njen sastavni deo su usitnjene strukture niske spratnosti (P do P+1) izgrađene na regulacionoj liniji, prema ulici pretežno namenjene poslovanju (lokali, servisi), dok je u dubini parcela prisutno stanovanje. Objekti su uglavnom lošeg boniteta, bez arhitektonskih i ambijentalnih vrednosti.

Važećim planom je predviđena transformacija ovog prostora kroz zamenu postojećeg građevinskog fonda, i povećanje kapaciteta izgrađenosti, uz mogućnost promene tipa stanovanja (porodično u višeporodično). Planom je definisana maksimalna spratnost – za porodične stambene objekte do P+3, za višeporodične objekte do P+5.

Kada je u pitanju šire kontekstualno područje, sa jugoistočne strane obuhvata izdvaja se naselje Nova kolonija, nastalo pod direktnim uticajem jačanja uloge Vojno-tehničkog zavoda u privredi grada i države 30-tih godine prošlog veka, kada su se javile potrebe za smeštaj novih radnika. Naselje je formirano oko glavne ose - Kosovske ulice, oko koje je formirana mreža stambenih blokova raspoređenih u radijalnom sistemu, sa zelenim skverom kao težištem. Za vreme u kome je formirano (u periodu od 1936-1939. godine), predstavljalo je avangardan primer formiranja radničkih naselja, po zamisli arhitekta Mihaila Radovanovića.

Slika 27. Naselje Nova kolonija¹¹

Kontekstualno područje – «Pirotehnika»

Širi prostor na koji se na obuhvat konkursnog zahvata nadovezuje sa njegove južne strane, definisan je pojasom regulacije ulice Stojana Protića (DP II reda br. 183) kao jednim od najvažnijih ulazno-izlaznih pravaca, regulacijom južne obilaznice, granicom kompleksa FAS (Fijat automobili) do železničkog mosta na reci Ždraljici.

Neposredno uz granicu konkursnog zahvata, nalaze se delovi proizvodnog kompleksa Zastave (Zastava oružje, Kovačnica, i dr.), nekadašnji poslovni kompleks „Zastava vozila“ (u restrukturiranju), kao i manja grupacija porodičnih stambenih objekata uz ulicu Stojana Protića.

Delove konkursnog zahvata tangira trasa industrijske železnice prema kompleksu FAS, kao i saobraćajnica koja povezuje ulaz u kompleks sa njegove jugoistočne strane (Gromovića ulaz) i Fabriku automobila FAS sa jugozapadne strane obuhvata.

Jugoistočni deo ovog prostora se nalazi u obuhvatu PKIC „Kompleks VTZ – Pirotehnika (zona 2), sa koncentracijom vrednog graditeljskog nasleđa, a koji je važećim planskim dokumentima predviđen za mešovitu namenu, prema utvrđenim merama zaštite za predmetnu zonu.

¹¹ Fotografija preuzeta iz publikacije „Industrijsko nasleđe-zaštita i revitalizacija“, Zavod za zaštitu spomenika kulture, Kragujevac, 2013

5. KARAKTERISTIKE PROSTORA U OBUHVATU KONKURSA

Prostor u obuhvatu konkursa najvećim delom pripada prostorno kulturno-istorijskoj celini „Kompleks Vojno-tehničkog zavoda“ – zona I – „VTZ“ i delom prostorno kulturno-istorijskoj celini „Milošev venac“, sa većim brojem kategorisanih nepokretnih kulturnih dobara (od kojih su neka i od velikog značaja), kao i valorizovanim objektima industrijskog i graditeljskog nasleđa.

Već je pomenuto da je ovaj prostor, pored duhovne i simboličke uloge koja proističe iz njegovog istorijskog značaja kao jezgra stvaranja moderne države Srbije, istovremeno i simbol začetka njenog industrijskog razvoja, koji je u najvećoj meri uticao na ukupan razvoj i napredak Grada tokom njegove moderne istorije.

Kompleks "Vojno-tehnički zavod" (VTZ) i vojna industrija koja se razvijala na ovom prostoru, od sredine XIX veka bila je nosilac tehničko-tehnološkog, socijalnog i demografskog razvoja grada. Danas, međutim, kontekst prostora VTZ bitno je drugačiji. Karakteriše ga zamrlost, nebezbednost, neosvetljenost, nefunkcionalnost, ekološka ugroženost (kao posledica bombardovanja 1999.god., ali i dugogodišnjih tehnoloških procesa u industriji), heterogena vlasnička struktura i neadekvatno korišćenje objekata koji predstavljaju kulturnu baštinu. Nakon što je 2006. godine, Grad Kragujevac otkupio deo prostora i građevine nekadašnjeg Zavoda, deo VTZ konačno je postao dostupan široj javnosti.

5.1. NAMENA I FUNKCIONALNA ORGANIZACIJA PROSTORA

Po nameni, predmetni prostor u celini konkursnog obuhvata je višeslojan i u njemu su zastupljene raznorodne funkcije – kultura, religija, obrazovanje, poslovanje, usluge, industrija, stanovanje. Neproizvodne aktivnosti su dominantno vezane za prostor težišne i kontaktne zone. Prostor, u celini gledano, karakteriše neadekvatno organizovano i uređeno korišćenje dela proizvodnog kompleksa „Kamioni“, „Energetika“ i „Namenski proizvodi“, delimično uređene parterne i zelene površine, delimična saobraćajna i infrastrukturna povezanost, zatvorenost prema okruženju, neformiran sistem unutrašnje regulacije, značajna izgrađenost prostora, postojanje većeg broja zaštićenih objekata, postojanje privremenih i neadekvatnih objekata koji ugrožavaju ambijent, prolazak važnih saobraćajnica i železničke pruge, nerešena vlasnička struktura.

Lokacija se odlikuje visokom atraktivnošću, autentičnošću objekata i celina i mogućnošću za određeni obim izgradnje kroz zaokruženje programa. Predstavlja specifičnost grada, a nameće imperativ zaštite, unapređenja, reprezentativnog uređenja i prezentacije prostora.

TEŽIŠNO PODRUČJE (Zona 1)

Težišno područje čini deo kompleksa koji je orijentisan ka gradskom centru i ima izuzetnu kulturno-istorijsku vrednost. Predstavlja prostor mešovite namene (kultura, uprava, obrazovanje, religija), sa najvećom koncentracijom objekata proglašanih spomenika kulture od velikog značaja, kao i valorizovanih objekata od velikog značaja.

U okviru težišne zone izdvajaju se dve podceline koje u sadašnjem stanju korišćenja prostora ne ostvaruju zadovoljavajuće komunikacione, vizuelne i sadržajne veze: 1) zaokružena prostorna podcelina koja pripada zaštićenoj prostorno kulturno-istorijskoj celini „Milošev venac“ sa Starom crkvom i Skupštinom i pratećim objektima, komunikaciono i vizuelno orijentisana ka gradskom centru i 2) „Knežev arsenal“ - uvodni (najreprezentativniji) deo Komplexa VTZ koji je u ovom trenutku jedini javno dostupan, imajući u vidu sadržaj objekata koji su u funkciji u okviru težišne zone, kao i činjenicu da je značajan deo objekata u državnom ili vlasništvu grada Kragujevca.

1) Ambijentalna podcelina „Milošev venac“ zauzima površinu od 0,59ha, kojoj pripadaju spomenici kulture od velikog značaja – Crkva sv. Duha sa zvonikom i Stara skupština, kao i prateći objekti u funkciji

osnovne namene, od kojih je objekat Parohijskog doma građevinski, arhitektonski i oblikovno nedovoljno reprezentativan, u odnosu na značaj lokacije i ambijent u kome se nalazi.

Javni karakter ovom prostoru, daje njegova nesumnjiva istorijska vrednost. Porta Stare crkve je istorijski temelj moderne Srbije, njeno saborno mesto tokom 19. veka, prva Skupština novooslobođene države. Najpre ispred crkve, na otvorenom prostoru, a kasnije u skupštinskoj sali Stare skupštine, postavljeni su temelji državnosti Srbije.

Stara skupština, kao objekat koji pripada Narodnom muzeju u Kragujevcu, funkcioniše kao prostor namenjen sadržajima kulture. Iako i dalje u funkciji osnovne namene, crkva nema značajnu ulogu u zadovoljenju religijskih potreba stanovnika Kragujevca.

Pristup objektima u okviru ambijentalne podceline „Milošev venac“ ostvaruje se sa platoa (trga) ispred upravne zgrade Zavoda. Ulaz u kompleks je nedovoljno istaknut, a pristupa mu se preko parking prostora formiranog na prostoru trga. Železnička pruga koja je u neposrednom kontaktu crkvene porte, dodatno utiče na izolovanost ovog prostora i otežan pristup objektima u kompleksu crkve.

Bogat zeleni fond u okviru uređenog dvorišta kompleksa, osim estetske, ima i zaštitnu ulogu u odnosu na negativne uticaje neposredne blizine železničke pruge.

Komunikacija sa preostalim delom težišnog prostora – „Kneževog arsenala“ onemogućena je ogradom na visokom podzidu, kao i neprimerenim (pomoćnim) objektima u zaleđu kompleksa.

Slika 28. Položaj ambijentalne podceline u okviru zone 1 konkursnog obuhvata; Slika 29. Stara skupština

Slika 30. Ulazni deo u kompleks Crkve i Skupštine; Slika 31. Zaleđe kompleksa „Milošev venac“ prema „Kneževom arsenalu“

2) „Knežev arsenal“ je težišni prostor „Vojno-tehničkog zavoda“ i u ovom trenutku predstavlja njegov najatraktivniji deo od koga treba da započne dalekosežan i sveobuhvatan proces urbane obnove i rehabilitacije celokupnog kompleksa.

Gotovo celokupan prostor ove podceline težišne zone 1 valorizovan je kao prostor izuzetnih spomeničkih vrednosti, unutar koga su proglašeni spomenici kulture od velikog značaja, kao i valorizovani objekti izuzetnih spomeničkih vrednosti.

Slika 32. Položaj težišne zone 1 u konkursnom obuhvatu; Slika 33. Kompleks VTZ (prednji plan – težišna zona 1)

Namena i funkcionalna organizacija prostora težišne zone

Osnovnu namenu prostora čine objekti i površine namenjeni za sadržaje kulture, obrazovanja i poslovanja, kao i postojeće zelene površine i slobodni prostori.

Od objekata koji pripadaju ovoj zoni, samo je nekolicina danas u upotrebi – Muzej „Stara livnica“ (objekat br. 4), najznačajniji objekat u kompleksu sa aspekta istorijskog i graditeljskog nasleđa, u vlasništvu „Zastava oružje“; Druga tehnička škola (bivša Vojno-zanatlijska škola – objekat br. 52), Upravna zgrada Vojno-tehničkog zavoda (objekat br. 1, do danas nije menjao svoju funkciju uprave Zavoda), kao i novi objekat „BIC“-a (objekat br. 9 – Biznis inovacioni centar).

Objekat br. 2 (nekada stan upravnika Zavoda, „Zastavino podrumče“), sa pripadajućim parterom u njegovom zaleđu i dva neadekvatna objekta, neprimerena lokaciji, bili su, do nedavno, u funkciji poslovanja i usluga (trenutno nisu u funkciji).

Objekat br. 5 (mašinska radionica) nije u funkciji. Otvoreni prostor/plato između mašinske radionice i muzeja „Stara livnica“ periodično se koristi za odvijanje sezonske muzičke manifestacije „Arsenal fest“, a u nekoliko navrata koristio se i kao prostor za potrebe snimanja muzičkih spotova i filmske industrije.

Svi ostali objekti u okviru težišne zone izgubili su svoju raniju funkciju i nisu u upotrebi, delom iz razloga veoma lošeg građevinskog stanja i/ili zapuštenosti objekata kao posledica propadanja usled gubljenja funkcija i njihovog dugogodišnjeg nerešenog imovinskog statusa. Deo objekata je prešao u vlasništvo grada Kragujevca (objekat br. 3 – Čaurnica, objekat br. 5 – Mašinska radionica), ali im do danas nije dodeljena funkcija primerena njihovom značaju, imajući u vidu izuzetnu vrednost istorijske i graditeljske baštine prisutne na ovom prostoru.

Središnjim prostorom zone dominira otvoreni ozelenjen prostor trga, u sadašnjem stanju nedovoljno uređen i održavan.

Kolski pristup zoni je preko interne saobraćajnice između objekta br. 1 i objekta br. 2, koja kompleks povezuje Kosovskom ulicom. Pešački pristup je omogućen i preko pešačke komunikacije uz reku Lepenicu, sa prolazom ispod železničke pruge ka objektu „BIC“-a.

PROGRAMSKO PODRUČJE (zona 2)

Programsko područje obuhvata prostor u centralnom delu konkursnog područja i prostire se do industrijskog koloseka za potrebe radne zone FAS-a, odnosno do glavne pristupne saobraćajnice kompleksu sa njegove južne strane. Zapadno je prostor proizvodnog kompleksa „Zastava oružje“, a sa istočne strane zone 2 prema Kosovskoj ulici je kompleks Mašinsko-tehničke škole. U okviru ove podceline nalaze se lokacije privrednih subjekata iz nekadašnje Grupe Zastava (Zastava kamioni, Zastava transport, Zastava energetika u rekstruktuiranju, Zastava bezbednost i drugi).

Slika 34. Položaj zone 2 konkursnog obuhvata; Slika 35. Pogled na Proizvodnu halu "RAP" (44)-prvi plan) i objekte Preseraja(8) i Karoserije i lakirnice (7)

Karakter i funkcionalna organizacija prostora

U sklopu programske zone, dominantna postojeća namena je proizvodnja i manjim delom poslovanje. Karakteristika prostora je da, nakon izvršene podele, pojedina preduzeća nisu zadržala funkcionalnu i prostornu povezanost, već se nalaze na više lokacija u okviru zone, što izaziva brojna ograničenja i specifičnost korišćenja ovog prostora (pešački i kolski saobraćaj se obavlja kroz parcele drugih korisnika, tako da ne postoje uslovi samostalnog funkcionisanja privrednih subjekata).

U sadašnjem stanju, ovaj prostor predstavlja „zatvoren“ (javno nedostupan) industrijski kompleks, sa većim brojem proizvodnih hala i pratećih objekata u funkciji osnovne namene. Zona ima veliki potencijal za buduću transformaciju u kroz razvoj poslovanja višeg nivoa, javnih i drugih komplementarnih sadržaja, primerenih značaju prostorno kulturno-istorijske celine i predviđenim merama zaštite za prostore i objekte u zoni.

Ambijentalni karakter zone određen je (osim prisustva pojedinačnih objekata koji predstavljaju vredno industrijsko nasleđe) njenom sadašnjom namenom i karakteriše je značajna izgrađenost prostora, slobodni prostori formirani kao prateći sadržaj osnovnih objekata (dominantno manipulativni platoi i interne saobraćajnice), sa veoma malim učešćem uređenih prostora i zelenila.

Izuzetno manjeg prostora u rubnom zapadnom delu zone koji je formiran oko objekta stare energetike (objekat br. 14), magacina (objekat br. 10) i zgrade sindikata (objekat br. 11) koji je valorizovan kao izuzetna spomenička vrednost, preostali prostor zone valorizovan je kao posebna spomenička vrednost (sa koncentracijom objekata posebne spomeničke vrednosti i pripadajućim otvorenim prostorima valorizovanim kroz ambijentalnu vrednost).

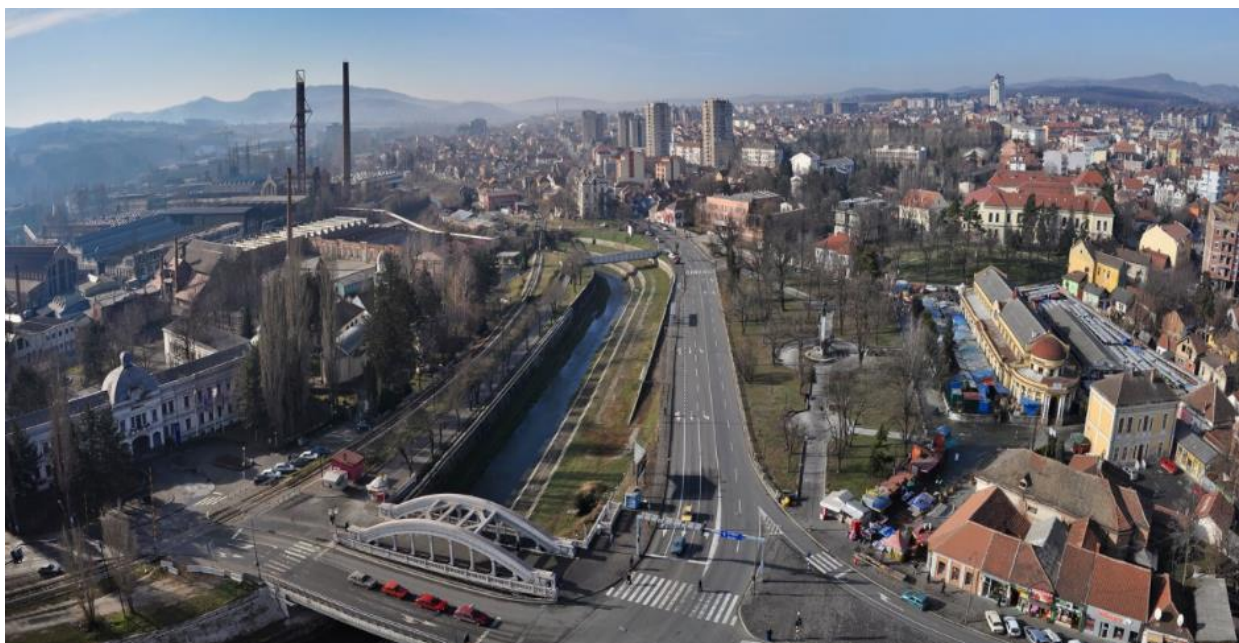
Neki od najrepresantativnijih objekata u zoni – Artiljerijska radionica (objekat br. 37), teško je stradao tokom bombardovanja 1999. godine (deo objekta je razrušen).

KONTAKTNO PODRUČJE

Kontaktno područje čine zone uglavnom izvan obuhvata PKIC „Kompleks Vojno-tehnički zavod“, a kako su prostorno razdvojene, radi lakše identifikacije prostornih specifičnosti, podeljene su u tri zone.

Kontaktno područje - Zona 3.1 obuhvata kompleks Vojno-tehničkog zavoda sa njegove severne i severozapadne strane.

Severni deo kontaktne zone 3.1 obuhvata korito reke Lepenice na potezu između železničkog mosta i kolsko/pešačkog mosta (dvomostovlje) koji predstavlja glavnu komunikacijsku vezu kompleksa sa gradskim centrom i širim okruženjem. Ovaj prostor istovremeno predstavlja deo PKIC „Milošev venac“ koji je sa centralnim gradskim područjem na levoj strani Lučni most br. 1 (uz koga je sagrađen kolski most) i betonski pešački most, čine harmoničnu i jedinstvenu celinu prostora koji spaja levu i desnu obalu Lepenice i kategorisani su kao spomenici kulture. Uz reku Lepenicu je pešačka staza koja povezuje pomenute mostove.

Slika 36. Panoramski prikaz kompleksa „Vojno-tehničkog zavoda“ i kontaktne zone 3.1¹² (autor fotografije Slavoljub Radojević)

Korito reke Lepenice je regulisano i sa obloženim minor koritom i kosinama major korita. Nadmorska visina minor korita je od 171,70mnm na zapadnoj, do 168,75mnm na istočnoj granici obuhvata kontaktne zone. Na ovom potezu korito je ozelenjeno travnatim površinama. Major korito u okruženju kompleksa je ispresecano vidnim infrastrukturnim vodovima.

Severozapadni deo kontaktne zone 3.1 čine kontaktni blokovi između Lepenice i železničke pruge Kraljevo-Kragujevac-Lapovo, na potezu od železničkog mosta do ušća reke Ždraljice u Lepenicu.

Potez uz rečno korito je mestimično ozelenjen visokim rastinjem, sa obe strane rečnog korita. Blokovi uz železničku prugu namenjeni su prevashodno komercijalnim delatnostima, sa izvesnim učešćem površina namenjenih stanovanju niskih gustina. Pristup blokovima ostvaruje se iz ulica Kneza Mihaila, Mire Marinkovića i Nenadovićeve sa kojom je predmetni kompleks povezan mostom preko Lepenice.

¹² <https://i.pinimg.com/564x/2c/9f/1a/2c9f1aeb1afd9b63a8f73db235aae1cf.jpg>

Slika 37. Panoramski prikaz kompleksa „Vojno-tehničkog zavoda“ i severozapadnog dela zone 3.1

Kontaktno područje – zona 3.2

Ova zona kontaktnog područja obuhvata kompleks sa njegove severoistočne strane uz Kosovsku ulicu i jugoistočne strane uz ulicu Stojana Protića.

Slika 38. Položaj kontaktne zone 3.2.

Deo kontaktne zone 3.2 je u okviru PKIC „Kompleks VTZ“ (školski kompleks Mašinsko-tehničke škole – objekat br. 53 (Mašinsko-tehnička škola, nekada zgrada internata Vojno-zanatlijske škole), objekat br. 54 (novo krilo Politehničke škole) i objekat br. 55 (fiskulturna sala) sa pripadajućim (delimično uređenim) dvorišnim prostorom u zaleđu objekata.

Preostali prostor kontaktne zone 3.2 je u okviru zaštićene okoline PKIC „Kompleks VTZ“ i čine ga:

- sa severoistočne strane, deo bloka mešovite stambeno-poslovne namene je niskih gustina, neuređen i narušava okolni ambijent zaštićene prostorno kulturno-istorijske celine; deo stambenog bloka sa jugoistočne strane preseca industrijski železnički kolosek; objekti su pretežno prizemni, uz započetu transformaciju bloka i izgradnju višeporodičnih stambeno-poslovnih objekata srednje spratnosti uz Kosovsku ulicu;

Slika 39. Kosovska ulica u zoni Mašinsko-tehničke škole; Slika 40. Izgrađena struktura u Kosovskoj ulici; Slika 41. Trasa industrijskog koloseka kroz deo stambene zone

- sa jugoistočne strane, kontaktna zona obuhvata deo današnje komunalne zone uz gradsku toplanu, odnosno prostor nekadašnjeg pepelišta, za koji je započet proces njene rekultivacije i remedijacije (toplana se prevodi u režim korišćenja gasa kao energenta). Ovaj deo kontaktne zone obuhvata i manju grupaciju porodičnih stambenih objekata uz ulicu Stojana Protića koji se nalaze u okviru PKIC – zona 2 – „Pirotehnika“.

Slika 42. Panoramski prikaz kompleksa sa južne strane kompleksa -pogled na pepelište-deo zone 3.2 i deo objekta toplane-zona 4.2 (krupni plan)

Kontaktno područje – zona 3.3 obuhvata manji prostor u rubnom južnom delu konkursnog zahvata uz industrijsku železničku prugu i korito reke Ždraljice. Osim objekata br. 86 (poslovne prostorije) i objekta br. 30 (Objekat D-"Stari laboratorijum", prvobitno artiljerijska podoficirska škola) koji se nalaze u okviru PKIC „Kompleks Vojno-tehnički zavod“, preostali prostor kontaktne zone 3.3 nalazi se u okviru zaštićene okoline PKIC i čine ga grupacija prizemnih objekata okružena zelenilom, pretežno namenjenih poslovanju ili bez funkcije, bez graditeljske i ambijentalne vrednosti. Područje zone preseca saobraćajnica sa južne strane kompleksa koja spaja povezuje ulicu Stojana Protića (od „Gromovića ulaza“) sa mostom preko reke Ždraljice i dalje sa susjednim industrijskim kompleksom (Fijat automobili Srbija – FAS). Sa istočne strane, zonu tangira industrijski kolosek.

Slika 43. Položaj zone 3.3 u konkursnom obuhvatu; Slika 44. Pristup zoni 3.3

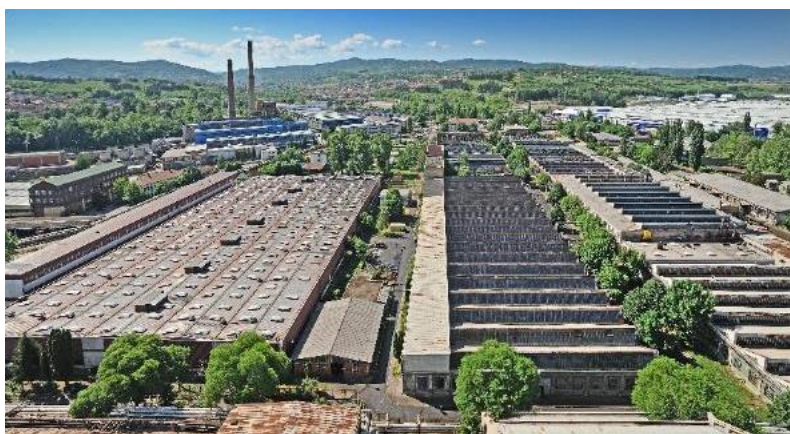
KONTEKSTUALNO PODRUČJE

Kontekstualno područje obuhvata „zatvorene“ i funkcionalno zaokružene delove kompleksa na kojima nisu predviđene intervencije, ali je njihovo razmatranje neophodno u kontekstu koncipiranja budućeg prostornog i funkcionalnog razvoja celokupnog kompleksa VTZ.

Zona 4.1 je u okviru granica PKIC VTZ i obuhvata prostor danas dominantno namenjen za industrijsku proizvodnju – „Zastava oružje“. Zona 4.1 prostorno i vizuelno korespondira sa susednom programskom zonom i čini neodvojivi deo ukupnog ambijenta kompleksa. Gusto izgrađen prostor zone čine proizvodne hale velikih gabarita, sa otvorenim prostorima i internim saobraćajnicama koje povezuju funkcionalne delove u pravilnom rasporedu.

Središnji deo zone valorizovan je kao prostor izuzetne spomeničke vrednosti, sa objektima posebne spomeničke vrednosti koji svedoče o uslovima istorijskog i društveno-ekonomskog razvoja prostora u određenim razdobljima. Preostali deo prostora zone valorizovan je kao posebna spomenička vrednost. U ambijentalnom smislu, izdvaja se bogato ozelenjen prostor (Ž) oko poslovnih objekata u delu zone koji obuhvata ušće reke Ždraljice u Lepenicu.

Zona 4.1 je sa susednom kontaktnom zonom 3.1 povezana mostom preko reke Lepenice.

Slika 45. Položaj zone 4.1; Slika 46. Fabričke hale „Zastava oružje“ (levo objekat br. 35, sredina i desno objekti 20 i 21)

Zona 4.2. predstavlja drugi izdvojeni segment kontekstualnog područja i obuhvata objekat i pripadajući prostor gradske toplane čije izmeštanje u narednom periodu nije predviđeno. Oblikovno je uklopljena u ambijent kompleksa. Potpunim prelaskom na korišćenje gasa kao energenta, objekat, u ekološkom smislu, neće predstavljati ograničenje u razvoju planiranih sadržaja u kompleksu.

Slika 47. Položaj zone 4.2 u konkursnom obuhvatu; Slika 48. Pristupna ulica u južni deo kompleksa (levo – pepelište i toplana)

5.2. AMBIJENTALNE KARAKTERISTIKE PROSTORA

Kompleks ima izuzetnu ambijentalnu i umetničku vrednost. Složena fizička i funkcionalna struktura kompleksa predstavlja tipičan „industrijski pejzaž“, sa obiljem mikroambijenata gde se smenjuje „industrijska arheologija“ građena po različitim uzorima (nemačkim, francuskim i belgijskim), proizvodne hale utilitarnog karaktera, trgovi, dvorišta, platoi, manipulativni prostori, ulice ... Slikovitost ambijenta upotpunjuje kolorit crvene opeke, drveni doksati, izlomljeni (šed) krovovi ... Visoki dimnjaci sa okolnim objektima grade skladnu celinu, a istovremeno su dominantni akcentni motivi, reperi i simboli urbanog pejzaža Kragujevca.

Slika 49. Stara energana sa dimnjakom i tornjem za tehnološku vodu (programska zona)

Slika 50. „Knežev arsenal“

Karakteristični ambijenti **težišnog prostora**:

- prostor ispred Upravne zgrade formiran je kao mali trg sa spomenikom „Livac“, koji sa objektom čini skladnu arhitektonsko-urbanističku celinu (A);
- ozelenjen i delimično uređen otvoren prostor u zaleđu Upravne zgrade (trg iza upravne zgrade (B));
- središnji otvoren i ozelenjen prostor (trg) sa fontanama (V);
- dvorište formirano u zaleđu poslovnog objekta (nekadašnje zgrade upravnika zavoda)(G),
- otvoreni ozelenjen prostor dvorišta ispred objekta Druge tehničke škole (D);
- svakako najatraktivniji ambijent kompleksa čini veliki otvoren prostor/plato (Đ) smešten između stare livnice (objekat br. 4) i mašinske radionice (zgrada br. 5) sa dimnjakom (I) kao akcentnim motivom; otvoreni prostor/plato se u postojećem stanju dominantno koristi za parkiranje zaposlenih unutar Zavoda, ali i kao prostor za održavanje već tradicionalne muzičke manifestacije „Arsenal fest“.

Slika 51. Fontana u okviru trga V (prednji plan) i Drugatehnička škola sa dvorištem

Slika 52. Deo trga V ispred zgrade Čaurnice

Deo kompleksa koji je okrenut prema gradu ima reprezentativni karakter, sa objektima Upravne zgrade (1) i poslovnim objektom br.2 (stan upravnika Zavoda), koji usklađeni sa volumenima objekata škole i nekadašnjeg internata uz Kosovsku ulicu, grade skladnu ambijentalnu celinu.

Slika 53. Panorama kompleksa (prvi plan – trg ispred upravne zgrade sa spomenikom Livac)

Programski (i kontekstualni) deo obuhvata su i danas dominantno prostor privređivanja, a u skladu sa tim i postojeća organizacija i uređenje otvorenog prostora ima prevashodno funkcionalnu ulogu. Ambijentalni karakter ovih zona grane proizvodne hale impozantnih gabarita i volumena, magacini, prateći objekti, mreža ulica, manipulativnih prostora, prolaza i pristupa, infrastrukturni objekti i sistemi vidnih infrastrukturnih vodova „koi vise u prostoru“ obešeni na regalima, a autentičnosti prostora dodatno doprinosi „industrijska arheologija“ koji svedoči o dugom istorijskom kontinuitetu razvoja i značaju ovog prostora (Stara energetika (14) sa dimnjakom (K), Zgrada sindikata (11), Preseraj (8), Stara artiljerijska radionica (37), Karoserija i lakirnica (7) i dr.)

Slika 54 i 55. Ambijenti programske zone

5.3. IZGRAĐENA STRUKTURA

Objekti u okviru PKIC „Milošev venac“ (težišna zona)

KONKURSNI OBUHVAT – POSTOJEĆI OBJEKTI TEŽIŠNOG PODRUČJA U OBUHVATU PKIC „MILOŠEV VENAC“							
oznaka zone	oznaka objekta	naziv objekta	površina pod objektom (m ²)	spratnost	brgp (m ²)	napomena	
TEŽIŠNO PODRUČJE (ZONA 1)	Milošev venac	I	Stara Crkva	246,05		246,05	Spomenik kulture od velikog značaja, posebna spomenička vrednost, I nivo intervencije
		II	Zvonik stare Crkve	55,35		55,35	
		III	Stara Skupština	354,08	P	354,08	
		IV	Parohijski dom	220,45	P	220,45	Ambijentalna vrednost, II nivo intervencije
		V	Pomoćni objekat	61,70	P	61,70	Bez vrednosti, IV nivo intervencije, uklanja se
		VI	Prodavnica i palionica sveća	75,29		75,29	Bez spomeničkih vrednosti, II nivo intervencije, moguća zamena fonda
		VII	Česma i hladnjak				Bez spomeničkih vrednosti, II nivo intervencije, moguća zamena fonda
				ZONA 1 – Milošev ven.	1.012,92		1.012,92

Objekti u okviru PKIC „Kompleks Vojno-tehničkog zavoda“ (Zona 1 – „Vojno-tehnički zavod“)

Težišno područje (Zona 1)

KONKURSNI OBUHVAT – POSTOJEĆI OBJEKTI TEŽIŠNOG PODRUČJA U OBUHVATU PKIC „VTZ“							
oznaka zone	oznaka objekta	naziv objekta	površina pod objektom (m ²)	spratnost	brgp (m ²)	napomena	
TEŽIŠNO PODRUČJE (ZONA 1)	Vojno-tehnički zavod (VTZ)	1	Upravna zgrada	1647,38 +252,38 =1899,76	Po+P+1	3799,52	Prvobitni gabarit je izuzetna spomenička vrednost, I nivo intervencije; Aneks je bez spom. vrednosti, IV nivo intervencije, uklanja se
		2	Poslovni objekat, stan upravnika Zavoda	393,63	Po+P+1	787,26	Izuzetna spomenička vrednost, I nivo intervencije
		61	Pekara (prvobitno portirnica)	49,20	P	49,20	Bez spomeničkih vrednosti, IV nivo intervencije, uklanja se
		62	Poslovni objekat	500,00	P	500,00	
		63	Nadstrešnica	292,75	P	292,75	Bez spomeničkih vrednosti, II nivo intervencije, moguća zamena fonda
		64	Restoran (prvobitno letnja pozornica)	170,15	P	170,15	
		52	Druga tehnička škola (Vojno zanatlijska šk.)	699,41	Po+P+1	1398,82	Posebna spomenička vrednost, I nivo intervencije
		95	Energetika	123,03	P	123,03	IV nivo intervencije, uklanja se
		96	Otpadne vode	135,38		135,38	IV nivo intervencije, uklanja se
		65	Benzinska pumpa	25,92	P	25,92	IV nivo intervencije, uklanja se
		3	Objekat A (prvobitno Čaurnica)	382,00	P+1	701,83	Spomenik kulture od velikog značaja, I nivo intervencije
		4	Muzej Stara livnica	1979,00	P+G	1979,00	
		5	Objekat B (mašinska radionica)	5849,35 +459,83	P	5849,35 +459,83	Izuzetna spomenička vrednost za osnovni gabarit, I nivo intervencije. Dograđeni deo je bez spomeničkih vrednosti, IV nivo intervencije, uklanja se
		59	Objekat (prvobitno trafostanica)	20,86		20,86	IV nivo intervencije, uklanja se

	60	Objekat J	228,00	P	228,00	II nivo intervencije, moguća zamena fonda.
	66	-	-	-	-	Objekat je porušen
	67	Portirnica	49,72	P	49,72	IV nivo intervencije, uklanja se
	9	Objekat BIC (biznis inovativni centar)	563,25	Po+P+1	1126,50	Bez spomeničkih vrednosti, II nivo intervencije, moguća zamena fonda.
	68	Pomoćni objekat	-	-	-	Objekat je porušen
	69	Pomoćni objekat	-	-	-	Objekat je porušen
	70	Pomoćni objekat	-	-	-	Objekat je porušen
	71	Pomoćni objekat	-	-	-	Objekat je porušen
	72	Pomoćni objekat	139,04	P	139,04	Bez spomeničkih vrednosti,
	73	Pomoćni objekat	25,53	P	25,53	IV nivo intervencije, uklanja se
		ZONA 1 - VTZ	13.985,81		17.852,69	
		UKUPNO ZONA 1	14.998,73		18.865,61	

Programsko područje (zona 2)

KONKURSNI OBUHVAT – POSTOJEĆI OBJEKTI PROGRAMSKOG PODRUČJA (ZONA 2) U OBUHVATU PKIC „VTZ“						
oznaka zone	oznaka objekta	naziv objekta	površina pod objektom (m ²)	spratnost	brgp (m ²)	napomena
PROGRAMSKO PODRUČJE (ZONA 2)	10	Magacin održavanja	715,55	P	715,55	Ambijentalna vrednost, II nivo intervencije
	11	Zgrada sindikata	179,05	P	179,05	Posebna spomenička vrednost, I nivo intervencije
	14	Objekat V, stara energetika	1714,21	Po+P+1	3428,42	Izuzetna vrednost, I nivo intervencije
	K	Dimnjak stare energetike	34,33		34,33	Ambijentalna vrednost, I nivo intervencije
	15	Toranj za tehnološku vodu	49,72		49,72	Ambijentalna vrednost, II nivo intervencije
	16	Objekat G, prvobitno kovačka radionica	40,13	P	40,13	Ambijentalna vrednost, I nivo intervencije
	94	Pomoćni objekat	350,38	P	350,38	Bez vrednosti, IV nivo intervencije, uklanja se
	38	Proizvodna hala, tehnička obrada i montaža	7778,58	P aneks P+1	8707,14	IV nivo intervencije, zamena fonda
	37	Proizvodna hala, stara Artiljerijska radionica	7888,80	P, aneks P+1	8401,46	Deo objekta porušen 1999. Očuvani deo oko 3560m ² . Posebna spomenička vrednost, II nivo intervencije
	36	Objekat E, nekadašnji Laboratorijum	852,70	Po+P+1	1705,40	Bez vrednosti, II nivo intervencije, moguća zamena fonda
	6	Karoserija – podsklopovi (radionica za izradu šrapnela)	1838,10	P do P+1	2268,10	Ambijentalna vrednost, II nivo intervencije
	7 7a	Karoserija i lakirnica	8436,76	P do P+1	11568,26	(7) Ambijentalna vrednost, II nivo intervencije (7a) Bez vrednosti, IV nivo intervencije, moguća zamena fonda
	J	Dimnjak				
	8	Preseraj	3146,35	P	3143,64	Spomenička vrednost, I nivo intervencije
	49	Trpezarija	522,10	P+1	1044,20	Bez vrednosti, IV nivo intervencije, uklanja se
	50	Trafostanica	165,78	P	165,78	

	48	Poslovni objekat – Zastava bezbednost	329,28	P+1	658,56	Spomenička vrednost, I nivo intervencije
	47	Proizvodna hala	5848,00	P	5848,00	Bez vrednosti, IV nivo intervencije, zamena fonda
	46	Magacin	524,54	P+1	1049,10	Ambijentalna vrednost, III nivo intervencije
	45	Proizvodna hala i poslovni prostor RAP	957,53	P do P+1	1372,95	Bez vrednosti, IV nivo intervencije, zamena fonda
	44	Proizvodna hala RAP	2052,54	P	2052,54	Spomenička vrednost, I nivo intervencije
	99	Magacin	604,40	P	604,40	Bez vrednosti, IV nivo intervencije, uklanja se
	100	Magacin	707,49	P	707,49	Bez vrednosti, IV nivo intervencije, uklanja se
	39	Proizvodna hala – mehanička obrada	7975,58	P+1 deo p+3	9583,94	Bez vrednosti, IV nivo intervencije, zamena fonda
	40	Ekspediciona rampa	1065,65	P	1065,65	Bez vrednosti, IV nivo intervencije, zamena fonda
	41	Magacin	191,60	P	191,60	Ambijentalna vrednost, II nivo intervencije
	42	Centralni magacin alata, prvobitno konjušnica/senara	362,14	P+G	362,14	Posebna spomenička vrednost, I nivo intervencije
	43	Magacin boja i lakova	1298,87	Su+P	1298,87	spomenička vrednost, II nivo intervencije
	104	Pomoćni objekat	225,86	P	225,86	Bez vrednosti, IV nivo intervencije, uklanja se
	105-107	Objekti železnice, nisu u funkciji	663,16	P	663,16	Bez vrednosti, IV nivo intervencije, uklanja se
	108	Radionica za viljuškare	259,46	P	259,46	Bez vrednosti, IV nivo intervencije, uklanja se
	34	Objekat Z	407,68	P+1	815,36	Ambijentalna vrednost, II nivo intervencije, moguća zamena fonda
	33	Objekat Ž	292,61	P+1 delom P	463,01	Ambijentalna vrednost, II nivo intervencije, moguća zamena fonda
	32	Radionica za remont pumpi	467,96	P	467,96	Bez vrednosti, IV nivo intervencije, zamena fonda
	90	Pomoćni objekat	297,78	P	297,78	Bez vrednosti, IV nivo intervencije, uklanja se
	31	Vatrogasna stanica	767,35	P do P+2	1426,19	Ambijentalna vrednost II nivo intervencije
	51	Poslovni objekat	1504,23	P do P+1	2447,44	Bez vrednosti, IV nivo intervencije, zamena fonda
	97	Pomoćni objekat	832,22	P	832,22	Bez vrednosti, IV nivo intervencije, uklanja se
	103	Montaža kombija i furgona	225,72	P	225,72	Bez vrednosti, IV nivo intervencije, uklanja se
	102	Testiranje vozila	46,47	P	46,47	Bez vrednosti, IV nivo intervencije, uklanja se
	101	Ađustaža	1545,70	P	1545,70	Bez vrednosti, IV nivo intervencije, uklanja se
	56	Školska radionica	1804,62	P	1804,62	Bez vrednosti, IV nivo intervencije
		UKUPNO ZONA 2	64948.98		78117.75	

Kontaktno područje (delovi zona 3.2 i 3.3)

KONKURSNI OBUHVAT – POSTOJEĆI OBJEKTI KONTAKTNOG PODRUČJA (DELOVI ZONA 3.2 i 3.3) U OBUHVATU PKIC „VTZ“							
oznaka zone	oznaka objekta	naziv objekta	površina pod objektom (m ²)	spratnost	brgp (m ²)	napomena	
DELOVI ZONA 3.2 I 3.3. (PKIC VTZ)	zona 3.2 (VTZ)	53	Politehnička škola-"VIŠ", prvobitno internat vojno-zanatlijske škole	2319,64	Po+P+1	4639,28	Posebna spomenička vrednost, I nivo intervencije
		54	Novo krilo politehničke škole, spratnost P+2, bez spomeničkih vrednosti	1600,29	P+2	4800,87	Bez spomeničkih vrednosti, II nivo intervencija, moguća zamena fonda
		55	Fiskulturna sala	1151,97	P	1151,97	Bez spomeničkih vrednosti, II nivo intervencija, moguća zamena fonda
	UKUPNO ZONA 3.2			5071,90		10592,12	
	zona 3.3	30	Objekat D-"Stari laboratorijum", prvobitno artiljerijska podoficirska škola	243,36	P+1	486,72	Izuzetna spomenička vrednost, I nivo intervencije
UKUPNO ZONA 3.3			243,36		486,72		
UKUPNO KONTAKTNA ZONA U OBUHVATU „VTZ“			5315,26		11078,84		

Kontekstualno područje (zona 4.1)

KONKURSNI OBUHVAT – POSTOJEĆI OBJEKTI KONTEKSTUALNOG PODRUČJA (ZONA 4.1) U OBUHVATU PKIC „VTZ“							
oznaka zone	oznaka objekta	naziv objekta	površina pod objektom (m ²)	spratnost	brgp (m ²)	napomena	
KONTEKSTUALNO PODRUČJE (ZONA 4)	4.1	12	Magacin	516,24	P	516,24	Bez vrednosti, IV nivo intervencije, zamena fonda
		13	Proizvodna hala	3922,85	P do P+2	4857,25	Bez vrednosti, IV nivo intervencije, zamena fonda
		74	Održavanje	77,83	P	77,83	Bez vrednosti, IV nivo intervencije, zamena fonda
		75 76	Bazen za recikliranu vodu sa pratećim objektom				Bez vrednosti, IV nivo intervencije, uklanja se
		17	Otpadne vode	246,88	P delom P+1	246,88	Bez vrednosti, IV nivo intervencije, zamena fonda
		18	Centar za usluge, prvobitno dečije obdanište	557,68	P	557,68	Izuzetna spomenička vrednost, I nivo intervencije
		19	Palilulska kapija				Ambijentalna vrednost, III nivo intervencije
		20	Proizvodna hala, nova artiljerijska radionica	16330,10	P delom P+1		Posebna spomenička vrednost, II nivo intervencije
		20a	Proizvodna hala, srušeni deo	3522,86			Zona moguće nove izgradnje
		21	Proizvodna hala, artiljerijska radionica	16970,77	P+1 deo P+2		Posebna spomenička vrednost, II nivo intervencije

	22	Aneks strelišta	557,00	P+1		Bez vrednosti, II nivo intervencije, moguća zamena fonda
	23	Sektor A i B sa tunelom – novo strelište	6619,96	P delom P+1		Bez vrednosti, II nivo intervencije, moguća zamena fonda
	24	Objekat tehnološkog razvoja	1251,70	Po+P+1		Ambijentalna vrednost, II nivo intervencije
	25	Prototipska radionica	681,35	P		Bez vrednosti, II nivo intervencije, moguća zamena fonda
	26	Konstrukcija	474,90	P+1		Bez vrednosti, II nivo intervencije, moguća zamena fonda
	27	„IRC“	817,67	P+1		Bez vrednosti, II nivo intervencije, moguća zamena fonda
	28	Proizvodna hala – sektor C sa tunelom	818,55	P+1		Bez vrednosti, IV nivo intervencije, zamena fonda
	77	Separator ulja				Bez vrednosti, IV nivo intervencije, uklanja se
	78	Montaža i konzervirnica	1766,29	P		Bez vrednosti, IV nivo intervencije, uklanja se
	79	Pomoćni objekti i kontejneri		P		Bez vrednosti, IV nivo intervencije, uklanja se
	80					
	81					
	82					
	83	Magacin gotovih delova	434,79	P		Bez vrednosti, IV nivo intervencije, uklanja se
	84	R magacin	1352,31	P		Bez vrednosti, IV nivo intervencije, uklanja se
	85	Proizvodna hala – sektor C	914,89	P		Bez vrednosti, IV nivo intervencije, uklanja se
	86	Poslovne prostorije	555,38	P+1		Bez vrednosti, IV nivo intervencije, uklanja se
	29	„Kajin magacin“ – proizvodna hala	1059,71	P		Spomenička vrednost, II nivo intervencije
		UKUPNO ZONA 4.1	59449,71			

naziv zone			površina pod objektom (m ²)	brgp (m ²)
POSTOJEĆI OBJEKTI U OKVIRU PKIC „MILOŠEV VENAC“				
TEŽIŠNA ZONA		UKUPNO	1012,92	1012,92
POSTOJEĆI OBJEKTI U OKVIRU PKIC „KOMPLEKS VTZ“				
TEŽIŠNA (ZONA 1)		UKUPNO	13985,81	17852,69
PROGRAMSKA (ZONA 2)		UKUPNO	64948,98	78117,75
KONTAKTNA ZONA	3.2	UKUPNO	5315,26	11078,84
	3.3			
KONTEKSTUALNA	4.1	UKUPNO	59449,71	
		UKUPNO VTZ	143699,76	

Izgrađena struktura izvan obuhvata PKIC „Kompleks VTZ“

Preostala izgrađena struktura u konkursnom obuhvatu odnosi se na delove kontaktnog i kontekstualnog područja izvan zone PKIC „Kompleks VTZ“.

zona 3.1

- Objekti porodičnog stanovanja i poslovanja uz železničku prugu (severozapadni deo obuhvata), spratnost P – P+1

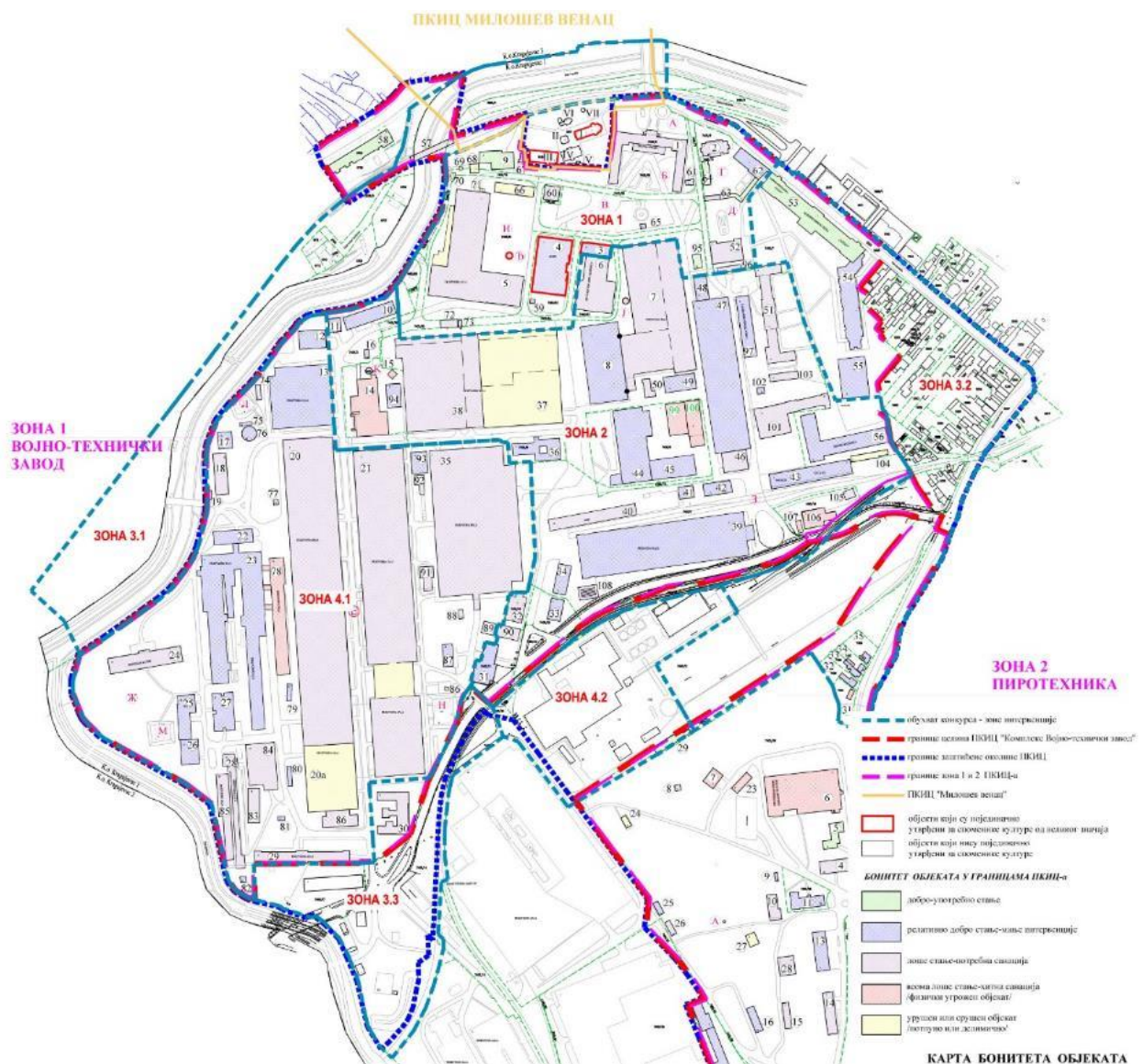
zona 3.2

- Mešoviti stambeno-poslovni blok, spratnost od P do P+4 uz ulicu Kosovska i Stojana Protića (unutar granice zaštićene okoline PKIC VTZ)

zona 3.3

- Poslovni objekti, P, bez vrednosti (unutar granice zaštićene okoline PKIC VTZ)

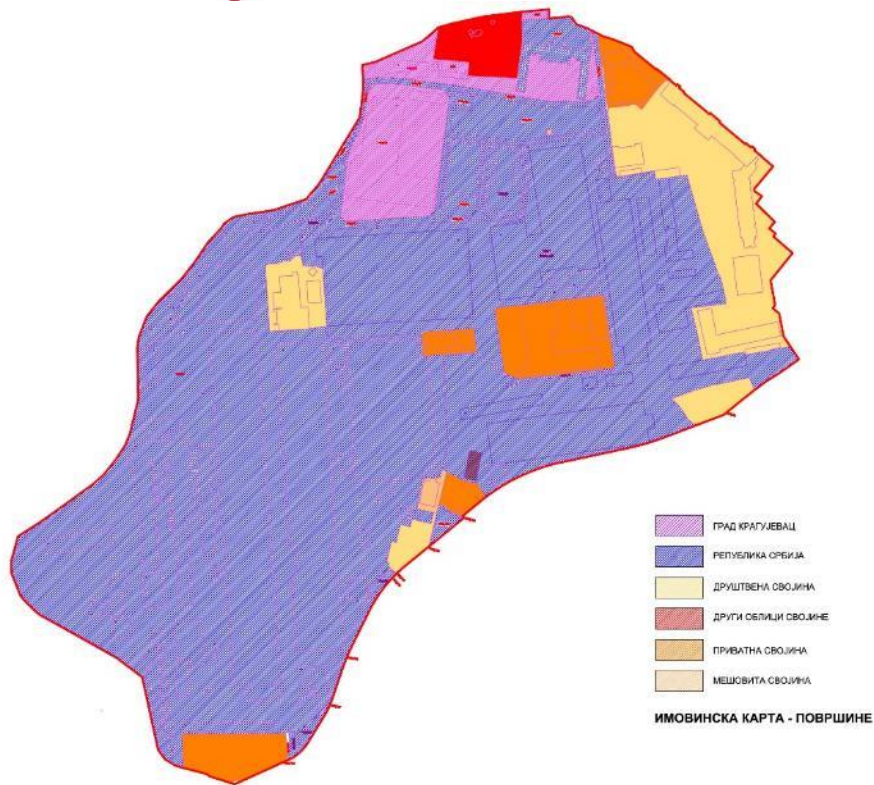
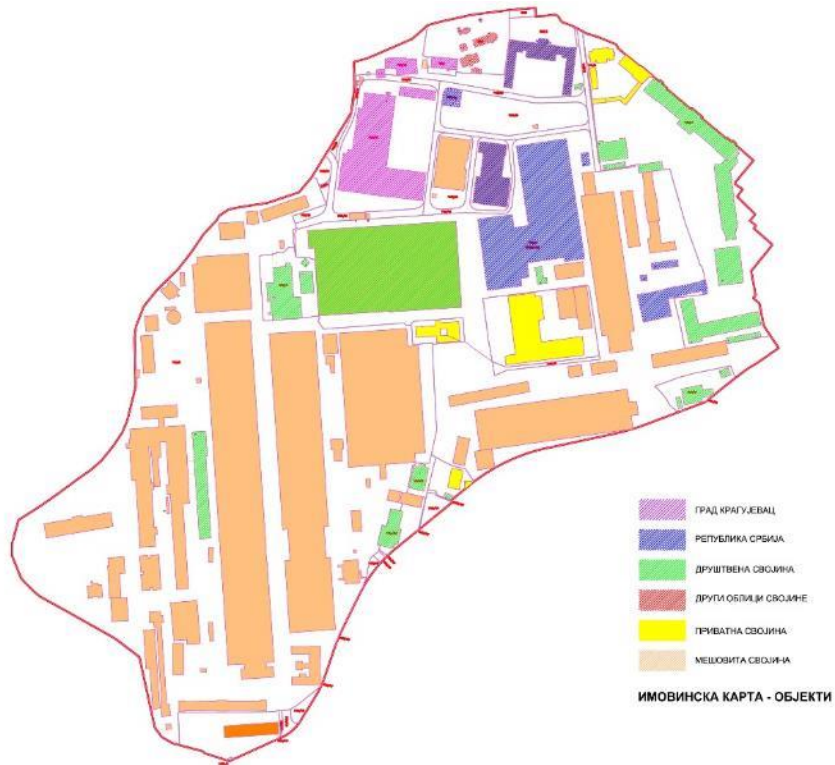
zona 4.2 – Gradska toplana (unutar granice zaštićene okoline PKIC VTZ)

Slika 56. Bonitet objekata (Iz Odluke o utvrđivanju PKIV „Kompleks Vojno-tehnički zavod“)

Imovinska struktura objekata i zemljišta u obuhvatu PKIC „Kompleks VTZ“ i PKIC „Milošev venac“

U obuhvatu PKIC „Vojno-tehnički zavod“ – zona 1 i dela koji pripada PKIC „Milošev venac“, prisutna je komplikovana vlasnička struktura nad objektima i zemljištem, a koja ima kako negativan uticaj na postojeći način korišćenja objekata i zemljišta, tako će biti i od velikog uticaja na odabir programa i realizaciju urbane obnove kompleksa.

Slika 57. Imovinska karta za objekte i površine obuhvatu PKIC „VTZ“ i dela PKIC „Milošev venac“

5.4. KULTURNO-ISTORIJSKO NASLEĐE

Prostor konkursnog obuhvata čine dve celine: Kompleks vojno-tehnički zavod (PKIC „Kompleks VTZ“ - Zona 1) sa delom zaštićene okoline, kulturno dobro od izuzetnog značaja i zona Stare crkve i Stare skupštine, kulturno dobro od velikog značaja.

1. Nepokretna kulturna dobra od izuzetnog značaja

Prostorno kulturno-istorijska celina Kompleks Vojno-tehničkog zavoda

- Zona 1-Vojno-tehnički zavod
- deo zaštićene okoline PKIC „Kompleks Vojno-tehničkog zavoda“

2. Nepokretna kulturna dobra od velikog značaja

Spomenici kulture

- Stara crkva u Kragujevcu zajedno sa nekadašnjom skupštinskom zgradom (Stara skupština)
- Stara livnica sa velikim dimnjakom i Kovačnicom/čaurnicom

3. Arheološki lokaliteti (nalaze se u okviru Zone 1-PKIC Kompleks VTZ)

- „Veliki dimnjak“
- „Čaurnica“
- „Druga tehnička škola“

Kriterijumi za valorizaciju objekata i prostora¹³

Valorizacija prostora

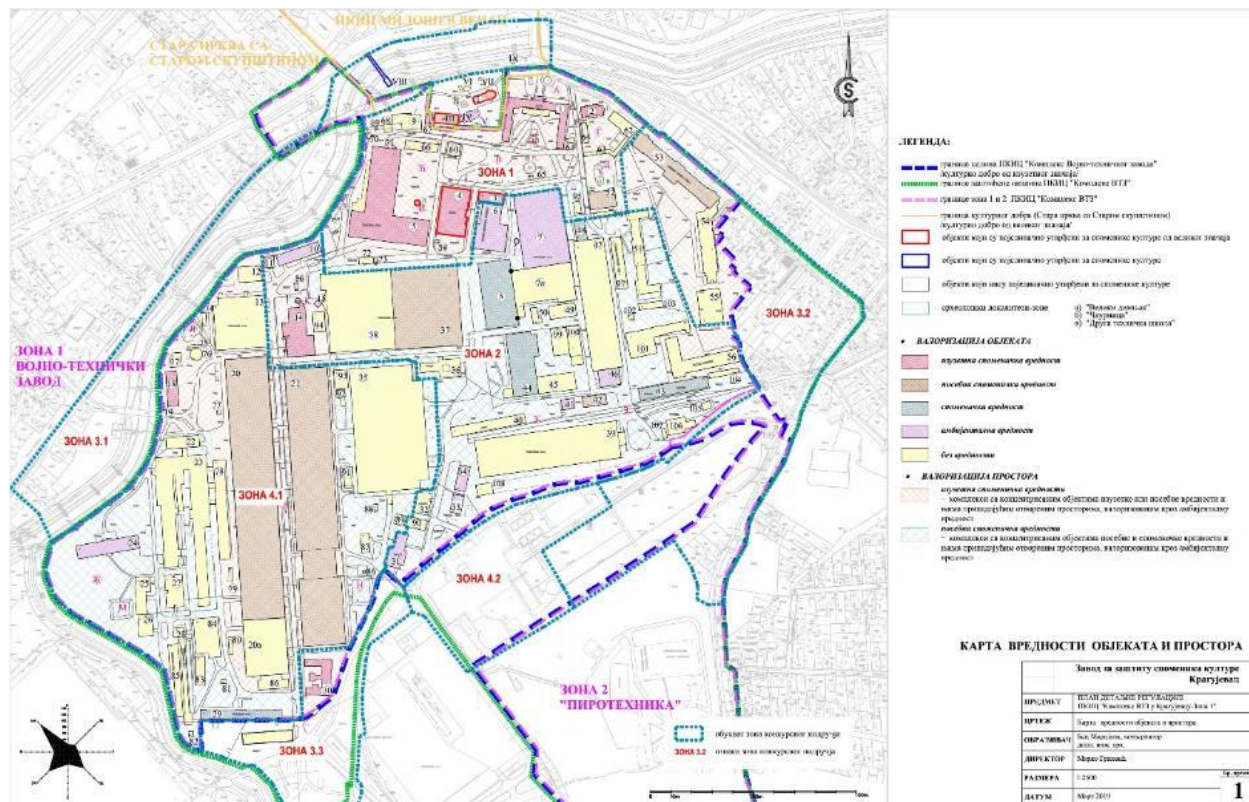
- **Izuzetna spomenička vrednost** - kompleksi sa koncentrisanim objektima izuzetne ili posebne vrednosti i njima pripadajućim otvorenim prostorima, valorizovanim kroz ambijentalnu vrednost;
- **Posebna spomenička vrednost** - kompleksi sa koncentrisanim objektima posebne i spomeničke vrednosti i njima pripadajućim otvorenim prostorima, valorizovanim kroz ambijentalnu vrednost

Valorizacija objekata

- **Izuzetna spomenička vrednost:**
 - objekti od posebnog značaja za društveni, istorijski i kulturni razvoj naroda u nacionalnoj istoriji;
 - objekti koji svedoče o presudnim istorijskim događajima i ličnostima i njihovom delovanju u nacionalnoj istoriji;
 - objekti koji predstavljaju jedinstvene (raritetne) primerke stvaralaštva svog vremena i autentični su;
 - objekti koji imaju veliki uticaj na razvoj društva, kulture, tehnike i nauke;
 - objekti koji imaju izuzetnu umetničku ili estetsku vrednost.
- **Posebna spomenička vrednost:**
 - objekti koji su značani za određeno područje ili razdoblja i koji svedoče o društvenim pojavama, odnosno uslovima društveno-ekonomskog i kulturno-istorijskog razvoja u određenim razdobljima;
 - objekti koji svedoče o značajnim događajima i istaknutim ličnostima iz nacionalne istorije.
- **Spomenička vrednost:**
 - objekti i kompleksi-stvari i tvorevine materijalne i duhovne kulture od opšteg interesa.

¹³ Zavod za zaštitu spomenika kulture Kragujevac

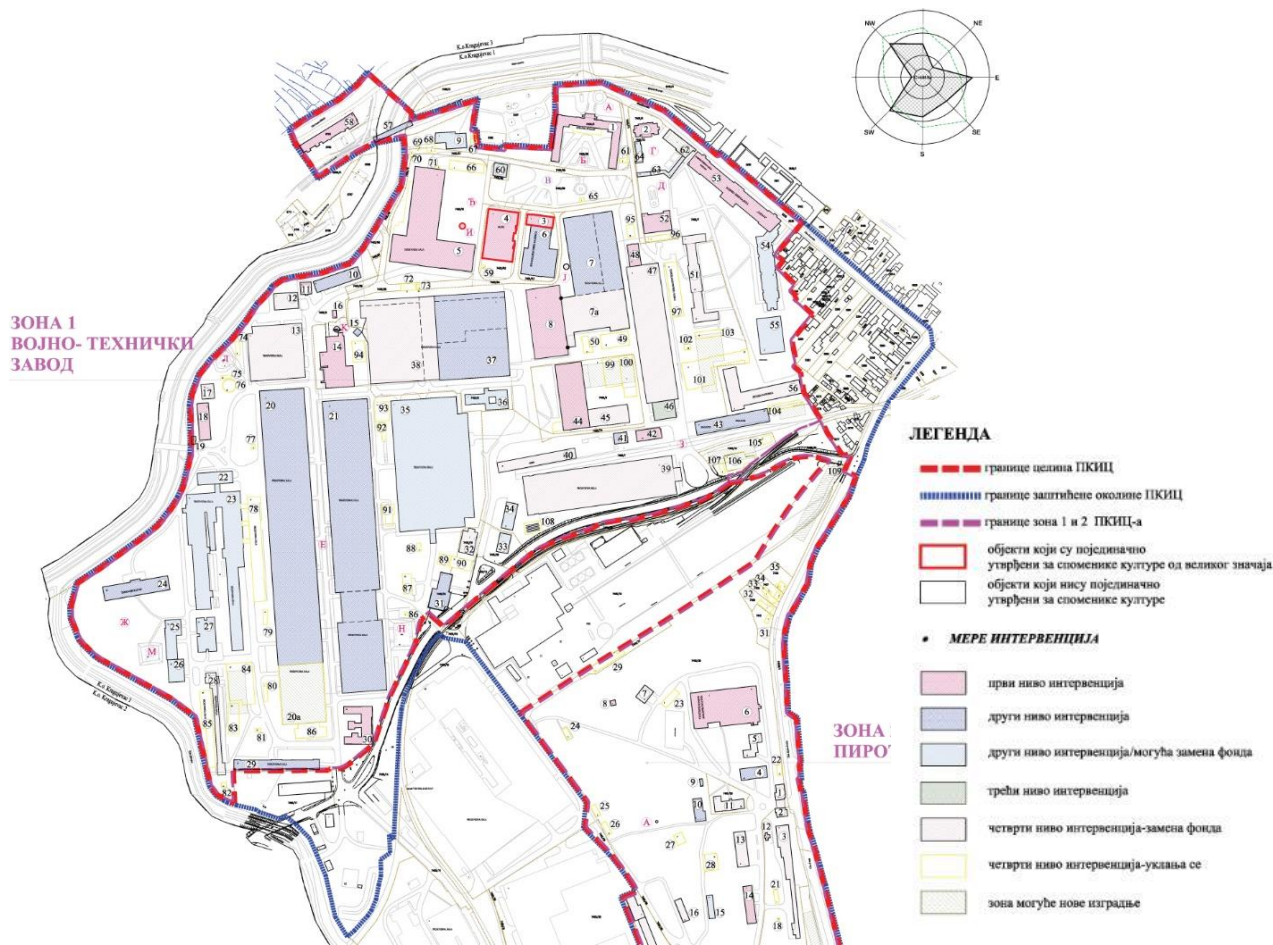
- **Ambijentalna vrednost:**
 - objekti bez posebnih spomeničkih vrednosti, ali koji svojim stilskim karakteristikama i/ili materijalizacijom značajno određuju ili učestvuju u karakterizaciji ambijenta.
- **Bez vrednosti:**
 - objekti koji nemaju ni jednu spomeničku vrednost.

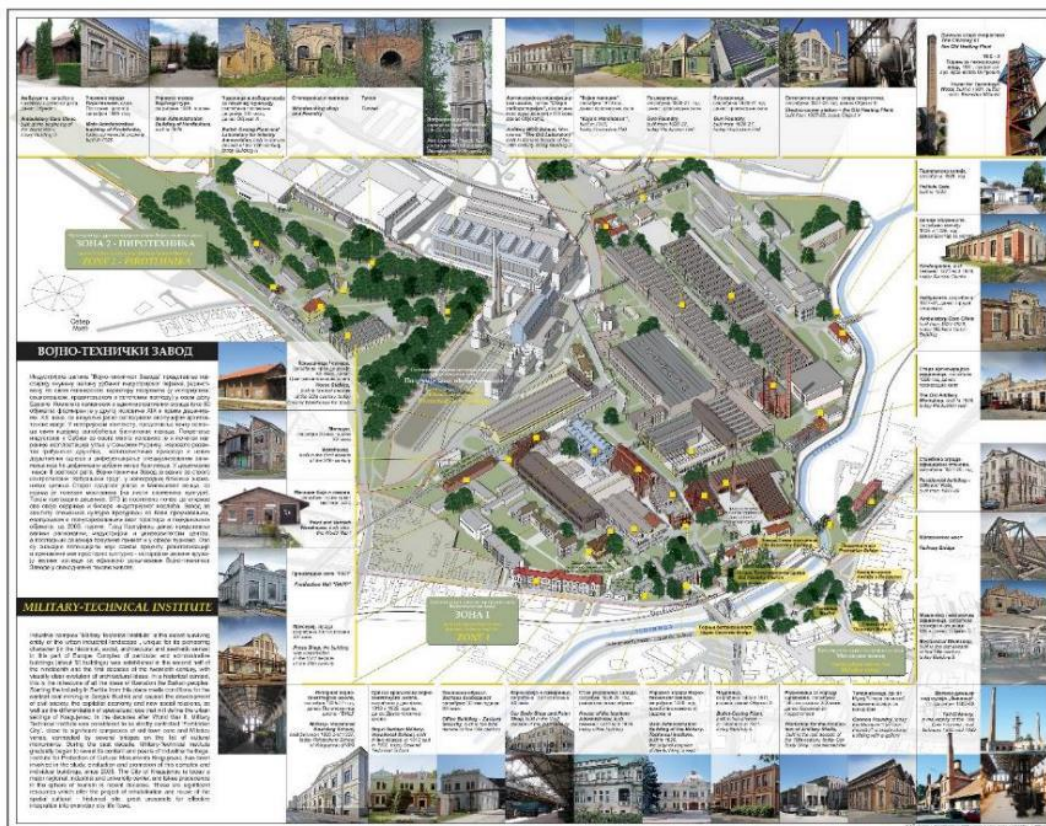
Slika 58. Valorizacije objekata i prostora (prema Odluci o utvrđivanju PKIC „Kompleks VTZ“)

Na osnovu **valorizacije objekata i prostora** (sa izuzetnom i sa posebnom spomeničkom vrednošću), za čitav prostor su utvrđene opšte mere zaštite, a za svaku zonu i posebne mere zaštite (na nivou prostora i objekata). Na osnovu njih **propisani su nivoi intervencija za objekte**:

- **Prvi nivo** - čuvanje u (najvrednijem) izvornom stanju;
- **Drugi nivo** - čuvanje u zatečenom stanju uz moguću remodelaciju i dogradnju (negde je moguća i zamena fonda);
- **Treći nivo** - čuvanje i promovisanje spomeničkih vrednosti, uz moguće njihovo izmeštanje;
- **Četvrti nivo** - uklanjanje objekata bez vrednosti, uz moguću novu izgradnju (zamena fonda i potpuno nova izgradnja u datim zonama izgradnje).

Slika 59. Karta mera intervencija (prema Odluci o utvrđivanju PKIC „Kompleks VTZ“)

Slika 60. Prikaz graditeljskog nasleđa u okviru PKIC „VTZ“

Pojedinačna graditeljska ostvarenja sa posebnim spomeničkim vrednostima na prostoru PKIC „Vojno-tehnički zavod“ – Zona 1¹⁴

Stara Topolivnica (Muzej „Stara livnica“) – spomenik kulture od velikog značaja (4)¹⁵

Zgrada Topolivnice je najstarije zdanje unutar kompleksa Vojno-tehničkog zavoda, podignuta 1882. godine, prema projektu inženjera Todora Seleskovića. Zdanje je simetrično, u osnovi pravougaono, sa ravnim čeonim fasadama i izvučenim centralnim rizalitom na glavnoj istočnoj fasadi. Fasade predstavljaju uspešnu kompoziciju fugovane opeke, između drvenih greda i malternih površina. Enterijer je definisan formom hale sa višim centralnim i dva niža bočna broda. Istočna, „glavna“, fasada sa drvenim stepeništem i dve spratne vertikale na čije bokove se oslanjaju manji dimnjaci, vizuelno je najupečatljiviji korpus objekta. Međutim, početkom 20. veka upravo je ona pretrpela najviše promena, i u velikoj meri izgubila na dominantnosti dogradnjom bočnih aneksa.

Zgrada je nakon izmeštanja proizvodnih procesa 1968. godine dobila novu namenu formiranjem vredne muzejske postavke fabrike „Zastava oružje“, gde se i danas nalazi pod imenom „Muzej stara livnica“.

Slika. 60. i 61. Muzej „Stara livnica“

Veliki dimnjak – Spomenik kulture od velikog značaja (I)

Dimnjak stare kotlare u neposrednoj blizini zgrade Livnice, sa kojom je podzemnom vezom i fizički povezan, jednovremeni je objekat. Na kamenoj ploči sokla nalazi se urezani tekst sa godinama gradnje oba zdanja: „Sazidano pod Vladom Kralja Milana 188(2-9).god.“ Izveden je tehnikom gradnje opekom, čime je u potpunosti ispoštovana vizuelna ujednačenost i kontinuitet ukupne celine. Podignut je na visokom soklu od grublje tesanog šestougaoanog kamena, sa koga se postepeno uzdiže sužavajući se ka vrhu. Završava se nešto širim prstenom izvučenim iz zidnog platna od stepenasto postavljene opeke. Na uglovima dela od opeke nalaze se kamene „stope“ koje četvrtastu soklu prevode u šestostranu bazu dimnjaka.

¹⁴ Sažetak opisa objekata preuzet iz Odluke o utvrđivanju PKIC „Vojno-tehnički zavod“ – Zona 1; većina fotografija preizeta iz publikacije „Industrijsko nasleđe – zaštita i revitalizacija“, Zavod za zaštitu spomenika kulture Kragujevac, Kragujevac 2013.g.

¹⁵ Oznake date u zagradi su usklađene sa oznakama u kartama: karta boniteta objekata, karta kriterijuma i vrednosti i karta mera zaštite

Slika 62. Dimnjak stare kotlare

Stara čaurnica (Kovačnica) – objekat A; spomenik kulture od velikog značaja (3)

Prema projektima francuskih inženjera od 1909–1911. godine sagrađen je postojeći objekat za proizvodnju čaura. Neposredna blizina zgrade „Livnice” definisala je formu, dekorativnost fasada i materijalizaciju fugovanom opekom. Opekom su izvedeni zrakasto komponovani pervazi otvora, pilastri, kao i polifunkcionalni zupčasti venci koji istovremeno vrše horizontalnu podielu i definišu granicu zidnog platna (krovni venac). Uspešnu završnicu vertikale čini razvučena atika iznad glavnog ulaza na pročelju građevine. Delimično naglašene malterisane fuge u sadejstvu sa crvenom bojom opeke daju živost fabričkom sivilu.

Slika 63. Stara čaurnica

Mašinska/mehanička radionica – Objekat B (5)

Mašinska radionica građena je fazono u periodu od kraja 19. veka do prvih godina nakon Drugog svetskog rata. Prema zapisima i planovima Feliksa Kanica iz 1897. godine obavljala je funkciju fabrike pušaka i fabrike čaura, a izgrađena je po projektima Todora Seleskovića i mašinskog inženjera Miroslavljevića. Zidana je opekom, koja je primenjena i kod skromne dekorativne obrade fasada, a ponegde i u alternaciji sa kamenim tesanicima – mahom, soklenog pojasa. Na ovaj način, ispoštovana je materijalizacija i vizuelna ujednačenost sa pomenutim objektima izuzetne vrednosti. Dekorativnost izraza svodi se na ispuste na fasadama izvedene opekom, u vidu lezena i zupčastog krovnog venca koji prati liniju testerastih krovova. Glavna čeona fasada, „upravnog” korpusa zgrade, okrenuta prema prostranom trgu, ujedno je u kontekstu opšteg izraza i najupečatljivija.

Slika 64., 65. i 66. Mašinska–mehanička radionica

Upravna zgrada (1)

Monumentalna administrativna zgrada podignuta je 1926. godine u stilu eklektičnog kruga razvijenog oko pariske „Ecole des Beaux arts”, a delo je nepoznatog autora. Zdanje je podignuto nad osnovom oblika ćiriličnog slova „П”, sa posebno naglašenim pročeljem glavne fasade u eksterijeru. Plastičnost fasade, prevashodno je naglašena na centralnom rizalitu, dok se idući ka krajevima pročelja postepeno ublažava, a na dvorišnoj fasadi je u potpunosti izostavljena. Prostor ispred zgrade formiran je kao mali trg koji sa Upravnom zgradom čini skladnu arhitektonsko-urbanističku celinu sa spomenikom „Livac”.

Slika 67. Upravna zgrada

Stan upravnika Zavoda (2)

U neposrednoj blizini „Upravne zgrade“ izgrađena je 1928–1929. godine reprezentativna zgrada nazvana prema svojoj nameni – stan upravnika Zavoda. Zgrada je poligonalne osnove iznad visokog podrumskog prostora, stilski bliska susednoj „Upravnoj zgradi“. Eklektička stilaska definicija određena je neoklasicističkim elementima, a stambeno-rezidencijalnom namenom prostora određen je izbor arhitektonskih elemenata, stepen njihove obrađenosti, kao i pozicioniranje naglašenije plastike na uličnoj fasadi. Dvorišna fasada po stilskoj obradi govori da je predviđena intimnijem, privatnom delu stambenog prostora. Komfornost enterijera savremeno organizovanog za stanovanje, unapređena je ugradnjom postrojenja za vodu u tavanom delu zgrade.

Slika 68. i 69. Ulična i dvorišna fasada zgrade u kojoj se nalazio stan upravnika zavoda

Srpska kraljevska vojnozanatlijska škola (Druga tehnička škola) (52)

Objekat Vojno-zanatlijske škole je građen u dve faze, 1913. i 1922. godine. U prvoj fazi izgradnje podignut je prizemni objekat izveden opekom. Zgrada je imala dominantno izvučene bočne rizalite sa posebno obrađenim pervazima prozorskih otvora, soklom, krovnom gredom i ivicama rizalita. Druga faza izgradnje usledila je nakon Prvog svetskog rata, kada je usled većih potreba za stručnom radnom snagom, izvršena spratna nadgradnja. Na novom delu ispoštovana je osnovna zamisao prethodne fasade sa još izvučenijim bočnim rizalitim koji se u krovnom delu završavaju manjim atikama (u obliku timpanona). Objekat je zadržao osnovnu namenu (sada Druga tehnička škola).

Slika 70. Zgrada Vojnozanatlijske škole

Internat Vojnozanatlijske škole (Politehnička škola „VIŠ”) (53)

Na obodnoj liniji fabričkog kruga, a ispred zgrade Vojno-zanatlijske škole, namenski je projektovana i sagrađena reprezentativna Zgrada Internata (1925–1927) godine. Raskošnom dekorativnom obradom posebno se ističe centralni rizalit na glavnoj uličnoj fasadi, četiri masivna prislonjena stuba koji se pružaju preko obe etaže ukrašena su korintskim kapitelima. Na krovnom delu vertikala rizalita završena je atikom u obliku timpanona, sa plitkoreljefnom ornamentikom. Namena zgrade je danas delimično promenjena, i služi kao jedna od kragujevačkih tehničkih škola.

Slika 71. Zgrada bivšeg internata Vojno-zanatlijske škole

Artiljerijska radionica (Proizvodna hala) (21)

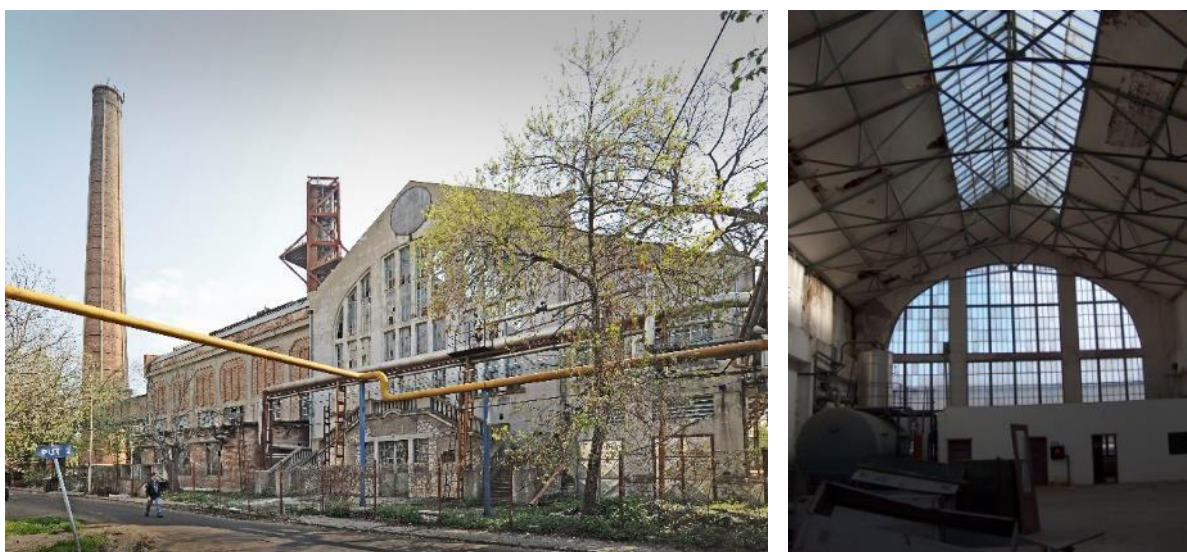
Artiljerijska radionica sagrađena je na mestu nekadašnje livnice bronzanih topova u maniru najreprezentativnijih građevina Zavoda 1926. godine. Godina građenja zapisana je na ploči manje atike južnog rizalita, a izvođač je bilo preduzeće „Delo” inženjera A. Jurišića i Č. Jančića. Jedna je od prvih velikih radionica izgrađenih posle Prvog svetskog rata. Kvadratne je osnove, sa visokim soklom od kamenih tesanika, sa dva bočna rizalita koji je stilski akcentuju. Rizaliti su izvedeni razradom glavne fasade u dva nivoa, sa završecima u vidu pravougaonih atika nejednake visine.

Slika 72. i 73. Zgrada Artiljerijske radionice

Stara energetika – Objekat V (14)

Električna centrala (tzv. „Stara energetika“) i visoki dimnjak, ostvarenja su Franje Varška iz Ljubljane. Zgrada je podignuta na visokom soklu, a vizuelno je po vertikali predvojena na dva dela. Purističku monotoniju fasada „razbija“ dvostrano stepenište na centralnom delu prednje fasade. Dinamični raster prozorskih okana prati piramidalni oblik ovog visokog pročelja. U trouglu vrha ovog prostora, iznad zastakljenog dela, smeštena je „slepa rozeta“, koja sa linijom ograde terase i kolonadnim parapetom stepeništa čini jedini ukras. U njoj se nalazila predstava „Medaljon slave“ sa likom kralja Aleksandra Karađorđevića, koja je danas prekrivena limom.

Slika 74 i 75.. Centralni deo prednje fasade Stare Energetike i deo enterijera

Dečije obdanište (Centar za usluge) (18)

Neposredno pored jednog od ulaza koji su koristili radnici, tzv. Palilulskog ulaza, podignut je 1925–1928. godine objekat dečjeg obdaništa. Zgrada je izdužene pravougaone osnove, sa nižim soklom od nepravilnih tesanika i sa glavnim korpusom zidanim fugovanom opekam. Podužne fasade su segmentno izdelfjene vertikalama od fugovane opeke, koje u svojoj jednostavnosti sa krovom na četiri vode kompletiraju ovaj prizemni objekt. Čeonni ulazi flankirani su udvojenim prislonjenim stubovima na visokoj stopi čiji jednostavni kapiteli nose složenu bazu četvrtaste atike, u sredini „olakšane“ polukružnim otvorom.

Slika 76. Zgrada nekadašnjeg dečjeg obdaništa

Stara ambulanta (Zgrada Sindikata) (11)

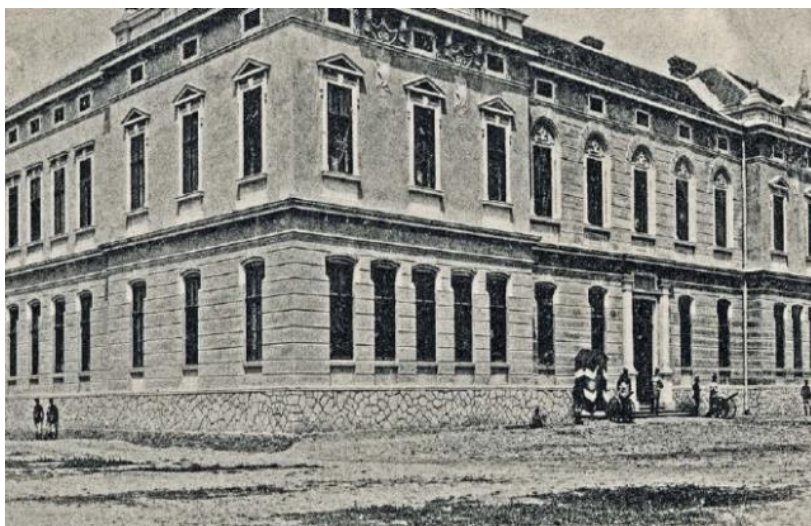
Zgrada Stare ambulante sagrađena je istovremeno sa zgradom Dečijeg obdaništa 1927–1928. godine, ali je znatno manjih dimenzija. Ove zgrade su stilsko-arhitektonski ujednačene. Sagrađena na kvadratnoj osnovi i ozidana fugovanom opekom sa jasnim kolorističkim distanciranjem od malterisanih natprozornika, pervaza prozora i portala. Ritmično postavljena prozorska okna velikih dimenzija kompozitna sa ostalim segmentima, grade simetričan vizuelni utisak zdanja. Objekat je vremenom menjao namenu, ali je vremenski najduže obavljao funkciju ambulante.

Slika 77. Stara ambulanta

Artiljerijska podoficirska škola (Laboratorijum) – Objekat D (30)

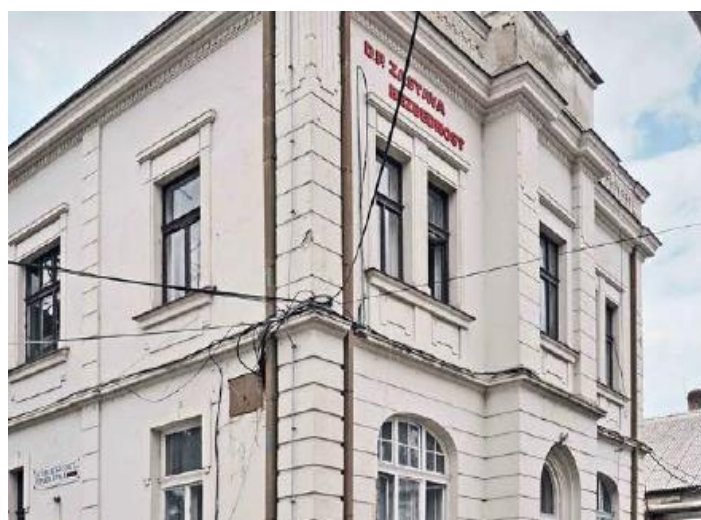
Artiljerijska podoficirska škola smeštena je na obodnoj liniji kruga fabrike poput ostalih reprezentativnih zdanja. Sagrađena je između 1897. i 1901. godine kao spratno zdanje, osnove oblika „tromog” slova „T”, i sa dužim bočnim krilima. U obradi spratnog dela naglašena je atika, široko postavljena na parapetu sa slepom kolonadom i postamentima koji nose kamenu đulad. Između krovnih konzola, nešto niže između prozora na spratu, prisutna je aplicirana dekoracija izvedena u malteru. Prizemlje je u obradi svedenije, sa fasadnim platnom razbijenim jednostavno obrađenim oknima i horizontalnim kanelurama, urezanim u malter. Srednji deo ove fasade je različito obrađen po zonama.

Slika 78. Artiljerijska podoficirska škola

Zastava bezbednost (Poslovni objekat) (48)

Nema preciznih podataka o vremenu nastanka ove zgrade (sagrađena je pre 1931.g.), a ne zna se ni njena prvobitna namena. Simetrična je spratna građevina, strogih proporcija, jednostavne fasadne obrade. Horizontalnost je naglašena kordonskim vencem između etaža, a delimično razbijeno plitkim vertikalnim lezenama. Prozornici su oivičeni skromnim pervazima, takođe izvedenim u malteru.

Slika 79. Zastava bezbednost

Radionice municije i puškarnice – IV i V odeljenja (Proizvodne hale) (20, 21)

Radionice pušaka – nazvane V odeljenje, i municije – IV odeljenje, podignute su 1926–1927. godine, prema planovima belgijskih vojnih inženjera. Ovo je imalo odraza i na njihov arhitektonski koncept baziran na belgijskim projektnim principima i upečatljivim testerastim „šed“ krovnim površinama. Radionice su konceptualno objedinjena celina građevina od sedam segmenata – odeljenja, različitih površina, istovetne arhitektonike i materijalizacije.

Slika 80. Radionica municije i puškarnice

Karoserija – radionica za izradu šrapnela (Kovačko bravarska radionica) (6)

Centralni korpus objekta, najverovatnije potiče iz vremena proširene proizvodnje puščane i topovske municije devedesetih godina 19. veka, zarad jačanja kapaciteta zgrade „Čaurnice” na koju se nadovezuje. Bočni aneksi sa lanternama nastali su kasnije u vreme obnove između dva rata. Objekat je vremenom doživeo brojne promene, na šta ukazuje odstupanje u obradi prozornika po etažama. Sa zadnje strane uzdiže se nešto niži dimnjak zidan opekom, ali se ne zna da li je bio u funkcionalnoj vezi sa ovom zgradom.

Slika 81. Radionica za izradu šrapnela

Autoradionica (Preseraj) (8)

Zgrada je upečatljive spoljašnjosti, impresivnih dimenzija i neobično raspoređenih korpusa. Centralni brod dominira nad bočnim krilima, i upečatljiv je po velikim prozorskim površinama postavljenim između horizontalnih i vertikalnih greda betonskog skeletnog sistema. Hala autoradionice arhitektonski je bliska „Staroj energani”. Tokom Drugog svetskog rata ova građevina je u izvesnoj meri bila oštećena, ali joj je njena praktična konstrukcija pružila mogućnost brze obnove i ponovnog stavljanja u funkciju.

Slika 82. Preseraj

Proizvodna hala R.A.P. (44)

Fabrička hala, građena 20-tih godina 20. veka, vremenom je u izvesnoj meri promenila svoju formu, i od nekadašnje građevine sa pravougaonom osnovom, dodavanjem brojnih aneksa nastala je poligonalna struktura. Autentičan je samo centralni korpus, definisan kroz dve visinski različite etaže stopljene u jednu celinu. Ovaj deo građevine se pored arhitektonike, izdvaja u odnosu na dograđene delove i po svojim bogatije dekorisanim fasadama – visokim krovnim atikama između četvrtastih pilastara na užim stranama, blago sfernog oblika sa dekoracijom u vidu parapeta i sa zastakljenim otvorom u sredini. Druga specifičnost ove hale su sferne lanterne koje oblikom prate bačvastu krovnu konstrukciju.

Slika 83. Proizvodna hala R.A.P.

Kajin magacin (29)

Sagrađen je 1910. godine kao prizemna, poduža građevina, pravougaone osnove sa blagim rizalitim ispustima. Odlikuje se strogom simetričnošću fasada, sa plitkim rizalitim na sredini i krajevima, kao i prozornicama raspoređenim u pravilnom ritmu. Zidne lezene, zajedno sa plitkim soklom i krovnicim vencem, obrazuju duž čitave građevine kvadratna polja sa prozornicama. Na užim stranama zgrade nalazili su se ulazi, dok su oni na širim stranama probijeni dosta kasnije. Nema podataka o poreklu naziva „Kajin magacin“. Danas još uvek obavlja funkciju magacina.

Slika 84. Kajin magacin

Stara senara (Centralni magacin alata) (42)

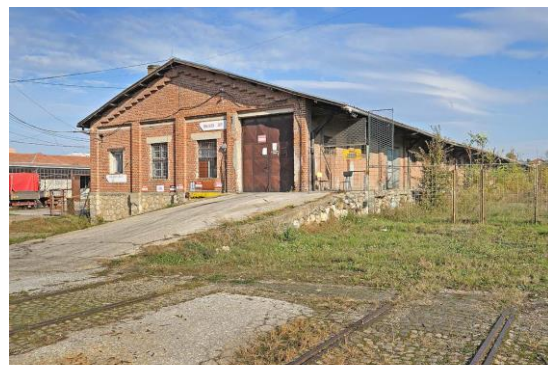
Zgrada senare sagrađena je u prvoj deceniji 20. veka. Zgrada je prizemna sa galerijom, pravougaone osnove. Zidana je opekom i sa karakterističnim skraćenim pilastrima na bočnim fasadama, koji podsećaju na kontrafore. Od skromnih plastičnih elemenata, uočava se još i testerasti krovni venac, takođe izveden opekom. Unutrašnjost ovog objekta ukrašena je metalnim dekorisanim stubovima.

Konjušnica (Magacin boja i lakova) (43)

Nedaleko od zgrade „senare”, nakon Prvog svetskog rata, sagrađena je zgrada Konjušnice, koja je kasnije služila i za potrebe fabričke železnice, a ostaci železničkih šina se i danas nalaze u zgradi. Zidana je opekom, sa širokim krovnim zabatima, kao i ispustima na fasadnom platnu u vidu plitkih lezana i testerastog krovnog venca.

Slika 85. Stara senara

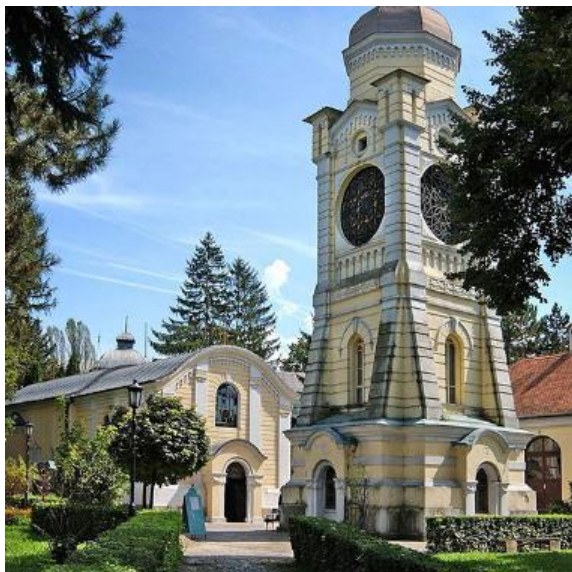
Slika 86. Konjušnica

PKIC „Milošev venac“ (deo) – Zona Stare crkve sa Starom skupštinom – spomenik kulture od velikog značaja

Stara crkva sa zvonikom (I, II)

Podignuta je 1818. godine na desnoj obali reke Lepenice, a sa Miloševim vencem je bila povezana drvenim mostom, ćuprijom, na mestu današnjeg pešačkog mosta. Crkva je posvećena Svetom Duhu i rađena je u maniru slavonskih i vojvođanskih crkava. Služila je kao mitropolitska katedrala, dvorska kapela i pridvorna crkva. Crkva je mala, jednobrodna građevina, u kombinaciji sa trikonhosom, pravougaone osnove, sa dve bočne i jednom centralnom apsidom, zasvedena je poluobljučastim svodom. Zidana je lomljenim

kamenom. Na severnom zidu se nalazi mermerni ktitorski natpis. Godine 1907., kada je stara drvena priprata zamenjena novom, kamenom, crkva je, po projektu Jovana Ilkića, dobila i zvonik, koji predstavlja veliki doprinos u razvoju nacionalnog stila u srpskoj arhitekturi.

Slika 87. i 88. Stara crkva sa zvonikom

Stara skupština (III)

Zgrada Stare skuštine smeštena je u porti Stare crkve i čini neraskidiv deo ovog istorijski značajnog i jedinstvenog prostora. Prva redovna skupština na ovom mestu je održana 1824. godine u crkvenoj porti, nešto kasnije je podignuta drvena zgrada održavanje skupštine, a tek 1859. godine je sagrađen objekat koji je bio najslučniji današnjem. Na ovom mestu su 1878. godine, pročitane odluke Berlinskog kongresa, na kojem je Srbija dobila svoju nezavisnost. Zgrada je arhitektonski jednostavno rešena, bez ornamenta i ukrasa. Izrađena je od opeke i maltera, sa naknadno dozidanim prostorijama na zapadnom delu. Zbog činjenice kada je i kako sagrađena, jedna je od prvih zgrada u Srbiji koja je nastala u duhu evropske arhitekture. Godine 1880. zgradi je promenjena namena i izgled joj je značajno izmenjen. Od 2014. godine, u njoj je stalna izložbena postavka.

Slika 89. Stara skupština

Slika 90. Enterijer skupštinske sale

Lučni most broj 1 – spomenik kulture

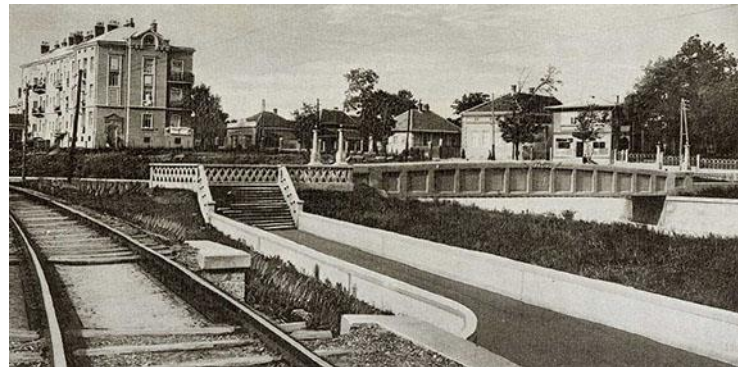
Lučni most broj 1, zajedno sa Lučnim mostom broj 2, čini jednu harmoničnu i jedinstvenu celinu prostora koji spaja levu i desnu obalu reke Lepenice. Izgrađen je 1923. godine, prema nacrtima inženjera Vase Novičića. Most je izrađen od armiranog betona, otvora trideset metara. Statički sistem mosta je luk sa zategom sa obešenim kolovozom. Ukupna širina mosta je 11,65 m. Na krajevima mosta sa bočnih strana su, u plitkom reljefu, izvedeni floralni ornamenti, a sa prednjih strana mosta su godine vezane za istorijske događaje: 1853., 1918., 1389., 1804. godine.

Slike 90. i 91. Lučni most broj 1

Betonski pešački most – spomenik kulture

Nalazi se u neposrednoj blizini Lučnog mosta 1, preko Lepenice. Podignut je na mestu na kojem se ranije nalazila stara drvena ćuprija čija je prvobitna namena bila povezivanje Miloševog dvora sa starom crkvom i starom skupštinom. Izgrađen u prvoj polovini XIX veka. Godine 1927. gradnja mosta je završena i tada je dobio izgled, koji je do danas zadržao. Njegova dužina je 34,32 metra. Betonska ograda mosta je posebno ukrašena. Na sredini je, u plitkom reljefu, upisana godina gradnje. Na krajevima su postavljene ukrasne svetiljke.

Slika 92. Betonski pešački most; Slika 93. Betonski pešački most sa razglednice iz 30-tih god. XX veka. ¹⁶

¹⁶ [Pešački betonski most \(kulturnonasledje.com\)](http://Pešački%20betonski%20most%20(kulturnonasledje.com))

5.5. PRIRODNI USLOVI

Inženjersko-geološki uslovi

U pogledu morfoloških karakteristika terena, litološkog sastava i inženjersko-geološkog stanja i svojstava terena, predmetno područje pripada zoni stenskih masa pod aluvijalnim i deluvijalnim ravninama u dolinama rečnih korita sa glinovitim, šljunkovitim i peskovitim podlogama i u obuhvatu je dva inženjersko-geološka reiona.

Rejon II (podrejon II–2) čine tereni povoljni za korišćenje i urbanizaciju sa malim ograničenjima. Teren je nagiba do 10° izgrađen od stena neogene starosti: peščari, lapori, konglomerati gline, peskovi i šljunkovi, sa deluvijalnim i deluvijalno-poluvijalnim glinama u površinskom delu. Nivo podzemne vode je ispod 4 m. Nosivost terena je veoma dobra.

Rejon III (podrejon III–2) obuhvata terene širokih aluvijalnih ravni donjih tokova reke Lepenice. Izgrađeni su od prašinih gline ispod kojih su peskovi i šljunkovi, debljine 7 - 10 m, u čijoj se podini nalaze, većinom nedefomabilne do slabo deformabilne slabo okamenjene stene. Nivo podzemne vode je visok od 1 - 4 m, uz moguća kolebanja.

Hidrološki uslovi

Podzemne vode - Dubina freatske izdani u aluvijalnoj ravni reke Lepenice je od 1-2 m, a idući ka obodu do 4 m. Zbog plitke izdani, pri izgradnji objekata područje duž aluvijalne ravni reke Lepenice zahteva primenu posebnih inženjersko - tehničkih mera.

Površinske vode – Po obodu kompleksa nalaze se reke Lepenica i Ždraljica, koje protiču severnom, severozapadnom, odnosno jugozapadnom granicom kompleksa. Lepenički sliv ima bujični karakter hidrološkog i psalmološkog režima, sa značajnom produkcijom nanosa. Erozioni procesi i bujični nanosi u okviru sliva reke Lepenice intenzivniji su u gornjem rečnom toku.

Klimatske karakteristike

Grad Kragujevac pripada zoni umereno-kontinentalne klime, sa četiri godišnja doba i oko 2063 sunčanih sati godišnje. Najveći broj sunčanih sati ima mesec jul (293,5), a najmanju decembar (63,7).

Srednja godišnja temperatura iznosi 11,6° (najviša srednja mesečna temperatura je u julu (21,9°), a najmanja u januaru (0,9°)) u ukupnom rasponu od oko -27,6°S do oko 43,9°S u ekstremnim situacijama.

Područje grada Kragujevca pripada kontinentalnom pluviometrijskom režimu, sa najvećom količinom padavina u junu (76.4mm), a minimalnom u januaru (37.9mm) i februaru (37mm).

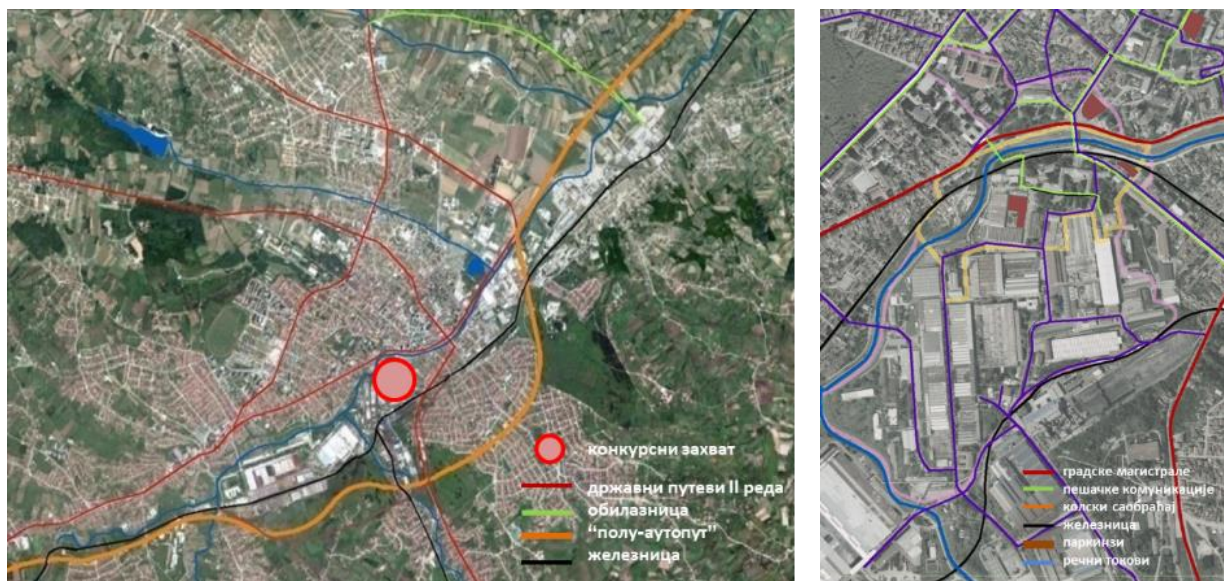
Najveće vrednosti relativne vlažnosti vazduha su u zimskom periodu, naročito novembru (88%), dok su najmanje vrednosti zabeležene u aprilu (67%).

Intenzitet vetrova na području Kragujevca je slab, a prosečna brzina je od od 1,3 do 2,3 m/s. Najčešće duva severozapadni (koji ima najveću čestinu u junu i martu, dok je najmanja u novembru i decembru) i jugozapadni (najveća čestina je u decembru i januaru, dok je najmanja u oktobru, martu i aprilu). Zapadni vetrovi koji nisu čestine - severozapadni ili jugozapadni imaju bitnu ulogu jer donose padavine i štite grad od lošeg uticaja industrije koja je razvijena istočno od grada.

5.6. SAOBRAĆAJNA POVEZANOST

Ulična mreža

Područje konkursnog obuhvata se naslanja na širu centralnu zonu grada, kojom prolaze ili je tangiraju nastavci svih državnih puteva i značajne gradske saobraćajnice, tako da je saobraćajna povezanost sa ostalim gradskim područjem izuzetno dobra, kao i sa širim okruženjem i glavnim državnim saobraćajnim koridorima. Sa severne strane obuhvata predmetno područje neposredno tangira gradska magistrala koja čini ulazno-izlazni pravac u grad duž Lepeničkog bulevara i ul. Kneza Mihaila («Lepenički koridor» - poklapa se sa pravcem DP Ib br. 24 (Batočina – Kragujevac - Kraljevo) i povezuje posmatrani prostor sa različitim gradskim sadržajima. Povezivanje sa širim gradskim područjem i tranzitnim pravcima omogućeno je i preko gradske magistrale sa jugoistočne strane obuhvata (ul. Stojana Protića – trasa državnog puta IIA reda br.183). Veza dve gradske magistrale ostvaruje se preko ul. Kosovska sa severoistočne strane konkursnog obuhvata.

Slika 94. Saobraćajna povezanost konkursnog obuhvata sa okruženjem

U pogledu kolskog saobraćaja, glavna saobraćajna veza predmetnog prostora je preko drumskog mosta na Lepenici koji ne zadovoljava zahteve postojećeg saobraćajnog opterećenja. Regulacioni profil uličnog pravca Lepenički bulevar – ul. Kneza Mihaila zadovoljava postojeći obim saobraćaja.

Glavni saobraćajni pristup težišnoj zoni kompleksa je iz pravca Kosovske ulice u zoni pešačkog i kolskog mosta (dvomostovlja), dok je pristup središnjem i južnom delu kompleksa (programskom i delovima kontekstualnog i kontaktnog područja) omogućen sa saobraćajnice u južnom delu obuhvata, između ulice Stojana Protića i kompleksa FAS-a, preko koje se preduzeća u kompleksu povezuju na gradsku uličnu mrežu.

Unutar kompleksa ne postoje izgrađene javne saobraćajne površine, već je unutrašnji saobraćaj prilagođen postojećoj nameni prostora.

Parkiranje

U kompleksu nema organizovanih parking prostora, a parkiranje vozila se obavlja na raspoloživim slobodnim površinama. Kako je „proizvodni“ deo konkursnog zahvata ograđen i sa kontrolisanim pristupom, gotovo sve potrebe za parkiranjem unutar kompleksa se realizuju u težišnoj zoni (na platou ispred mašinske zgrade, pristupnom platou zgrade „BIC“-a, u zaleđu kompleksa Stare crkve i skupštine, duž interih saobraćajnica), kao u regulaciji pristupne saobraćajnice sa južne strane kompleksa. U

pristupnom delu ispred upravne zgrade i crkvene porte, formiran je manji parking pretežno za potrebe posetilaca Crkve i zaposlenih u upravi Zavoda, a takođe i manja, nedovoljno uređena površina za parkiranje neposredno uz kompleks, u zoni mosta u Kosovskoj ulici.

Imajući u vidu da se predmetno područje oslanja na centralnu gradsku zonu, postojeći kapaciteti ne zadovoljavaju zahteve za parkiranjem.

Pešačke površine

Unutar posmatranog zahvata, u obuhvatu kontaktnog područja, izuzev regulacionih profila osnovne ulične mreže, postoje i izgrađene posebne površine za kretanje pešaka – pešačka staza uz reku Lepenicu (između železničke pruge i rečnog korita), a pešačka komunikacija sa gradskim centrom se obavlja preko dva pešačka mosta (spomenici kulture od velikog značaja) – Lučnog mosta br. 1 u zoni pristupa kompleksu i betonskog pešačkog mosta koji povezuje delove istorijskog centra Kragujevca (Miloševog venca) sa obe strane reke Lepenice. Glavni kolski ulaz u težišni prostor obuhata je istovremeno i glavni pešački pristup (između upravne zgrade i nekadašnjeg stana upravnika Zavoda). Pešački pristup kompleksu omogućen je i u zoni zgrade „BIC“-a a pešačka komunikacija je denivelisana u odnosu na trasu železnice u kontaktnoj zoni (pešački prolaz je ispod železničke pruge).

Pešački potez duž južne strane Lepenice u zoni između dva pešačka mosta je dobro osvetljen, dok prostori unutar kompleksa oskudevaju u pogledu uređenih javnih površina i adekvatnog mobilijara.

Železnički saobraćaj

Položaj železničke pruge Kraljevo-Kragujevac-Lapovo, koji predmetni obuhvat tangira sa severne i severozapadne strane, u velikom meri otežava funkcionisanje gradske infrastrukture, posebno funkcionisanje kolskog saobraćaja u zoni mosta i predstavlja barijeru efikasnom povezivanju predmetnog područja sa zonom užeg gradskog centra. Na sadašnjem nivou obima železničkog saobraćaja, ovaj negativni uticaj je značajno smanjen.

Kompleks u delu programskog područja sa njegove južne strane (uz pristupnu saobraćajnicu i postojeću komunalnu zonu) tangira industrijski kolosek, koji se koristi za potrebe automobilske industrije („FCA Srbija“).

5.7. ZELENILLO I OTVORENI PROSTORI

Slobodne površine u kompleksu čine interne saobraćajnice i manipulativne površine, sa zastorom od asfalt betona i ostale parterne površine sa završnim asfaltnim slojem ili popločanjem.

Ostale neizgrađene površine su uglavnom travnjaci (uređeni i neuređeni), sa sadnicama visokog i niskog listopadnog ili četinarskog drveća (oko 290 stabala), a ređe šiblja, trajnog i sezonskog cveća.

Iako na prostoru VTZ nema zaštićenih prirodnih dobara, zelenilo i samo okruženje nepokretnih kulturnih dobara ima veliki značaj za očuvanje ambijentalne vrednosti i autohtonosti prostora.

U postojećem stanju, znatan deo urbanog zelenila sastoji se od drvenastih sadnica liščarskog i četinarskog tipa. Posebno su značajna liščarska stabla (hrast lužnjak) u zoni Druge tehničke škole i „Zastavine bašte“ čija se starost procenjuje na nekoliko stotina godina. Od ostalih vrsta prisutna su stabla bora, jablana, javora, duda, lipe, smrče, žalosne forme duda, lovor višnje, lipe, kestena, kuglastog jasena, katalpe, mukinje, belog jasena, crnog bora, topole, breze i dr. Duž puteva i korita reka zastupljena je samonikla travna i korovska vegetacija, a uz same obale prisutna je izdanička, žbunasta vegetacija.

Deonice vodotoka Ždraljice sa priobalnom vegetacijom u prirodnom i poluprirodnom stanju i predeoni elementi sa očuvanom ili delimično izmenjenom vegetacijom unutar urbanog predela (šumarci

autohtonih vrsta, grupe stabala, pojedinačna stabla, šibljaci i dr.), mogu imati funkciju ekološkog koridora od lokalnog značaja. Očuvanjem, unapređenjem i zaštitom zelenila stiče se osnov za zaštitu „kulturnog predela“ i biodiverziteta.

Strukturu zelenila u okviru konkursnog područja čine:

1. Parterno zelenilo

a) Trgovi:

- ulazni trg ispred upravne zgrade VTZ
- trg iza upravne zgrade VTZ
- trg sa fontanom u centralnom delu težišnog područja sa travnatim površinama i grupama solitarnih stabala među kojima je i vredno stablo hrasta lužnjaka - *Quercus robur*

b) Blokovsko zelenilo (parterno uređene zelene površine oko objekata različite namene):

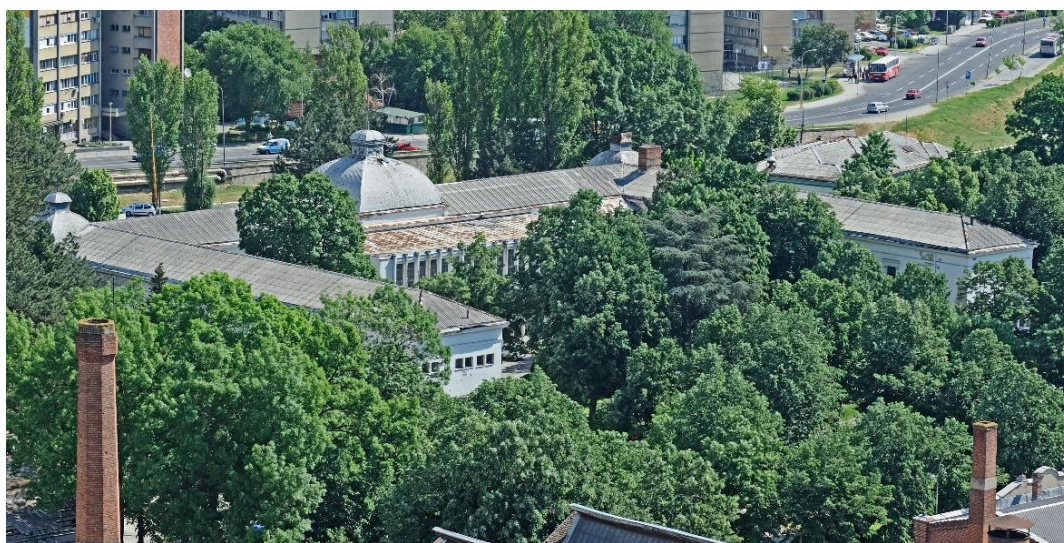
- zelenilo (parkovskog tipa) u okviru crkvenog dvorišta
- dvorište zgrade upravnika zavoda sa grupacijom solitarnih stabala među kojima je i vredno stablo hrasta lužnjaka - *Quercus robur*
- dvorište stare Vojno-zanatlijske škole
- dvorište Mašinsko-tehničke škole sa travnatim površinama i grupacijama solitarnih stabala
- pretežno travnate površine u okviru zatvorenog proizvodnog kompleksa
- blokovsko zelenilo unutar stambenog tkiva uz Kosovsku ulicu

2. Specifično zelenilo

a) linearno zelenilo

- ulično zelenilo na pešačkom potezu koji spaja dva pešačka mosta uz korito Lepenice
- duž reke Lepenice i Ždraljice

b) zaštitno zelenilo duž rečnih tokova Lepenice i Ždraljice po obodu konkursnog zahvata u vidu travnatih površina ili sa drvodrednom, žbunastom i drugom vegetacijom. Ove zone zelenila imaju veliki značaj u funkciji lokalnih ekoloških koridora.

Slika 95. Zelenilo težišne zone

Slika 96. Zelene površine u obuhvatu konkursa

Slika 97. Zelene i slobodne površine u obuhvatu konkursa

5.8. INFRASTRUKTURA

Elektroenergetska infrastruktura

Napajanje električnom energijom obavlja se iz TS 110/35kV „Zastava“ od koje su položeni kablovi 35 kV do TS 35/6 kV „br. 1“ i „br. 3“. TS 35/6 kV „br. 3 - Energetika“ kapaciteta 3h12+1h18 MVA služi za potrebe napajanja električnom energijom 22 privredna subjekta na lokalitetu stare fabrike i u vlasništvu je preduzeća „Energetika doo“. Prenos električne energije od TS 35/6 kV „br. 3 - Energetika“ do 12TS 6/0.4 kV ostvaruje se kablovskom mrežom 6 kV (industrijska mreža). TS 6/0.4 kV kablovima 0.4 kV napajaju objekte u kompleksu. U kompleksu je i jedna TS 10/0.4 kV, koja se napaja 10 kV kablom iz gradske mreže. Kablovska mreža je delom položena u zemljanim rovovima, a delom po regalima energo-fluida.

U kompleksu je izgrađena instalacija javnog osvetljenja sa oko 150 stubova javne rasvete, koju je potrebno zameniti savremenijim i ekonomičnijim.

Telekomunikaciona infrastruktura

Objekti su u telekomunikacioni sistem uključeni preko ATC "Zastava" (M48 3000/200), koja je TT kablom (TK 00 100 x 4 x 0.6) povezana sa RATC "Centar", kao i direktno sa RATC "Centar", TT kablom (TK 00 100 x 4 x 0.6). Od ATC do stare Upravne zgrade, TT kablovi su položeni kroz kablovsku kanalizaciju, dok je ostali TT razvod do pojedinih objekata izveden uglavnom kablovima položenim po regalima.

Vodoprivredna infrastruktura

Snabdevanje vodom

Područje pripada prvoj visinskoj zoni vodosnabdevanja (do 220 mm). Po obodu kompleksa izgrađen je tranzitni magistralni cevovod prečnika \varnothing 300 do \varnothing 800 mm, na koji su ugrađeni priključci za vodovodnu mrežu potrošača u kompleksu. Saobraćajnicama unutar kompleksa prolazi razvodna vodovodna linija prečnika \varnothing 63 do \varnothing 250 mm, na kojoj su izvedeni spoljni nadzemni protivpožarni hidranti.

Zbog dotrajalosti, predviđeno je gašenje postojeće vodovodne instalacije i izgradnja nove vodovodne mreže, kao i rekonstrukcija postojećeg priključka na magistralni cevovod \varnothing 500, u skladu sa novoprojektovanim potrebama kompleksa.

Odvođenje sanitarnih otpadnih voda

Po obodu kompleksa, u regulaciji reka su izgrađeni primarni gradski fekalni kolektor - lepenički kolektor (\varnothing 1000 mm), kao i ždraljčki fekalni kolektor (\varnothing 400 mm). Sabirna kanalizacija (\varnothing 200 do \varnothing 300 mm) prolazi obodnim saobraćajnicama. Za odvođenje sanitarnih otpadnih voda unutar kompleksa, urađena je mreža fekalne kanalizacije (\varnothing 200), koja je uvedena u pomenute kolektore.

Za fekalnu kanalizaciju je predviđeno njeno delimično gašenje, izmeštanje na delu koji prolazi ispod novoprojektovanih objekata, kao i izgradnja novih grana fekalne kanalizacije.

Odvođenje atmosferskih otpadnih voda

U delu kompleksa izgrađena je industrijska kanalizacija sa predtretmanom industrijskih otpadnih voda, pre upuštanja u fekalnu kanalizaciju.

Kišna kanalizacija prečnika \varnothing 300 do \varnothing 900 mm, izgrađena je u obodnim saobraćajnicama. Unutar kompleksa, za odvođenje atmosferskih otpadnih voda izgrađena je mreža kišne kanalizacije koja je uvedena u reke Lepenicu i Ždraljicu.

Regulacija vodotokova

Obodom predmetnog područja protiču reke Lepenica i Ždraljica. Korita ovih vodotokova su regulisana, sa obloženim minor koritom.

Termoenergetska infrastruktura

U razvodu energetske linije unutar kompleksa ima preko 20 različitih cevovoda pare, vode, vazduha, kablovskih vodova i dr., a glavno čvorište je u objektu "Energetika". Vodovi se i dalje koriste, ali u smanjenom obimu, sa trendom ukidanja (pojedinačni pogoni se osamostaljuju i formiraju infrastrukturu prema sopstvenim potrebama izvorima i pravcima povezivanja).

U kompleksu su izvedene nadzemne instalacije za zagrevanje objekata i za potrebe tehnologije. U kompleksu se nalazi i oprema za pripremu vode za grejanje, pumne stanice za distribuciju vrele vode, sa cevovodima za zagrevanje grada. Instalacije su izvedene nadzemno i sastoje se od čeličnih stubova sa betonskim temeljima i nosačima, i osloncima za oslanjanje cevovoda.

Pored kotlarnice distributera toplotne energije "Energetika d.o.o.", sa podzemnim i nadzemnim instalacijama energetske fluide, u neposrednom okruženju kompleksa izgrađen je gasovod srednjeg pritiska (12 bara), koji snabdeva energentom MRS „Zastava“.

Slika 98. Vodovi energo-fluida

USLOVI, PREPORUKE I ZADATAK KONKURSA

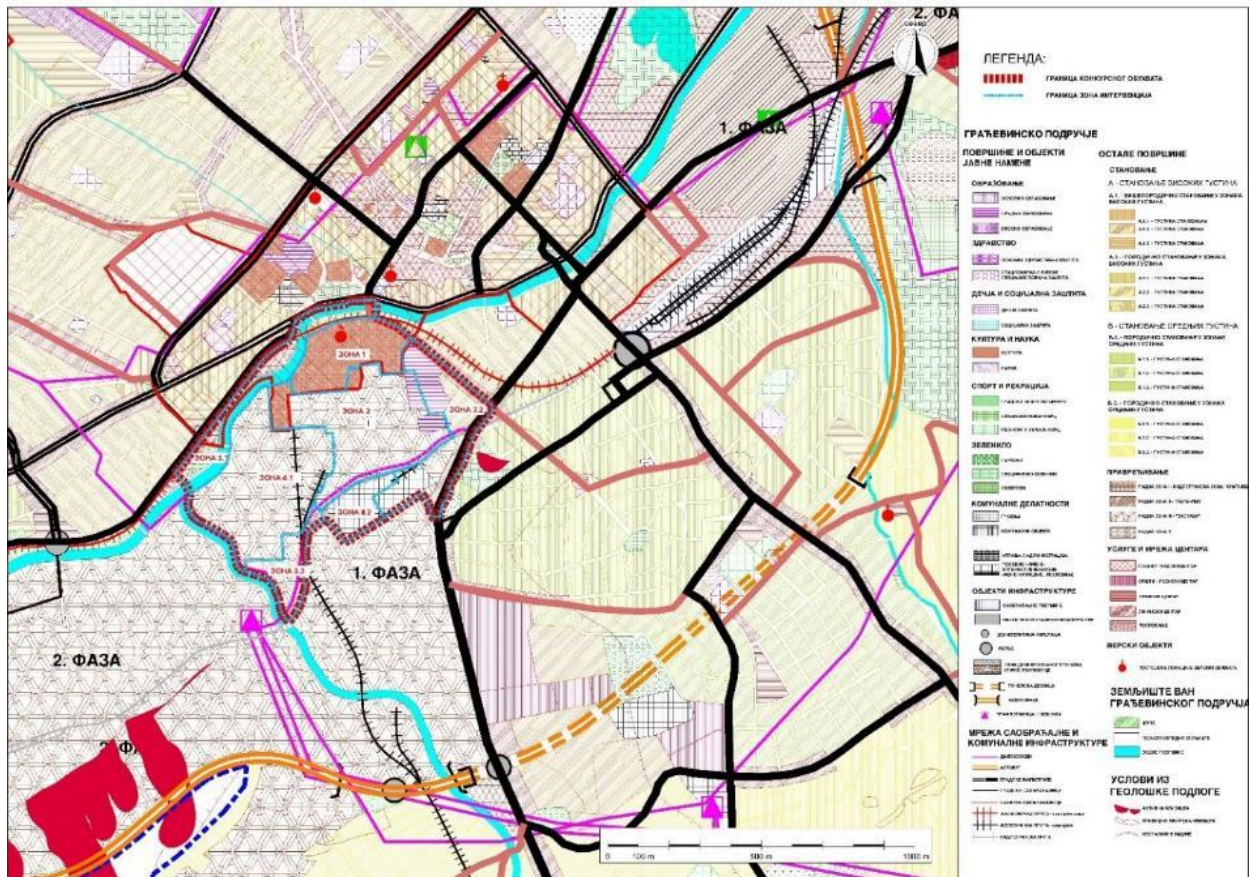
6. PREPORUKE IZ VAŽEĆIH URBANISTIČKIH PLANOVA

6.1. GUP „Kragujevac 2015“

(Službeni list grada Kragujevca, br. 7/2010, 16/2012 – prva izmena i dopuna)

Prema podeli na prostorne i urbanističke celine, obuhvat konkursa se nalazi u okviru prostorne celine II – Pivara, odnosno urbanističke celine br.3 Beloševac – Ždraljica.

U okviru ove celine planirane su namene: glavni gradski centar, kultura, poslovanje, radna zona Zastava, srednje obrazovanje, komunalne delatnosti i stanovanje A 2.2.

Slika 99. Izvod iz GUP Kragujevac 2015. Grafički prilog br. 3 Planirana namena površina

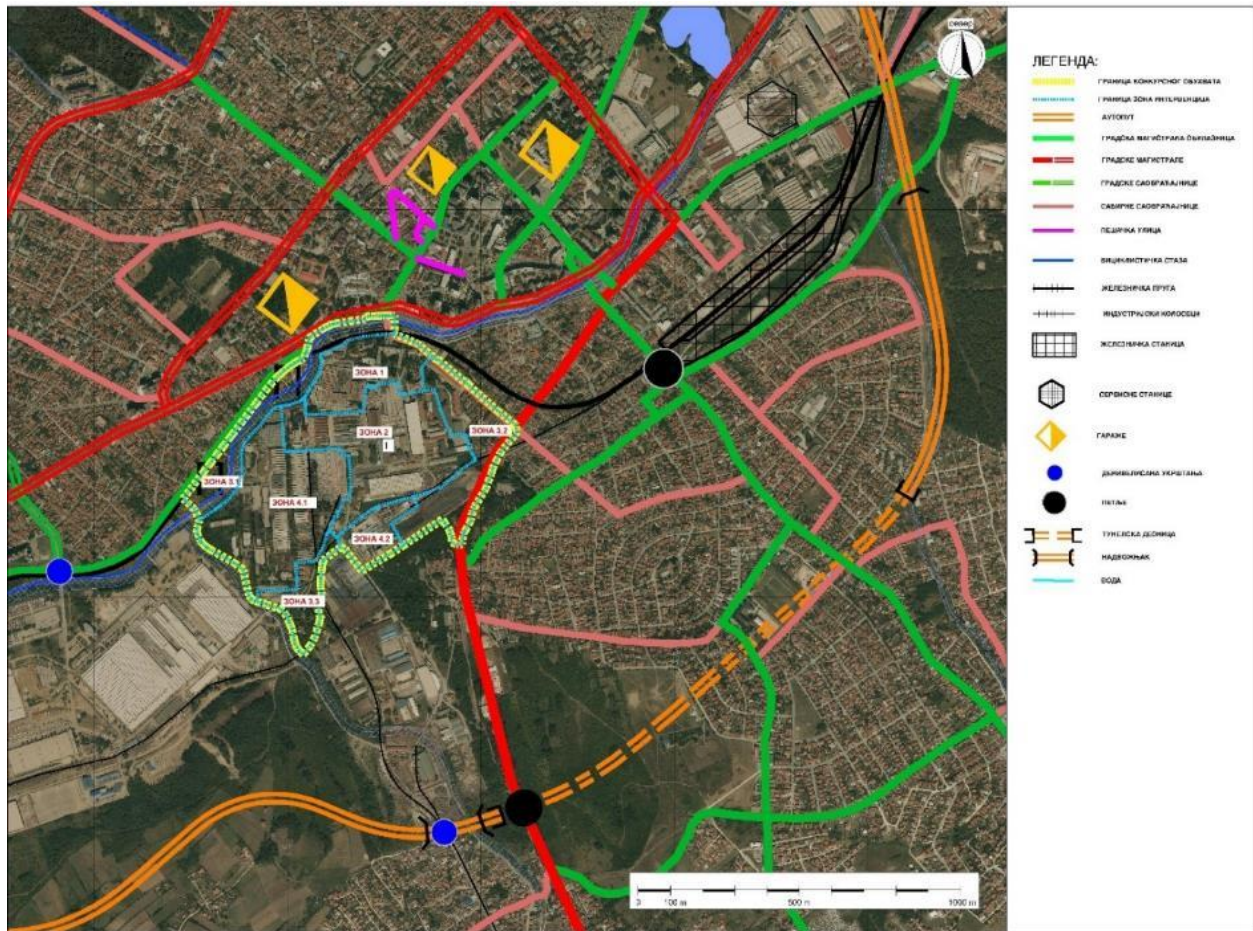
Prema GUP-u, težišni deo konkursnog obuhvata deo je glavnog gradskog centra i planiran je za javne namene (dominantno sadržaje kulture). Planom je predviđeno usmeravanje i obnova starog gradskog tkiva i lociranje sadržaja kulture nadregionalnog značaja - Međunarodni kulturni centar. Povezivanje ovog centra sa Miloševim vencem omogućilo bi afirmaciju Kragujevca u prostorno-istorijskom kontekstu, razvoj funkcionalnog i istorijskog jezgra i centra grada i formiranje posebnog programskog parka za prezentaciju i proučavanje političke kulturne, privredne i šire civilizacijske ideje Srbije u evropskom kontekstu, koju je zasnovao Kragujevac.

Na većem delu konkursnog obuhvata predviđena je zona privređivanja, u okviru radne zone «Zastava», sa pratećim namenama koje se odnose na uslužne delatnosti, mešovito poslovanje, objekti obrazovanja (srednje stručne škole, više škole), saobraćajni objekti, zelenilo, sport i rekreacija, objekti prateće infrastrukture.

Planirana urbana obnova u zoni porodičnog stanovanja visokih gustina (uz ul. Kosovska) uključuje kao prateću funkciju i usluge, poslovanje, objekte i površine javnih namena i sl.

Planirana mreža i funkcionalni rang saobraćajnica (gradske magistrale koje se nadovezuju na pravce državnih puteva, gradske i sabirne saobraćajnice i planirana trasa autoputa u blizini) omogućavaju

efikasno povezivanje predmetnog prostora sa gradskim sadržajima, ali i najvažnijim državnim saobraćajnim koridorima.

Slika 100. Izvod iz GUP Kragujevac 2015. Grafički prilog br. 5 Saobraćaj

6.2. Plan generalne regulacije „Naselja Beloševac i Ždraljica“

(„Službeni list grada Kragujevca“ broj 39/2015)

Prema Planu, konkursno područje svojim najvećim delom pripada Celini 4. Zastava, odnosno podcelinama 4.1 Milošev venac i 4.2 Vojno-tehnički zavod.

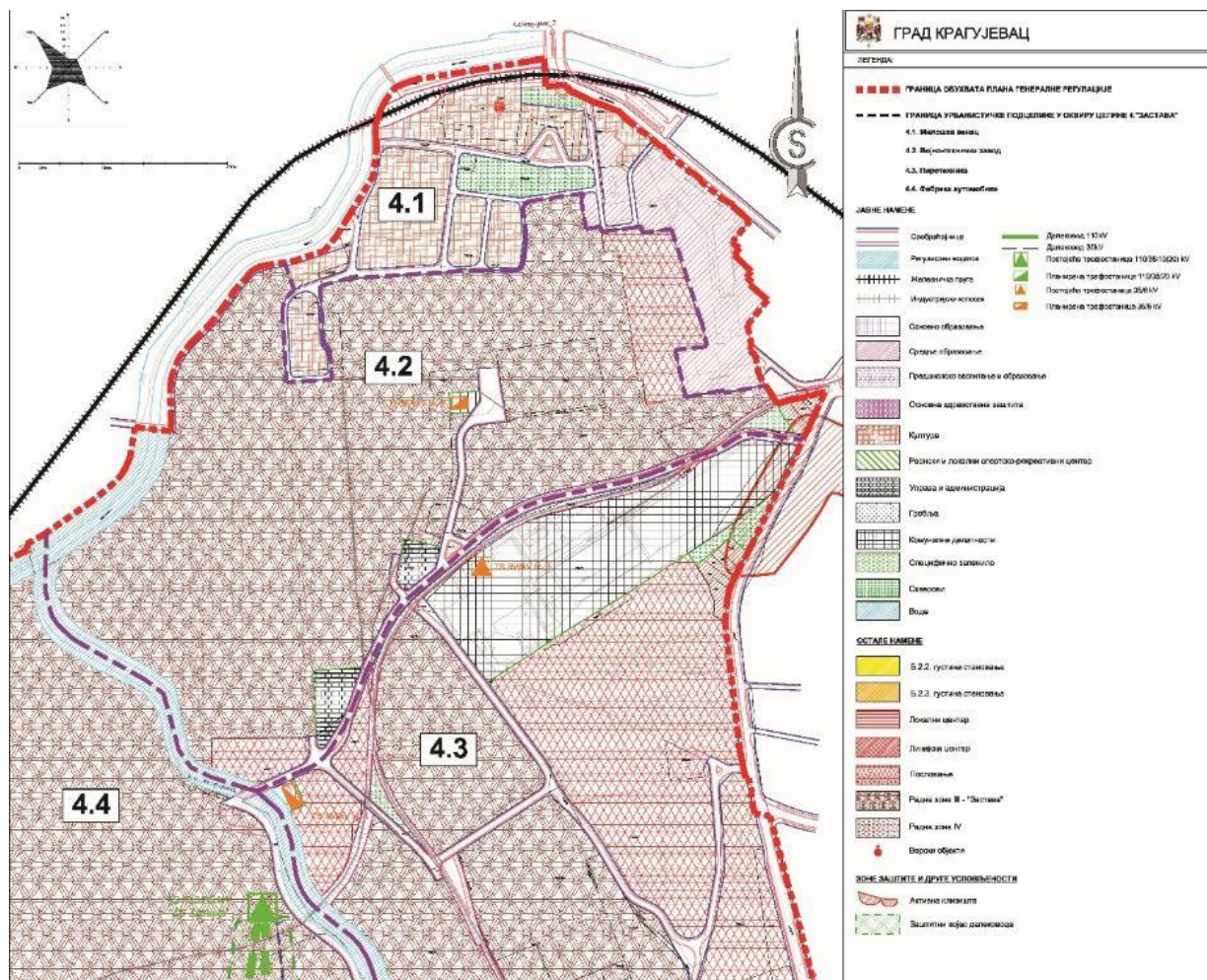
Planom je predviđena transformacija postojećih radnih zona u zone poslovanja i usluga visokog standarda i uređenje prostora na način da se očuva autentičnost i reprezentativnost celine.

Podcelina 4.1 Milošev venac predstavlja posebnost grada, a nameće imperativ zaštite, unapređenja, reprezentativnog uređenja i prezentacije prostora.

Planirano je uređenje reprezentativne zone javnih namena na način da Kragujevac afirmiše kulturno-istorijsko jezgro uz podizanje kvaliteta i dostupnosti prostora. Poseban interes je formiranje i prezentacija ovog prostora kao jezgra državnosti, istorijskog i kulturnog suvereniteta Srbije. U okviru ovog prostora planira se dopuna funkcijama gradskog centra, dominantno sadržajima iz oblasti kulture od posebnog značaja za razvoj Kragujevca, ali i obrazovnih sadržaja, uz uvođenje novih pešačkih tokova i povezivanje svih sadržaja u podcelini sa gradskim jezgrom.

Prema potrebi sadržaje visokog obrazovanja i naučne institucije moguće je formirati u okviru planiranih namena kulture, zona poslovanja, radnih zona, što bi doprinelo atraktivnosti, urbanoj aktivnosti i dinamici ovog dela grada.

Podcelina 4.2 Vojno-tehnički zavod – planirana je transformacija zona privređivanja u poslovanje uz moguću rekonstrukciju i dogradnju uz poštovanje uslova zaštite nepokretnog kulturnog dobra.

Slika 101. Izvod iz PGR naselja Beloševac i Ždraljica. Grafički prilog br. 3 Planirana namena površina

6.3. Plan detaljne regulacije „Milošev Venac II“ u Kragujevcu („Sl.list grada Kragujevca“ br. 9/2005)

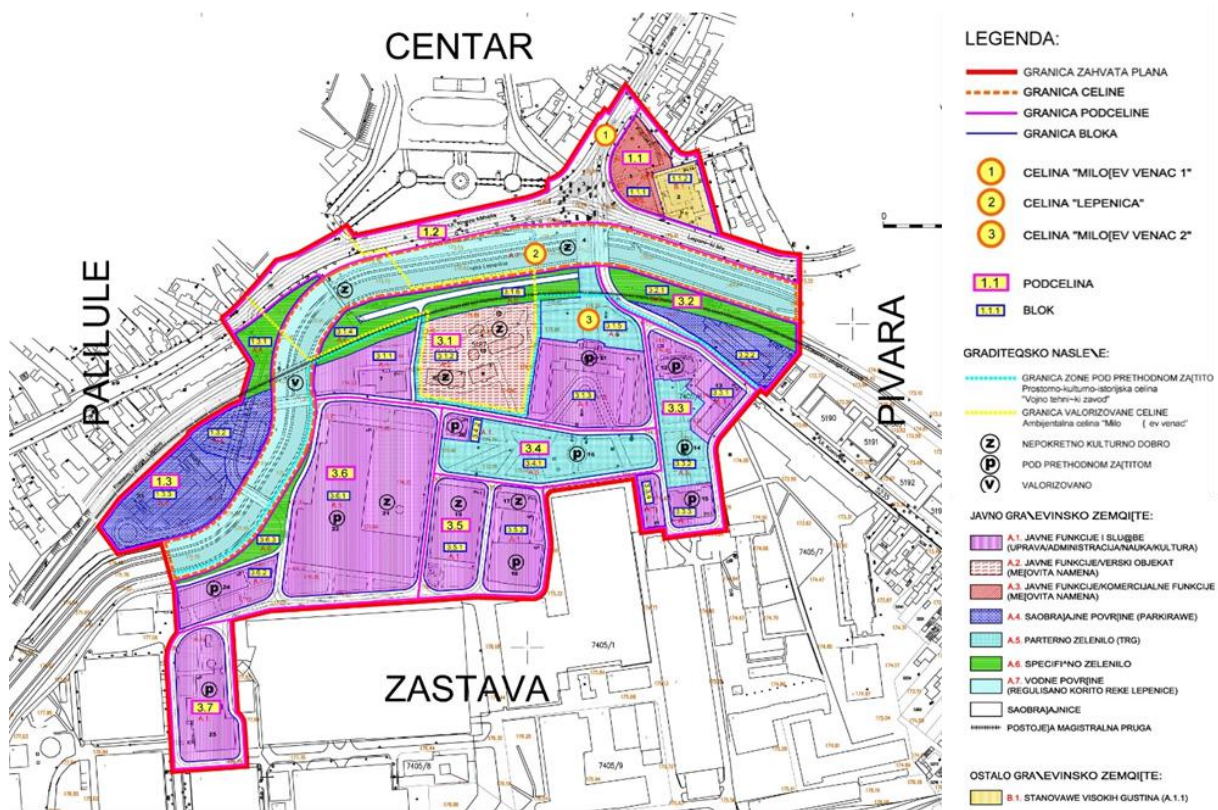
Plan tretira prostor u obuhvatu težišne zone (zona 1) i delove kontaktne zone (zona 3.1) konkursnog zahvata.

Planom se formiraju specifične funkcionalne i ambijentalne podceline i blokovi, prema njihovom karakteru i nasleđenoj strukturi i saobraćajno i funkcionalno povezuju sa gradskim centrom u širim potezom Miloševog venca.

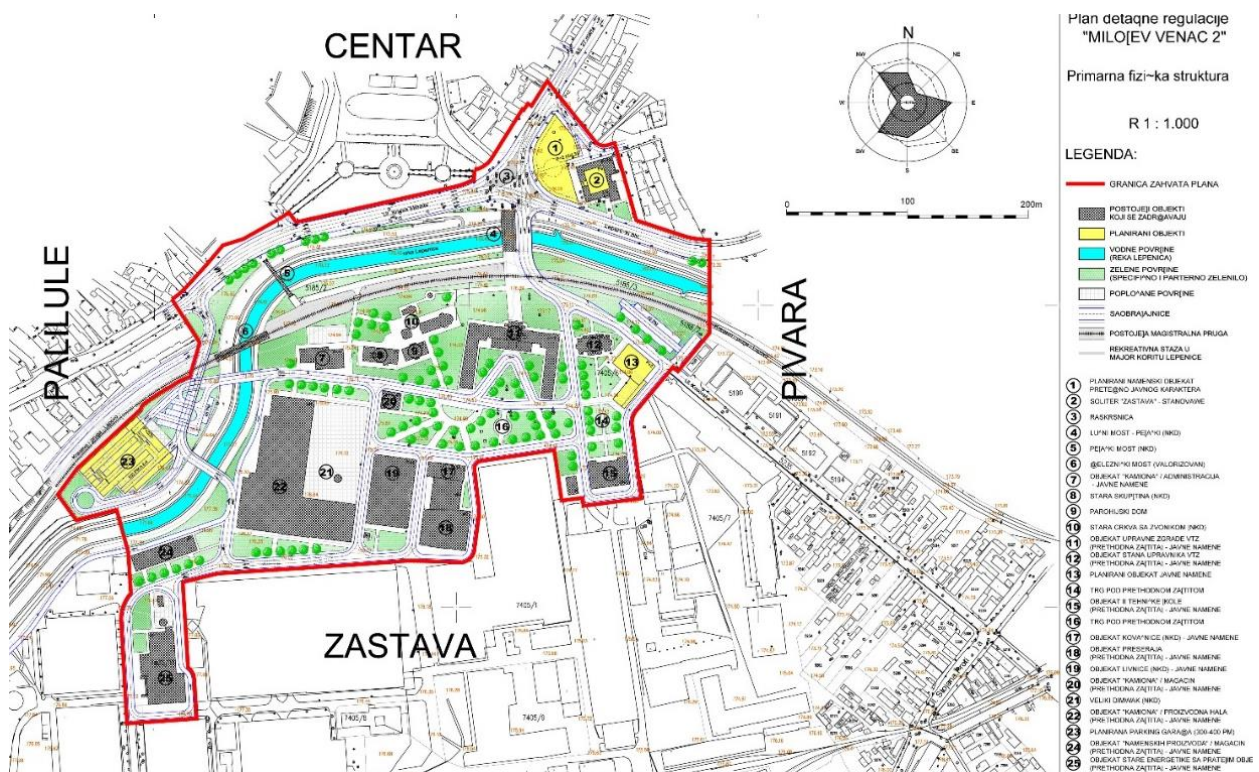
Uz očuvanje urbane i fizičke strukture, predviđa se delimična do potpuna promena namene postojećih objekata, u cilju formiranja reprezentativne zone sa izabranim sadržajima javne namene (administracija/uprava/nauka/kultura), uz fleksibilnost korišćenja u okviru formirane zone javne namene. Prateće namene: komercijalne delatnosti (poslovanje i usluge višeg nivoa), funkcije gradskog centra. Podcelina koja obuhvata prostor Stare crkve i Stare skupštine se uređuje u skladu sa njenim značajem, uz dopunu gradskim sadržajima.

Oslobađanje čitavog zahvata plana za javno korišćenje omogućeno je uvođenjem javnih saobraćajnica unutar celine, pešačkih tokova i zelenih površina u novoformiranu zonu javnih funkcija, uz povezivanje svih sadržaja u kompleksu.

Specifičnost Plana je i tretman kontaktne zone uz reku Lepenicu, gde se u okviru podcelina 1.3 formiraju površine namenjene za rešenje stacionarnog saobraćaja u vidu otvorenog parkinga (blok 1.3.2) i parking garaže (blok 1.3.3.) koji su sa prostorom kompleksa povezani novoplaniranim mostovima preko Lepenice.

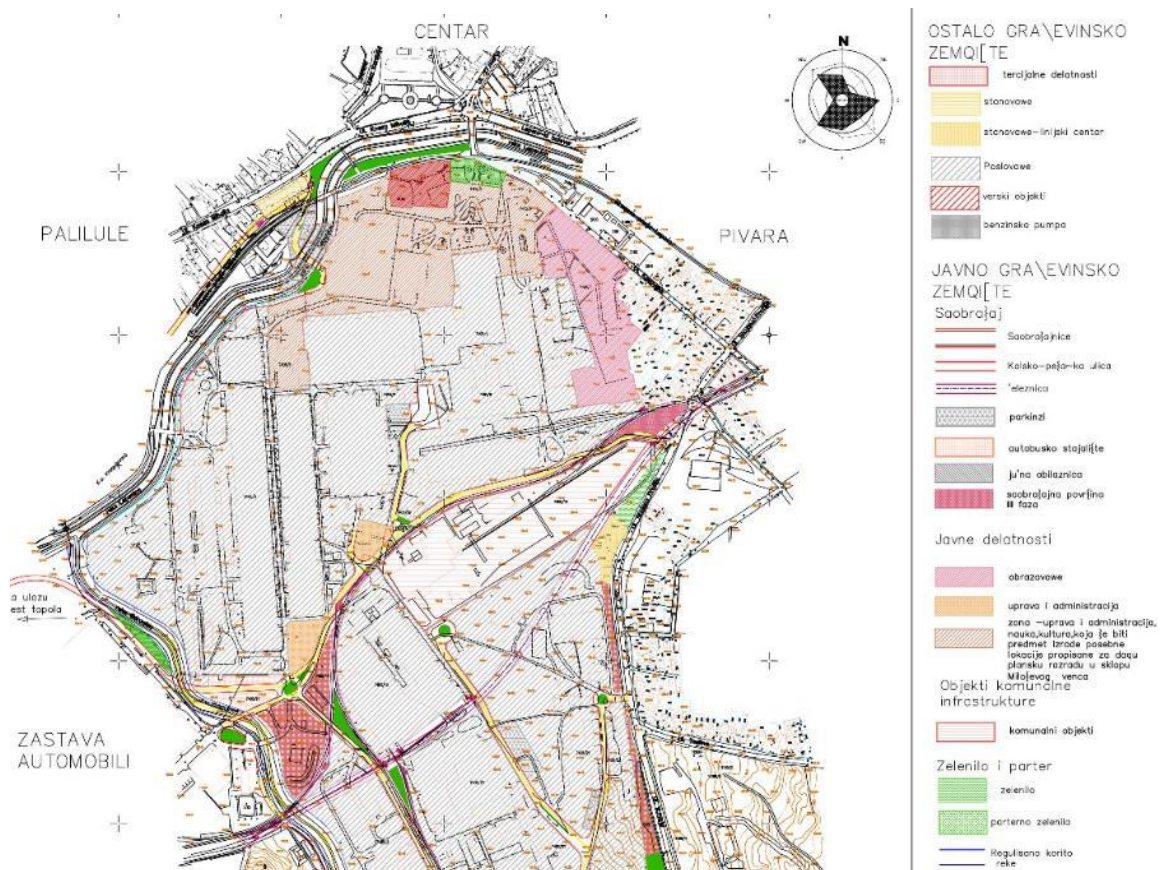
Slika 102. Izvod iz PDR Milošev venac II. Grafički prilog – Planirana namena površina

Slika 103. Izvod iz PDR Milošev venac II. Grafički prilog – Primarna fizička struktura

Ostala važeća planska dokumentacija u obuhvatu konkursa:

- Plan detaljne regulacije "Matične lokacije grupe Zastava" ("Službeni list grada Kragujevca", broj 9/2005);

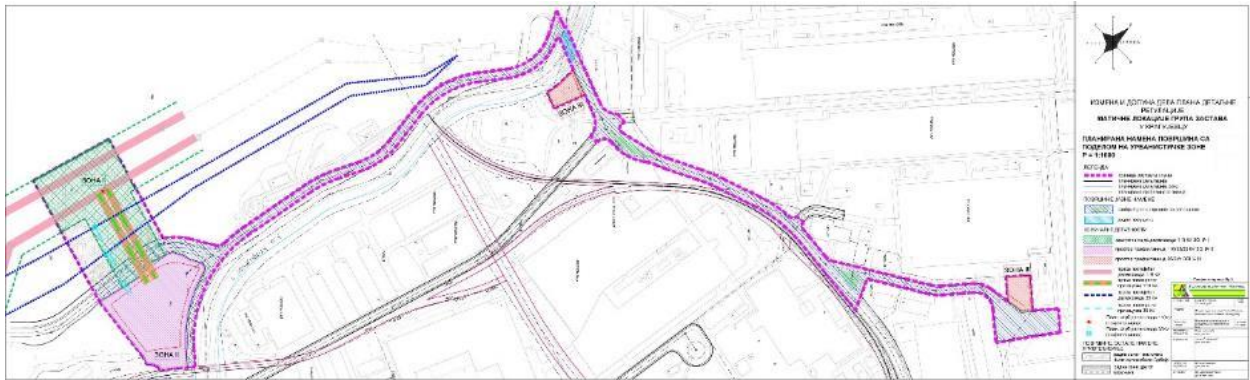
Slika 104. Izvod iz PDR „Matične lokacije Zastava“ – Plan namene površina

- Izmena i dopuna Plana detaljne regulacije "Matične lokacije grupe Zastava" ("Službeni list grada Kragujevca", broj 6/2013) - saobraćajnica;

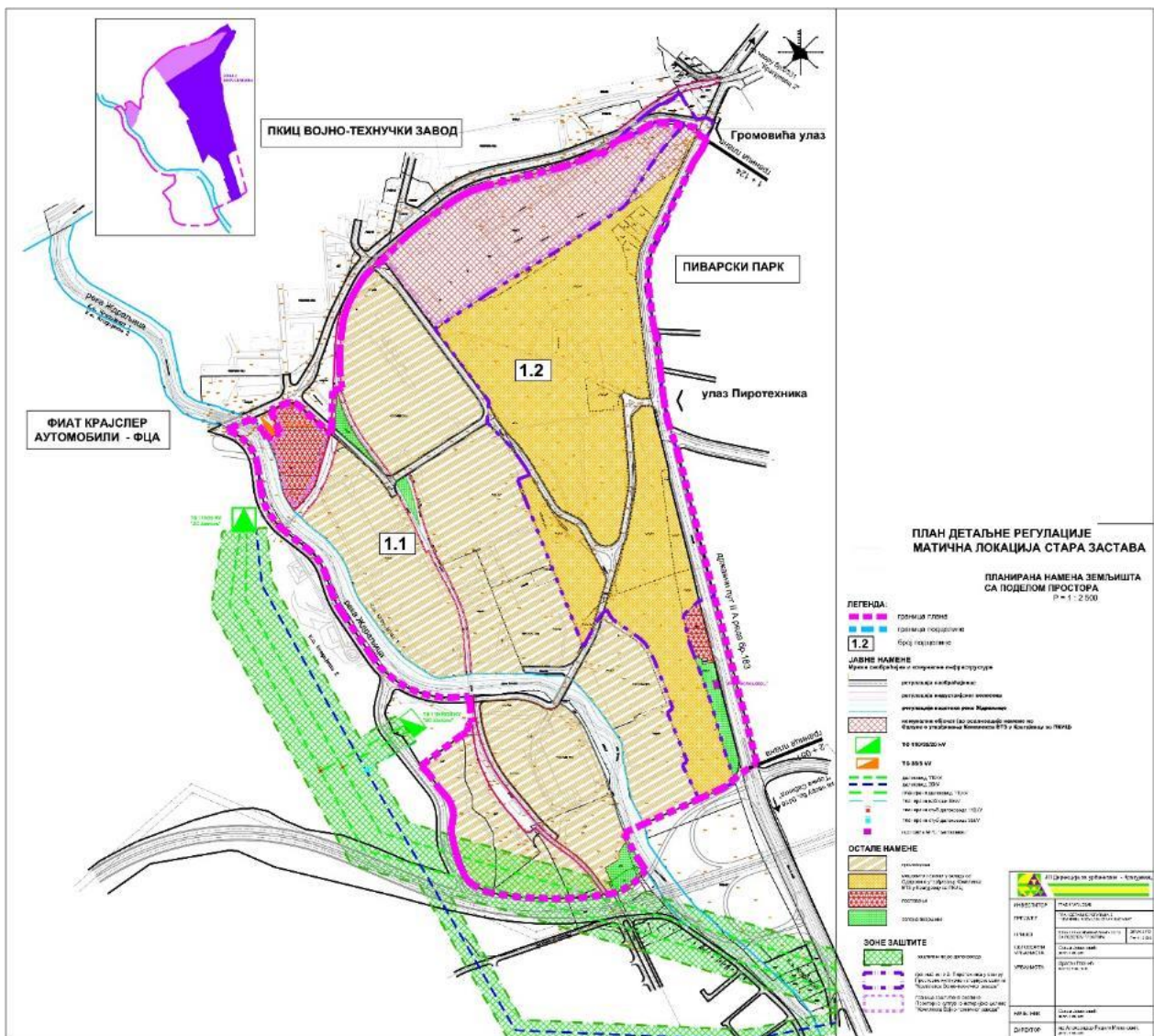
Slika 105. Izvod iz Izmena i dopuna PDR „Matične lokacije grupe Zastava“ – Plan namene površina

- Izmena i dopuna dela Plana detaljne regulacije "Matične lokacije grupe Zastava" ("Službeni list grada Kragujevca", broj 8/2014) - trafostanica;

Slika 106. Planirana namena površina

- Plan detaljne regulacije „Matična lokacija Stara Zastava“ („Službeni list grada Kragujevca“, broj 41/2015).

Slika 107. Izvod iz PDR „Matična lokacija Stara Zastava“ – planirana namena zemljišta

7. USLOVI I MERE ZAŠTITE KULTURNO-ISTORIJSKOG NASLEĐA

Prostor konkursnog obuhvata čine dve celine: Kompleks vojno-tehnički zavod (PKIC „Kompleks VTZ“ - Zona 1) sa delom zaštićene okoline, kulturno dobro od izuzetnog značaja i zona Stare crkve i Stare skupštine, kulturno dobro od velikog značaja.

Pregled graditeljskog nasleđa na predmetnom prostoru

1. Nepokretna kulturna dobra od izuzetnog značaja

Prostorno kulturno-istorijska celina Kompleks Vojno-tehničkog zavoda

- Zona 1-Vojno-tehnički zavod
- deo zaštićene okoline PKIC „Kompleks Vojno-tehničkog zavoda“

2. Nepokretna kulturna dobra od velikog značaja

Spomenici kulture

- Stara crkva u Kragujevcu zajedno sa nekadašnjom skupštinskom zgradom (Stara skupština)
- Stara livnica sa velikim dimnjakom i Kovačnicom/čaurnicom

3. Arheološki lokaliteti (nalaze se u okviru Zone 1-PKIC Kompleks VTZ)

- „Veliki dimnjak“
- „Čaurnica“
- „Druga tehnička škola“

Vojno-tehnički zavod je utvrđen za kulturno dobro-prostorno kulturno-istorijsku celinu Odlukom Vlade RS broj 633- 2365/2014, od 25.03. 2014. godine („Sl. gl. RS“ br. 36/2014. od 24.03.2014. god), kategorisan za dobro od izuzetnog značaja, a kategorisan je za spomenik kulture od izuzetnog značaja odlukom Narodne skupštine RS br.2, „Sl. gl. RS“, br. 12 od 12.02.2016. godine.

Zgrada livnice sa velikim dimnjakom utvrđena je za nepokretno kulturno dobro-spomenik kulture odlukom Zavod za zaštitu i naučno proučavanje spomenika kulture NRS br. 309/53 od 29. 04. 1953. godine. Kategorisan je kao spomenik kulture od velikog značaja 07.04.1979. ("Sl. Gl. SRS", broj 14/79), a kao deo Vojnotehničkog zavoda kategorisana je za spomenik kulture od izuzetnog značaja odlukom Narodne skupštine RS br.2 , Sl. Gl. RS br. 12 od 12.02.2016. godine.

A.1. IZVOD IZ TEKSTUALNOG DELA ODLUKE O UTVRĐIVANJU KOMPLEKSA VOJNO-TEHNIČKOG ZAVODA U KRAGUJEVCU ZA PROSTORNU KULTURNO-ISTORIJSKU CELINU

Celina Komleksa vojno-tehničkog zavoda sastavljena je iz dve zone: Zona 1-Vojno-tehnički zavod i Zona 2-Pirotehnika (nije u obuhvatu konkursa). Zona konkursnog zahvata se najvećim delom poklapa sa granicama Komleksa vojno-tehničkog zavoda u Kragujevcu, odnosno sa Zonom 1 i deo prostora zaštićene okoline prostorno kulturno-istorijske celine Komleksa VTZ u okviru koga se nalaze i tri arheološka lokaliteta.

B - MERE ZAŠTITE I PLAN INTERVENCIJA

Javno korišćenje prostora i objekata

U cilju rehabilitacije Prostorne kulturno-istorijske celine, na prostoru PKIC, Zona-1, utvrđuje se mera javne upotrebe prostora (otvorenog i zatvorenog); revitalizacija i rehabilitacija prostora javnim namenama koje unapređuju i promovišu kulturno dobro i nisu u suprotnosti sa njegovom prirodom-preporučene namene: kultura, obrazovanje, poslovanje, turizam... Stanovanje, u klasičnom smislu, ne može se smatrati javnom namenom, te nije moguće u predmetnom obuhvatu.

B.1. Mere zaštite PKIC „Kompleks vojno-tehnički zavod“:

A) Opšte mere zaštite Zone 1:

- 1) primenjuju se metodološki postupci konzervatorske prakse: istraživanje, topografija, konzervacija, restauracija, sanacija, revitalizacija i rehabilitacija;
- 2) očuvanje, uređenje, unapređenje i remodelovanje najvrednijih faza u genezi istorijske urbane matrice, građevinskog korpusa i manipulativnog prostora, slobodnih prostora, ulica, prolaza, trgova, skverova i vizura;
- 3) očuvanje, sanacija, uređenje i rekonstrukcija svih podzemnih građevinskih struktura;
- 4) očuvanje, restauracija, sanacija ili rekonstrukcija izvornog izgleda, konstruktivnog sklopa, volumena, stilskih karakteristika, dekorativnih elemenata i kolorita objekata najvrednije valorizovane faze u genezi, kod objekata koji imaju graditeljsku, arhitektonsku, tehnološku i/ili ambijentalnu vrednost;
- 5) istraživanje i ispitivanje u cilju utvrđivanja zagađenosti životne sredine (zemlje, vode i materijala) i sanacija odnosno remedijacija degradirane životne sredine sa obavezom vraćanja nivelacije i oblika terena, a u skladu sa posebnim merama zaštite;
- 6) određuje se javna namena objekata i prostora: kultura, obrazovanje, poslovanje, turizam i druge namene koje ne narušavaju vrednosti prostorne kulturno–istorijske celine;
- 7) ne dozvoljava se korišćenje prostora za sadržaje koji svojim osnovnim ili pratećim funkcijama mogu ugroziti ili degradirati celinu kao što su skladišta, deponije, pijace, benzinske pumpe, proizvodnja ili poslovanje koje ugrožava kulturno dobro, privremeni objekti i slično;
- 8) zabrana gradnje ili postavljanja objekata trajnog ili privremenog karaktera, koji svojom arhitekturom, gabaritom ili visinom mogu ugroziti spomenik kulture;
- 9) nove objekte uskladiti sa karakterom ambijenta i vrednostima urbanog i arhitektonskog nasleđa u pogledu dimenzija, dispozicije, proporcije, tipa gradnje i oblikovanja: oblikovanje novih objekata, kao i celokupno arhitektonsko delo (konstrukcija, funkcija) treba da nosi pečat savremenog arhitektonskog oblikovanja, čineći skladnu celinu sa objektima u neposrednom okruženju;
- 10) raspisivanje konkursa ili izrada studija izvodljivosti za zone ili delove prostora u cilju zaštite, rehabilitacije ili urbane obnove;
- 11) izmeštanje ili uklanjanje objekata koji ne odgovaraju funkcionalnim potrebama i narušavaju kulturno-istorijske ili estetske vrednosti prostorne kulturno-istorijske celine;
- 12) sve elemente infrastrukture, nivelacije i regulacije prostora izvoditi u skladu sa posebnim uslovima službe zaštite nepokretnih kulturnih dobara;
- 13) obavezno hortikulturno i parterno opremanje i uređenje prostora u skladu sa posebnim merama službe zaštite nepokretnih kulturnih dobara;
- 14) stalna promocija spomeničkih i upotrebnih vrednosti kulturnog dobra;
- 15) izuzetno se dozvoljava promena valorizacije objekata u okviru Zone 1 u slučaju novih saznanja o objektima ili promene stanja objekata usled više sile, u postupku koju sprovodi nadležna služba zaštite.

B) Posebne mere zaštite za objekte i prostore Zone 1 :

1) za prostore Zone 1:

- 1) očuvanje, odnosno rekonstrukcija do izvorne-originalne faze, odnosno najvrednije valorizovane faze slobodnih prostora-trgova i ulice: prostora A i B oba na kp. br. 7405/56, V-na kp. br. 7405/59 i ulice E-na kp. br. 7405/2; prostore A, B, V i E, sa svim elementima, tretirati kao urbani prostor prvog nivoa intervencije uz primenu svih mera zaštite; remodelacija ostalih postojećih slobodnih

površina u cilju promocije spomeničke celine i savremenijeg, javnog korišćenja prostora; ostale slobodne površine tretirati kao drugi nivo intervencija;

- 2) remodelacija i uređenje postojećeg praznog prostora između objekata mašinske radionice, muzeja „Stara livnica“ , prostora E i dela kp. br.7405/57, na kp. br. 7405/61 i delova kp. br. 7405/64 i 7405/58; formirati trg za javna korišćenja primerena celini, kao pešačku zonu sa omogućenim pristupom interventnom saobraćaju;
- 3) zadržavanje ostataka prvobitne železničke pruge na kp. br. 7405/1 i adekvatna prezentacija tog prostora;
- 4) funkcionalno povezivanje objekta Stare skupštine sa prostorom Vojno-tehničkog zavoda; *Otvaranje dela zidane ograde ka prostoru VTZ;*
- 5) moguće je postavljanje adekvatnih novih spomen obeležja na slobodnim prostorima koji bi doprineli prezentaciji istorijskih događaja vezanih za istoriju VTZ;
- 6) nije dozvoljeno formiranje javnih parking prostora i parkiranje na otvorenom prostoru; za parkiranje koristiti postojeće zatvorene objekte uz potrebnu rekonstrukciju/adaptaciju;
- 7) očuvanje vrednosti zelenila kako drvoreda, tako i pojedinačnih vrednih stabala i grupacije stabala uz unapređenje već postojećeg zelenog fonda adekvatnim vrstama zelenila;
- 8) očuvanje delova postojeće, nadzemne instalacije grejanja kao funkcionalne karakteristike (na mestima gde ona neće ugrožavati valorizovane objekte);
- 9) očuvanje i rekonstrukcija postojeće zidane ograde duž dela celine uz eventualnu mogućnost probijanja otvora u cilju otvaranja vizure; nije dozvoljeno postavljanje novih ograda;
- 10) nije dozvoljeno postavljanje, ili izgradnja pomoćnih objekata, trafika i sl.;
- 11) objekti skloništa na kp. br. 7405/2 mogu se adaptirati i višenamenski koristiti, ili potpuno ukloniti uz saglasnost nadležnih institucija.

2) za objekte Zone 1 :

Prvi nivo intervencija podrazumeva čuvanje (ili rekonstrukciju) do izvornog-originalnog stanja, odnosno najvrednije valorizovane faze u genezi objekta. Za objekte obeležene oznakama 1, 2, 3, 4, 5, 8, 11, 14, 16, 18, 30, 42, 44, 48, 52, 53, 58, i dimnjaka I, J i K utvrđuju se sledeće mere zaštite:

- 1) očuvanje autentičnog horizontalnog i vertikalnog gabarita, primenjenih materijala i konstruktivnog sklopa;
- 2) očuvanje ili restauracija izvornog izgleda, kompozicije, stilskih karakteristika, dekorativnih elemenata i enterijera;
- 3) dozvoljeno je osavremenjivanje objekata, u cilju boljeg korišćenja, bez dogradnje;
- 4) dozvoljeno je pregrađivanje unutrašnjeg prostora pojedinih objekata prema posebnim uslovima nadležne službe zaštite.

Drugi nivo intervencija podrazumeva čuvanje u zatečenom stanju u gabaritu, konstrukciji, volumenu, stilskom oblikovanju ili poziciju u prostoru. Objekat se remodeluje i moguće dograđuje u skladu sa potrebom za promocijom spomeničkih vrednosti i rehabilitacijom spomenika kulture. Za objekte obeležene oznakama 6, 7, 9, 10, 15, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 31, 33, 35, 36, 37, 41, 43, 51, 54, 57, 60, 63, 64 i 94 utvrđuju se sledeće mere zaštite:

- 1) očuvanje postojećeg, zatečenog gabarita objekata, prema karti: 6, 7, 24, 29, 31 i 37;
- 2) očuvanje postojeće konstrukcije objekta, prema karti: 4, 6, 7, 15, 21, 37, 43 i 57;
- 3) očuvanje postojećeg zatečenog volumenta objekata prema karti: 4, 20 i 43;
- 4) očuvanje postojećeg stilskog oblikovanja objekata prema karti: 20, 21, 29 i 37;
- 5) očuvanje postojeće zatečene pozicije u prostoru objekata prema karti: 9, 22, 23, 25, 26, 27, 33, 34, 35, 36, 54, 55, 60, 63 i 64 i njihova obavezna remodelacija a u svrhu rehabilitacije objekata;

navedene objekte moguće je zameniti novim zatvorenim ili otvorenim prostorima prema uslovima nadležne službe zaštite;

- 6) rekonstrukciju nedostajućih ili veoma oštećenih delova objekata koji su valorizovani izvesti savremenim konstruktivnim elementima ili oblikovanjem tako da se ne naruši integritet, autentičnost i vrednosti postojećeg korpusa objekta;
- 7) moguću dogradnju objekata (horizontalnu i vertikalnu) uskladiti sa gabaritima i visinama valorizovanih objekata u okruženju;

Treći nivo intervencija podrazumeva čuvanje i promovisanje jedne ili više spomeničkih vrednosti objekta, IN SITY, ili na adekvatnom mestu propisanom od nadležne službe zaštite nepokretnih kulturnih dobara. Utvrđuju se sledeće mere zaštite:

- 1) očuvanje, izvornih/postojećih vrednosti objekta IN SITY uz moguću remodelaciju ili novu izgradnju uz zadržavanje spomeničkih vrednosti, za objekat obeležen pod br. 19;
- 2) izmeštanje i prezentacija spomeničkih vrednosti na za to adekvatno mesto, za objekat obeležen na karti pod br. 46.

Četvrti nivo intervencija podrazumeva da se postojeći objekti bez vrednosti ne zadržavaju. Dozvoljeno je formiranje novih zatvorenih ili otvorenih prostora u službi rehabilitacije prostorne kulturno-istorijske celine. Za objekte obeležene oznakama (u kartama koje su sastavni deo odluke) 9, 12, 13, 17, 22, 25-28, 32, 33, 34, 36, 39, 40, 47, 49, 50, 51, 54, 55, 56, 59-108 utvrđuju se sledeće mere zaštite:

Četvrti nivo intervencija podrazumeva da se postojeći objekti bez vrednosti ne zadržavaju. Dozvoljeno je formiranje novih zatvorenih ili otvorenih prostora u službi rehabilitacije prostorne kulturno-istorijske celine. Za objekte obeležene oznakama (u kartama koje su sastavni deo odluke): 12, 13, 17, 28, 32, 38, 39, 40, 47, 49, 50, 51, 59, 61, 62, 65-93, 94-109 utvrđuju se sledeće mere zaštite:

- 1) dozvoljava se formiranje novih zatvorenih prostora na mestima sledećih objekata: 12, 13, 17, 28, 32, 38, 39, 45, 47, 51, 56, 62-64; objekti mogu biti adaptirani ili zamenjeni novim objektima prema uslovima nadležne ustanove zaštite;
- 2) uklanjanje postojećih neadekvatnih objekata i formiranje novih otvorenih prostora na mestima sledećih objekata: 49, 50, 59, 61, 65, 94-109; formiranje novih otvorenih prostora u svemu prema opštim i posebnim uslovima vezanim za prostor zone;
- 3) neodložno uklanjanje svih objekata ugroženog konstruktivnog sklopa;
- 4) na objektima koji se ne zadržavaju, do njihovog uklanjanja, ili izgradnje novog objekta, dozvoljeni su samo radovi koji ne podležu građevinskoj dozvoli; izuzetno se za objekte trafostanica (br. 50 i 94) dozvoljava uklanjanje objekata nakon izmeštanja sadržaja na drugu lokaciju.

V) Opšte mere zaštite zaštićene okoline PIKC „Kompleks VTZ“:

- 1) arhitektonsko remodelovanje i prenamena prostora u novu namenu usklađenu sa karakterom prostorne kulturno istorijske celine;
- 2) moguće su namene koje promovišu i unapređuju kulturno dobro: kultura, obrazovanje, poslovanje, turizam, stanovanje i druge namene koje ne narušavaju vrednosti prostorne kulturno-istorijske celine;
- 3) ne dozvoljava se korišćenje prostora za sadržaje koji svojim osnovnim ili pratećim funkcijama mogu ugroziti ili degradirati celinu kao što su skladišta, deponije, pijace, benzinske pumpe, proizvodnja ili poslovanje koje ugrožava kulturno dobro, privremeni objekti i slično;
- 4) istraživanje i ispitivanje u cilju utvrđivanja zagađenosti životne sredine, kao i sanacija odnosno remedijacija degradirane životne sredine sa obavezom vraćanja nivelacije i oblika terena, a u skladu sa posebnim merama zaštite;

- 5) parking prostore predvideti unutar objekata ili na otvorenom prostoru; otvorene parking prostore ozeleniti visokim rastinjem;
- 6) zabrana prosipanja, odlaganja i privremenog ili trajnog deponovanja otpadnih i štetnih materija;
- 7) zabrana gradnje ili postavljanja objekata trajnog ili privremenog karaktera, koji svojom arhitekturom, gabaritom ili visinom mogu ugroziti prostornu kulturno-istorijsku celinu;
- 8) nove objekte uskladiti sa karakterom ambijenta prostorne kulturno-istorijske celine u pogledu dimenzija, proporcija, tipa gradnje i oblikovanja;
- 9) izgradnju objekata infrastrukture vršiti prema uslovima nadležne ustanove zaštite nepokretnih kulturnih dobara;
- 10) sve elemente infrastrukture, nivelacije i regulacije prostora izvoditi u skladu sa posebnim uslovima službe zaštite;
- 11) parterno opremanje i uređenje prostora vršiti u skladu sa posebnim merama zaštite;
- 12) obavezno hortikulturno opremanje i uređenje prostora u skladu sa posebnim merama službe zaštite;
- 13) stalna promocija spomeničkih i upotrebni vrednosti objekata i prostora.

D) Posebne mere zaštite zaštićene okoline PIKC „Kompleks VTZ“:

- 1) na katastarskim parcelama 5277, 5278, 5279, 7405/ 12, 7405/14, 7405/17, 7405/36, 7405/40 i 7405/41 moguće su sledeće namene: kultura, poslovanje, obrazovanje, turizam i druge namene koje ne narušavaju vrednosti prostorne kulturno-istorijske celine; na kp. br. 7405/17 nije dozvoljena bilo kakva izgradnja, a postojeći objekat ukloniti;
- 2) na kp. br. 5236, 5237, 5238, 5239, 5240, 5250, 5251, 5252/1, 5252/2, 5252/3, 5252/5, 5252/6, 5252/7, 5252/4, 5252/8, 5257, 5259, 5260, 5261, 5262, 5263, 5264, 5268, 5269, 5271, 5272, 5273, 5274, 5275, 5276, 5280, 5281, 5282, 5283/1, 5284/1, 5286, 5290, 5294, 5298, 5301, 5303, 5304, 5305 i 5306 moguća izgradnja slobodnostojećih, višeporodičnih stambeno-poslovnih objekata; novi objekti svojim gabaritom, volumenom, arhitektonskim izrazom i materijalizacijom ne smeju narušavati spomeničku celinu; obavezno je ozelenjavanje prostora između objekata visokim rastinjem.

B.2. Mere zaštite spomenika kulture „Stara crkva u Kragujevcu sa nekadašnjom skupštinskom zgradom“ (Stara skupšitna) – deo PKIC „Milošev venac“

A) Opšte mere zaštite

- 1) U prostoru celine primenjuju se metodološki postupci metodološke konzervatorske prakse: istraživanje, topografija, konzervacija, restauracija, sanacija, revitalizacija i rehabilitacija;
- 2) očuvanje, restauracija, sanacija ili rekonstrukcija izvornog izgleda, konstruktivnog sklopa, volumena, stilskih karakteristika, dekorativnih elemenata i kolorita objekata najvrednije valorizovane faze u genezi, kod objekata koji imaju graditeljsku, arhitektonsku i/ili ambijentalnu vrednost;
- 3) zabrana gradnje ili postavljanja objekata trajnog ili privremenog karaktera koji svojom arhitekturom, gabaritom ili visinom mogu ugroziti spomenik kulture;
- 4) izmeštanje ili uklanjanje objekata koji ne odgovaraju funkcionalnim potrebama i narušavaju kulturno-istorijske ili estetske vrednosti prostorne kulturno-istorijske celine;
- 5) obavezno hortikulturno i urbano opremanje i uređenje prostora;
- 6) stalna promocija spomeničkih i upotrebni vrednosti kulturnog dobra;

B) Posebne mere zaštite:

a) za prostor:

- 1) očuvanje, odnosno rekonstrukcija do izvorne-originalne, odnosno najvrednije valorizovane faze slobodnog prostora porte Stare crkve (kp. br. 5187);
- 2) otvaranje prostora Stare skupštine (dela kp. br. 5186) i povezivanje sa prostorom VTZ, uz adekvatno obezbeđivanje porte crkve;
- 3) očuvanje postojećeg vrednog zelenila, pojedinačnih vrednih stabala i grupacije stabala, uz unapređenje već postojećeg zelenog fonda adekvatnim vrstama zelenila;
- 4) nije dozvoljena nova izgradnja objekata na kp. br. 5186 i 5187;
- 5) nije dozvoljeno postavljanje ili izgradnja pomoćnih objekata u prostoru ili neposrednom okruženju porte crkve ili skupštine;
- 6) izmeštanje biste Dimitrija Davidovića iz porte crkve, na za to adekvatnije mesto, a u blizini Stare skupštine;
- 7) očuvanje postojeće metalne ograde oko porte crkve;
- 8) hortikulturno i parterno uređenje u skladu sa karakterom spomenika kulture

b) za objekte:

Prvi nivo zaštite podrazumeva čuvanje (ili rekonstrukciju) do izvorno-originalnog stanja, odnosno najvrednije valorizovane faze u genezi objekta (br. I – III). Za objekte Stare crkve, zvonika stare crkve i stare skupštine mere zaštite su:

- 1) očuvanje izvornog gabarita i osnovnih vrednosti konstruktivnog sklopa;
- 2) očuvanje ili restauracija izvornog izgleda, kompozicije, stilskih karakteristika, dekorativnih elemenata i enterijera;
- 3) dozvoljeno je osavremenjivanje objekata, u cilju boljeg korišćenja, bez dogradnje objekata.

Drugi nivo zaštite podrazumeva čuvanje u zatečenoj poziciji, volumenu, stilskom oblikovanju parohijskog doma (br. IV). Objekat se remodeluje i eventualno dograđuje (bez nadgradnje) u skladu sa potrebom za promocijom i rehabilitacijom kulturnog dobra.

Treći nivo zaštite podrazumeva da se postojeći objekti, na kp. br. 5178, bez spomeničkih vrednosti, ne zadržavaju. Dozvoljeno je formiranje novih zatvorenih ili otvorenih prostora u službi prezentacije prostora porte crkve.

- 1) uklanjanje postojećeg neadekvatnog objekta i formiranje novog otvorenog prostora na mestu objekta br. V;
- 2) dozvoljava se formiranje novih otvoreno-zatvorenih prostora na mestima objekata VI i VII; objekti mogu biti adaptirani ili zamenjeni novim objektima iste namene.

8. ZADATAK KONKURSA I PROGRAMSKI ELEMENTI

8.1. ZADATAK KONKURSA

Predmet konkursa je idejno urbanističko-arhitektonsko rešenje PKIC „Kompleks vojno-tehničko zavod“ - Zona I, a u skladu sa definisanim zonama intervencija u konkursnom obuhvatu, **zadatak konkursa obuhvata**:

- **u okviru težišne zone (zona 1):**
 - urbanističko-arhitektonsko rešenje sa predlogom namena za sve (postojeće i eventualno planirane) objekte u zoni i uređenjem parternih površina;
 - idejno arhitektonsko rešenje sa detaljnom programskom razradom za minimum 2 objekta u zoni, od kojih je obavezno arhitektonsko rešenje objekta mašinske radionice (objekat br. 5)
- **u okviru programske zone (zona 2):** programski koncept sa volumetrijom objekata, komunikacijama i otvorenim prostorima, a u skladu sa posebnim uslovima i merama zaštite za objekte i prostore u zoni; sve objekte, prostore i sadržaje planirati u kontekstu celine, naročito u kontekstu uspostavljanja vizuelne i programske povezanosti zone 1 i 2.
- **u okviru kontaktne zone (zona 3):** pravce povezivanja kompleksa sa okruženjem i provera prostornih i funkcionalnih odnosa unutar i izvan kompleksa. Zona se ne mora rešavati u celini, već onaj deo koji učesnik konkursa odredi da je važan za celovitost koncepta.
- **kontekstualno područje (zona 4):** provera prostornih odnosa unutar kompleksa, bez intervencija unutar same zone.

Učesnici se podstiču da slobodno formulišu svoje predloge, raspoređujući željene funkcije **maksimalne bruto površine svih objekata do 200.000 m²** i **visinske regulacije maksimalno do 50m**. Sve intervencije u prostoru usmeravati ka propisanim merama zaštite i prostora u okviru PKIC „Kompleks VTZ“. Ukoliko se prave odstupanja u odnosu na propisane uslove zaštite potrebno ih je obrazložiti u skladu sa predloženim rešenjem.

Poštujući činjenicu da je ovo veoma vredan gradski prostor u kulturno-istorijskom smislu, kao i u smislu samog konteksta lokacije, neposrednog okruženja, značajnih objekata i prostora u blizini i širem sagledivom okruženju, konkursno rešenje treba da unapredi sadržajne, likovne i funkcionalne karakteristike ambijenta i istovremeno afirmiše savremene tendencije u arhitekturi, oblikovanju i uređenju značajnih javnih objekata i prostora.

Arhitektonsko-urbanističko rešenje treba tematski da integriše postojeće nasleđene elemente sa novoprojektovanim otvorenim i zatvorenim prostorima i da kroz autentičan autorski izraz ostvari kreativan dijalog između integriteta industrijskog nasleđa i savremenih arhitektonskih koncepcija.

Izuzetno je važno razmotriti položaj lokacije u odnosu na druge prostorne kulturno-istorijske celine (Milošev venac, Staro gradsko jezgro Kragujevca), posebno njeno mesto u vizurama grada. Značajan element predmetne lokacije predstavlja i njen neposredan kontakt sa rekom Lepenicom i otvaranje vizura ka neposrednom okruženju. Osim toga, neohodno je sagledati kvalitete koje nudi pozicija i volumetrija najvrednijih objekata u kompleksu i akcentnih motiva kao simbola „industrijskog predela“.

Od učesnika se očekuje primena iskustava iz svetske prakse u obnovi i revitalizaciji industrijskog nasleđa, kroz davanje predloga za:

- Novu izgradnju u pravcu formiranja nezavisnih fizičkih struktura,
- Rekonstrukciju objekata koji nisu predmet zaštite uz mogućnost visinske regulacije u postojećim gabaritima, u obimu i formi usklađenoj sa izabranim pristupom obnovi,
- Interpolaciju novih slojeva sa slojevima nasleđa u pravcu promene visinske regulacije, uz mogućnost implementiranja novih funkcija u skladu sa konceptualnim rešenjem.

Pored odnosa prema fizičkim strukturama očekuje se i davanje predloga za saobraćajne, funkcionalne, sadržajne, tehnološke i ambijentalne organizacije sa pratećim slobodnim i zelenim površinama uz očuvanje visokog rastinja, kako bi se na najoptimalniji način iskoristili kapaciteti i potencijali lokacije i formiralo racionalno i atraktivno arhitektonsko-urbanističko rešenje, odgovarajuće po značaju predmetne pozicije u gradskom tkivu. Ukupan karakter predloženog rešenja treba da bude reprezentativan, u skladu sa kulturno-istorijskim vrednostima, ambijentom i volumetrijom okruženja, kao i da programskim kvalitetima bude istaknuta tačka identiteta šire prostorne celine.

8.2. PROGRAMSKI ELEMENTI I SADRŽAJI

Učesnici imaju slobodu u definisanju programskih elemenata i sadržaja u okviru zadatog okvira da oni moraju biti javno dostupni i da ispune cilj održive regeneracije prostora i afirmacije sadržaja koji će gradu doneti novu vrednost i širi značaj, ali i biti osnov za uspostavljanje javno-privatnih partnerstava u njegovoj realizaciji; priložene inicijative mogu biti (ne obavezno) deo programskog koncepta.

Restriktivni odnosi prema postojećim objektima i sadržajima:

- Muzej „Stara livnica“ zadržava svoju namenu uz predlog sadržaja i načina unapređenja kvaliteta i raznovrsnosti muzejskog programa;
- Mašinska hala, zbog svog položaja, prostornih mogućnosti i mogućih intervencija na povećanju prostornih kapaciteta čini jedan od najatraktivnijih delova kompleksa; moguće namene: muzejski prostor (muzej automobila, ...), salonski prostor (prodaja novih automobila, vina, ...), prostor za smeštaj sadržaja filološko-umetničkog fakulteta (radionice, vežbaonice, sale, ...), umetnički habovi, biznis inovacioni centar, filmski centar, prateći uslužni sadržaji, itd. Plato ispred hale može da funkcioniše kao prostor unikatnog sadržaja ili kao deo glavnog programa/sadržaja koji se odvija na otvorenom;
- Objekat Čaurnice, kao jedan od najreprezentativnijih objekata, prema istaknutim inicijativama predložen je za smeštaj uprave FILUM-a i odeljenja Zavoda za zaštitu spomenika kulture Kragujevac koje bi vodilo računa o sprovođenju programa rehabilitacije PKIC (nije obavezujuće za izbor sadržaja u konkursnom rešenju);
- Objekat Upravne zgrade VTZ prenameniti u sadržaje javne ili druge javno dostupne sadržaje (kultura, nauka, uprava i administracija, bibliotečko-informacioni centar, itd.).

Pored sadržaja iz domena kulture (galerije, koncertne hale, izložbeni prostori, umetničke radionice, filmski centri, umetnički habovi, ...), obrazovanja (smeštaj pojedinih fakultetskih programa), uprave i administracije i sl., na celokupnom prostoru moguće je organizovanje raznovrsnih turističkih sadržaja, kao i sadržaja poslovanja, usluga, promocija starih zanata (oružarstvo), zabavno-manifestacionih sadržaja (festivali), sportsko-rekreativnih, ugostiteljskih, itd., ali i razvoj specifičnih oblika stanovanja (u okviru programske zone) povezanih sa osnovnim namenama (poslovno stanovanje, studentski kampus, umetničke kolonije, poslovni habovi) i sl. Rešavanje zadatah kapaciteta proveravati kroz postupke nove izgradnje, rekonstrukcije i interpolacije u skladu sa merama zaštite kulturnog nasleđa.

8.3. OBAVEZNI ELEMENTI KONKURSNOG REŠENJA

Odabrano rešenje treba da ponudi najkvalitetnije predloge u smislu izvodljivosti i ekonomičnosti i kao takvo postane proverena osnova za dalju plansku razradu ovog prostora. Obavezni elementi:

- Tipologija objekata sa predloženim konstruktivnim sistemima i materijalizacijom i po tom osnovu procenjen nivo ulaganja za realizaciju (troškovi realizacije);
- „Biznis model“ koji dokazuje održivost predloženog rešenja, odnosno dati procenu (minimalni nivo) vrednosti i troškova realizacije za površine (nove i rekonstruisane) u smislu očekivanih

ulaganja... kod postojećih objekata samo tamo gde je data tehnička dokumentacija postojećih objekata;

- Prikaz mogućih modela rešavanja internih komunikacija i dispozicije objekata sa procenjenim maksimalnim kapacitetima za predmetni kompleks;
- Procenjene kapacitete prikazati kao mase fizičkih struktura i planirane namene u zoni;
- obrazložiti opravdanost intervencija u prostoru, sa ekološkog, sociološkog, finansijskog i ekonomskog aspekta;
- Finansijsko-ekonomska analiza projektne opcije, analiza rizika, zaključak o izvodljivosti projekta;
- dati analitički osvrt na očekivani uticaj realizacije projekta (efekti projekta, glavni učesnici projekta);
- Analiza finansijske i društveno-ekonomske profitabilnosti i održivosti investicije tokom referentnog perioda (da bi se projekat smatrao finansijski održivim, neophodno je da postoji višak očekivanih prihoda u odnosu na očekivane rashode na kraju referentnog perioda)
- Analiza i identifikacija ključnih rizika koji se mogu negativno odraziti na procenjenu finansijsku i društveno-ekonomsku profitabilnost i održivost projekta

8.4. EVALUACIJA KONKURSNIH REŠENJA će se vrednovati uz proveru ispunjenosti kriterijuma koji nisu vezani za njihov redosled a odnose se na:

- proveru prikazanih pravaca i načina prostorno-funkcionalnog povezivanja sa istorijskim i administrativnim gradskim centrom;
- procenu uvođenja novih (javnih i javno dostupnih) gradskih sadržaja primerenih reprezentativnom karakteru kompleksa i poziciji predmetnog područja u gradskom tkivu, u cilju reafirmacije duha mesta, promocije spomeničkih vrednosti i rehabilitacije kompleksa i u skladu sa proklamovanim principima urbane održivosti,
- poštovanje pravaca i oblika zaštite, revitalizacije i remodelacije vrednog industrijskog nasleđa i izgradnje nove fizičke strukture uz moguće obrazloženje odstupanja od propisanih mera zaštite i dozvoljenih intervencija,
- formiranje novih otvorenih mikroambijenata i povezivanje pešačkim potezima sa neposrednim okruženjem,
- preoblikovanje interne modularne strukture težišnog prostora (tokovi, površine, platoi, nivoi...) uz isticanje postojećih i iniciranje novih vizuelno-oblikovnih i estetskih kvaliteta,
- regulisanje saobraćajnih tokova (kolskih, pešačkih, servisnih, ...),
- uređenje otvorenih prostora, zelenih površina, partera, uz predlog adekvatnog urbanog mobilijara koji bi bio u funkciji privlačnosti i iskorišćenosti prostora,
- ocenu reprezentativnosti, atraktivnosti, raznovrsnosti i dostupnosti sadržaja, u svemu prema propisanim merama zaštite PKIC i strateškom opredeljenju grada ka formiranju prostora i sadržaja koji će preuzeti ulogu novog gradskog atraktera;
- vrednovanje rasporeda tematski prikazanih zona, disperzivno – prema poziciji i prostornim mogućnostima u odnosu na najatraktivnije delove kompleksa uz proveru njihove povezanosti sa mešovitim zonama;
- procenu integrisanja sadržaja u skladu sa prostornim mogućnostima i merama zaštite objekata i prostora uz takođe proveru veze međusektorskih programa i njihovo povezivanje sa postojećim sadržajima na lokaciji (npr. muzej automobila (kultura)/salon automobila (poslovanje, turizam)/prateći komercijalni (uslužni) sadržaji)
- Odluka o izabranoj projektnoj opciji koja će služiti kao osnov za realizaciju projekta, donosi se na osnovu vrednosti pokazatelja društveno-ekonomske profitabilnosti projekta iz ekonomske analize.

9. INICIJATIVE I PREDLOZI

Do sada je registrovano dvadesetak ideja o mogućoj nameni ove kulturno-istorijske celine i objekata koji se u njoj nalaze. Ove ideje publikovane u javnosti od strane predstavnika sva tri sektora, kao i pojedinaca, mogu se svrstati u sledeće grupe: kultura i druge javne namene sa pratećim kompatibilnim sadržajima; komercijalni sadržaji; ustanove, udruženja i ostalo. Većina konceptijskih predloga bila je koncentrisana na centralni deo prostora VTZ - Topolivnicu iz 80-tih godina 19.veka (prostor koji je poslednjih godina poznat i kao "*Knežev arsenal*") sa objektima Stare livnice sa Kovačnicom, Čaurnice i Mašinske (Mehaničke) radionice, t.j. na prostor koji je prvi izašao iz okvira "Zabranjenog grada" i otvorio za javnost svoje bisere industrijskog nasleđa.

Inicijative koje su pokrenute poslednjih 15-tak godina govore o značaju lokacije i sve većem interesovanju, kako lokalnog stanovništva, tako i Grada, Republike, ali i drugih zainteresovanih za korišćenje kompleksa. Od značajnijih treba spomenuti inicijativu Univerziteta u Kragujevcu za prenamenu određenih objekata za univerzitetsko obrazovanje (FILUM), muzejske celine, kulturno-turističke atrakcije i smeštaj određenog broja javnih institucija. Iako je najvažnije formiranje instrumenata državne i lokalne politike, interesantnu ilustraciju predstavljaju inicijative i pokušaji javnih institucija, stručnjaka, udruženja građana, studenata, potencijalnih investitora i dr., da daju svoju viziju rehabilitacije i prenamene prostora i objekata.

Zajedničko za većinu predloga je vizija, koja bi mogla da se formuliše kao "**Kragujevac, prestonica industrije / industrijskog nasleđa**" i „**Kragujevac, centar kreativnih industrija**“. Ovo je "jezgro" čitave strategije razvoja.

U programskom smislu, projekat kojim bi se krenulo ka ostvarenju vizije, mogao bi da nosi naziv "*Muzej prve srpske industrije*". Kragujevac se svakako kvalifikuje kao sedište ovog Muzeja, kao svojevrsnog centra industrijskog nasleđa Srbije, pre svega na osnovu činjenice da je u njemu, sticajem istorijskih okolnosti, započeta industrijalizacija zemlje, ali i kao nekadašnja prestonica države u čijim okvirima su nastajale državne i ostale institucije. Bez obzira na institucionalni okvir realizacije ovog projekta, "*Muzej prve srpske industrije*" bi mogao da obuhvata programske celine kao što su "*Muzej oružja*" (u koju bi bio uključen i postojeći muzej „Stara livnica“, čija je trenutna postavka neaktuelna, a poseta veoma mala) i "*Muzej automobila*" (u nekom od objekata VTZ), upotpunjeni postavkom na otvorenom prostoru (npr. oko Velikog dimnjaka). Ovo bi morale da budu savremeno koncipirane, realizovane i organizovane ustanove, vrlo dinamične i u javnosti zapažene, sa izgrađenim sopstvenim brendom i bogatim, inventivnim i kreativno osmišljenim sadržajem rada, čiji značaj uključuje kulturno-istorijski, socijalni, turistički, edukativni, promocijski i privredni aspekt. Ovakvi muzeji u svetu se javljaju kao: specijalizovane muzejske ustanove u sastavu aktivnih kompanija proizvođača, tehnički muzeji opšteg tipa (nacionalnog ili regionalnog značaja), ili tehnički muzeji kao fondacije, zadužbine, zaostavštine, memorijalni muzeji, privatne zbirke i sl..

"*Muzej Stara livnica*" koji je u ovom trenutku deo fabrike "Zastava oružje", otvoren je 1953. godine (povodom stogodišnjice fabrike) kao "Muzej Zavoda Crvena Zastava", sa tematikom koja se bavila istorijatom i razvojem fabrike i izložbom koja je sadržala proizvodni program i tehničku opremu fabrike. Kada se proizvodnja proširila i automobilska industrija zaživela, muzej je u skladu sa tim izmenjen, i 1960. godine mu je pridodata nova izložba koju su činili proizvodi autoindustrije. Postavka muzeja radikalno je izmenjena 1973. godine (povod - 120 godina fabrike) i fokusira se na istorijsko tehnički razvoj Zavoda Crvena Zastava, ali i na značaj same fabrike za privredno-ekonomski, društveno-politički i kulturni razvoj Kragujevca i cele Srbije. Tom prilikom je iz zgrade Čaurnice postavka prebačena u adaptiranu halu Topolivnice, gde je i danas. Proizvodi autoindustrije od tada nisu deo izložbe. U okviru ideje da se sačuva industrijsko nasleđe Vojno-tehničkog zavoda, neophodno je redefinisati sadržaj i ulogu postojećeg muzeja „Stara livnica“.

PRAVILA KONKURSA

10. PRAVILA KONKURSA

10.1 Uslovi za učešće na konkursu

Pravo za učešće na konkursu, u skladu sa čl. 111 Zakona o javnim nabavkama („Službeni glasnik RS“, br. 91/2019) i čl. 28 Pravilnika o načinu i postupku za raspisivanje i sprovođenje urbanističko-arhitektonskog konkursa („Službeni glasnik RS“, br. 31/2015), imaju fizička lica sa stečenom visokom stručnom spremom iz oblasti arhitekture bez obzira na njihovu teritorijalnu pripadnost i njihov lične osobine ili pravna lica koja imenuju lice sa stečenom visokom stručnom spremom iz oblasti arhitekture.

Učesnici konkursa imaju slobodu da u svoje timove uključe stručnjake iz drugih struka koji bi svojim stručnim stavovima i znanjima doprineli unapređenju konkursnih rešenja, kao i studente.

Učesnik na konkursu ne može biti lice koje je neposredno angažovano na pripremi i sprovođenju Konkursa, odnosno ukoliko je u srodstvu ili neposredno saraduje sa istim, kao ni lice koje je u upravi ili je zaposleno kod organa koji raspisuje Konkurs.

Obavezni uslovi za učešće na konkursu:

- Konkursni rad mora biti dostavljen na vreme i na način utvrđen raspisom konkursa.
- Konkursni rad mora biti izrađen na način tehničko-oblikovne obrade i sadržati sve delove određene raspisom konkursa.

10.2 Uslovi za sprovođenje konkursa

Konkurs se raspisuje u skladu sa čl. 52. I 77. Zakona o javnim nabavkama („Službeni glasnik RS“, br. 91/2019), (u daljem tekstu: Zakon) i Pravilnikom o načinu i postupku za raspisivanje i sprovođenje urbanističko-arhitektonskog konkursa („Službeni glasnik RS“, br. 31/2015), (u daljem tekstu: Pravilnik).

Konkurs se raspisuje kao javna nabavka „konkurs za dizajn“ i objavljuje se na Portalu javnih nabavki.

Svaki učesnik konkursa koji je preuzeo konkursnu dokumentaciju stiče pravo učešća na konkursu.

Predajom rada svaki učesnik prihvata propozicije ovog konkursa.

10.3 Sadržaj konkursnog rada – zahtevanih konkursnih podloga i dokumentacije

Učesnici su u obavezi da konkursni rad predaju u elektronskoj formi, a detaljna uputstva za imenovanje dokumenata i način označavanja konkursnih priloga, data su u poglavlju 10.4.

Sadržaj konkursnog rada obuhvata:

1. Grafičke priloge – 2D
2. Grafičke priloge – 3D
3. 3D animaciju
4. Svesku sa tekstualnim i grafičkim priložima
5. Mali plakat za elektronsku izložbu

Konkursni rad i svi prilozi koji se podnose uz konkursni rad moraju biti sastavljeni na srpskom ili na engleskom jeziku.

Svi učesnici su u obavezi da u okviru konkursnog elaborata dostave sledeću dokumentaciju:

1. GRAFIČKI PRILOZI – 2D prikazi:

1.1. Konkursno područje u kontekstu šireg okruženja

(celokupan obuhvat konkursnog područja)

- Konceptualni plan (šira situacija sa predlozima planimetrijske osnove, povezivanja kompleksa VTZ sa zonom gradskog centra, pravcima širenja i organizacijom sadržaja)

R = 1:2500

1.2. Kompozicioni plan – plan fizičkih struktura i njihovih prostornih odnosa

(celokupan obuhvat konkursnog područja)

- Situacioni prikaz

R = 1:1000

1.3. Prostorno-programsko rešenje konkursnog područja

(Zona 1 (težišno područje) i Zona 2 (programsko područje))

- Plan sklopa – obeležen razmeštaj namena na osnovi kompleksa, spratnost izgrađenih struktura, kolske i pešačke trase, pristupi objektima, mreža otvorenih prostora i razmeštaj zelenila, generalno nivelaciono rešenje

R = 1:1000

1.4. Urbanističko-arhitektonsko rešenje težišnog područja

(Zona 1 - težišno područje)

- Situacioni prikaz sa osnovama objekata i rešenjem partera – parterno uređenje, rešenje saobraćajnih površina (kolskih, pešačkih, stacionarnih) i uređenja zelenih površina
- Idejno rešenje objekata (minimum za dva objekta od kojih je obavezno idejno rešenje Mašinske radionice)
 - Osnove svih etaža i krova
 - Karakteristični preseci sa obuhvatom silueta susednih objekata i ambijenata na trasi preseka
 - Karakteristični izgledi sa obuhvatom izgleda susednih objekata i ambijenata na trasi izgleda

R = 1:250

R = 1:250

R = 1:250

2. GRAFIČKI PRILOZI – 3D prikazi:

2.1. 3D prikazi kompleksa sa obuhvatom susednih ambijenata i objekata po izboru konkurenta od kojih je obavezan:

- Panoramski prikaz iz uvodnih pravaca u kompleks

2.2. 3D prikazi karakterističnih ambijenata u kompleksu po izboru konkurenta

3. 3D ANIMACIJA

Napomena: Grafički prilazi – 2D prikazi, Grafički prilozi – 3D prikazi predaju se kao fajlovi u *.pdf* formatu, a ne u formi plakata.

4. SVESKA SA TEKSTUALNIM I GRAFIČKIM PRILOZIMA

Sveska se podnosi u *.pdf* formatu, dimenzija 29,7x21 cm (A4), horizontalno orijentisanih stranica (landscape), sa ilustracijama u rezoluciji 150 PPI.

Sveska treba da sadrži:

- Obrazloženje rešenja, kao dopuna grafičkim priložima. Obrazloženje treba da bude pregledno strukturirano i pripremljeno prema traženim ciljevima i kriterijumima konkursnog programa;
- Tabele sa bilansima kapaciteta i ostvarenih urbanističkih parametara po namenama i funkcionalnim celinama (blokovskim segmentima) i ukupni bilansi kapaciteta ostvareni konkursnim rešenjem;
- Prikaz toka ostvarenja ponuđenog rešenja (prostornog, ekonomskog, tehnološkog, ...), od postojećeg do planiranog stanja, u obliku koji odgovara učesnicima (likovno - dijagramski – opisno - šematski);
- Sve grafičke priloge svedene na A4 format.

5. MALI PLAKAT ZA ELEKTRONSKU IZLOŽBU

Dati plakat je u *.jpg* formatu, dimenzija 1920x1440 piksela, horizontalno orijentisan (landscape), sa ilustracijama u rezoluciji 300 PPI.

Učesnici su slobodni da odaberu jedan ili više priloga (na jednom plakatu) za koje smatraju da su najadekvatniji za ovu svrhu. Na plakatu treba napisati šifru rada. Ovaj prilog takođe mora biti anoniman.

Svi gore navedeni elementi i prilozi konkursnog elaborata, tekstualni i grafički prilozi navedenog sadržaja, predstavljaju obavezne delove konkursnog rada. Radovi koji ne sadrže gore navedene i zahtevane elemente i priloge neće biti razmatrani.

10.4. Oprema konkursnog rada

Svi grafički prilozi, svaki list u svesci i plakati moraju biti označeni jedinstvenom šifrom u gornjem desnom uglu svakog lista (Arial font, veličine 50 pt za grafičke priloge, odnosno 24 pt za svesku). Jedinstvena šifra se obavezno sastoji od dva slova i pet arapskih brojeva, koje bira učesnik. Listovi treba da budu označeni rednim brojevima u donjem desnom uglu. Font tekstova u svesci je Arial, veličine 11 pt).

Jezik konkursa je srpski ili engleski.

Konkursni rad se predaje u zapakovanom/komprimovanom folderu (elektronski *.zip*, ne veći od 25 MB), isključivo nazvan izabranom šifrom od dva slova i pet arapskih brojeva (npr. „JM82205“)

Ukoliko je sadržaj konkursnog rada veći od 25MB, moguće je formirati drugi (po potrebi i treći) zapakovan folder, koji je neophodno imenovati rednim brojem u nastavku izabrane šifre, npr: „JM82205“_1 i „JM82205“_2 („JM82205“_3)

Prvi zapakovan („zipovan“) folder treba da sadrži:

- GRAFIČKE PRILOGE – 2D i GRAFIČKE PRILOGE – 3D, definisane u poglavlju 10.3 pod 1. i 2., u *.pdf* formatu;
- SVESKU, dimenzija 29.7x21 cm (A4), definisanu u poglavlju 10.3. pod 4., u *.pdf* formatu;
- MALI PLAKAT ZA ELEKTRONSKU IZLOŽBU, definisan u poglavlju 10.3. pod 5, u *.jpg* formatu.

Drugi zapakovan („zipovan“) folder se može dostaviti odvojeno, sa oznakom iste šifre uz dodatak rednog broja (npr. „JM82205“_2) i treba da sadrži:

- 3D animaciju u trajanju do 1 minuta

Treći zapakovan („zipovan“) folder je rezervni. Ukoliko nije moguće spakovati sve tražene priloge u 2 zapakovana („zipovana“) foldera, moguće je izvršiti slobodnu preraspodelu **samo obaveznih priloga** sa oznakom iste šifre uz dodatak rednog broja (npr. „JM82205“_3).

Prilozi van propisanog sadržaja neće biti razmatrani.

Učesnik konkursa predaje konkursni rad/ponudu elektronski **isključivo na Portal javnih nabavki**.

Krajnji rok za podnošenje konkursnih radova/ponude je **21.03.2022. godine do 13:00 časova (GTM+1 / CET)**.

Konkursni rad koga raspisivač nije primio u roku određenom za podnošenje konkursnih radova, odnosno koji je primljen po isteku dana i sata do kojeg se konkursni radovi mogu podnositi, smatraće se neblagovremenim i neće biti razmatran.

Svakom učesniku dozvoljava se predaja samo jednog konkursnog rada bez varijantnih rešenja.

Po isteku roka za podnošenje konkursnih radova, učesnik konkursa ne može da povuče niti da menja svoj konkursni rad.

10.5. Autorska koverta – sadržaj izjave konkurenta

Uz elektronsku predaju konkursnog rada, učesnik je obavezan da pošalje poštom zapečaćenu neprozirnu kovertu koja nosi naznaku „AUTOR“ i koja je na poleđini označena izabranom šifrom rada od dva slova i pet arapskih brojeva, font Arial, Bold, 50. Koverta se šalje na adresu: **Grad Kragujevac (Zgrada Skupštine grada, kancelarija 211), Trg Slobode 3, 34000 Kragujevac, Republika Srbija**.

Na koverti ne sme da piše ime autora, da se ne bi narušila anonimnost.

U koverti treba da se nalazi:

- Tekstualni dokument u A4 formatu koji sadrži:
 - Korišćenu izabranu šifru od dva slova i pet arapskih brojeva;
 - Ime/imena autora sa potpisima;
 - Ime i prezime lica ovlašćenog za zastupanje (može i ne mora biti jedan od autora);
 - Izjava o prihvatanju uslova konkursa;
 - Elektronsku adresu za dostavljanje odluke žirija;
 - Adresu i kontakt telefon;
 - Izjavu u kojoj se autor ili autorski tim izjašnjava o tome da li želi da se na javnoj izložbi rad izloži pod šifrom (anonimno) ili pod imenom autora;
 - Izjavu u kojoj se autor ili autorski tim izjašnjava o načinu raspodele nagrade u procentima, sa podacima i instrukcijama za uplatu za sva navedena lica;
- Odštampan mali plakat za elektronsku izložbu sveden na dimenziju 29.7x21cm, horizontalno orijentisan

Krajnji rok za slanje koverta je **21.3.2022. godine do 13:00 časova (GTM +1)**.

Osiguravanje anonimnosti prilikom slanja koverta „AUTOR“, moguće je ostvariti:

- Neposrednim uručenjem ili slanjem putem usluge pošte ili brze pošte (DHL, Post Express,....) sa napomenom za anonimno slanje (koverta „AUTOR“ unutar koverta za slanje, na kojoj nema naznake šifre AUTORA).

10.6. Konkursni rokovi

Konkursna dokumentacija se preuzima besplatno sa veb stranice konkursa: www.arsenal-kragujevac.com i sa veb stranice Udruženja urbanista Srbije: www.uus.org.rs, kao i sa portala javnih nabavki (link ka portalu javnih nabavki naveden je u obaveštenju o raspisu konkursa).

Pitanja i zahtevi za dodatnim informacijama ili pojašnjenjima dostavljaju se isključivo preko **Portala javnih nabavki**.

Odgovori žirija na postavljena pitanja, isključivo samo na pitanja u vezi sa raspisom i programom konkursa, objaviće se na **Portal javnih nabavki**.

Krajnji rok za podnošenje konkursnih radova je 21.03.2022. godine do 13:00 časova (GTM +1).

Objavlivanje rezultata konkursa 28.03. 2022. godine do 15:00 časova (GTM +1).

Rezultati će biti objavljeni na Portalu javnih nabavki, na internet strani Konkursa: www.arsenal-kragujevac.com i Udruženja urbanista Srbije: www.uus.org.rs

Nagrađeni i nenagrađeni radovi, u elektronskom formatu biće postavljeni na internet strani Konkursa: www.arsenal-kragujevac.com i na internet strani Udruženja urbanista Srbije: www.uus.org.rs u roku od 2 dana od dana objavljivanja rezultata konkursa. Uz sve radove biće objavljeni osnovni podaci: šifra rada, nagrada, ime(na) autora ukoliko drugačije nije naznačeno u prijavi za Konkurs.

10.7. Vrsta i visina nagrada

Ukoliko do utvrđenog roka pristigne najmanje 5 radova i ukoliko isti zadovoljavaju propozicije konkursa, dodeliće se sledeće nagrade u ukupnom iznosu **bruto** nagradnog fonda u iznosu od **8.000.000,00 dinara** prema sledećoj raspodeli:

- Prva nagrada 4.000.000,00 dinara
- Druga nagrada 2.000.000,00 dinara
- Treća nagrada 1.000.000,00 dinara
- Fond za otkupe 1.000.000,00 dinara

Žiri će raspodelu nagrada izvršiti u svemu prema odredbama Pravilnika, sa mogućnošću i drugačije raspodele nagrada u okviru predviđenog nagradnog fonda.

Naručilac se obavezuje da će isplatu za izabrane i nagrađene konkursne radove izvršiti prema odluci žirija, a u skladu sa Konkursnom dokumentacijom – raspisom u roku od **45 dana** potvrđivanja Odluke žirija od strane Naručioca.

10.8. Sastav žirija i izvestioci

Predsednik žirija:

- Ivan Radulović, arhitekta, predstavnik Gradske uprave Kragujevca, Kragujevac, Srbija

Zamenik predsednika žirija

- Prof. Ivan Rašković, arhitekta, predstavnik Udruženja arhitekata Srbije, Beograd, Srbija

Članovi žirija:

- Prof. dr Aleksandra Đukić, arhitekta, predstavnik Udruženja urbanista Srbije, Beograd, Srbija
- Prof. dr Ognjen Marina, arhitekta, Arhitektonski fakultet Univerziteta „Sv. Ćirilo i Metodije“ Skoplje, Severna Makedonija
- Prof. dr Dubravka Đukanović, arhitekta, predstavnik Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture, Beograd, Srbija
- Prof. dr Saša Čvoro, arhitekta, Arhitektonsko-građevinsko-geodetski fakultet, Univerzitet u Banjoj Luci, BIH
- dr Veroljub Trifunović, arhitekta, predstavnik Udruženja urbanista Srbije Udruženja „Kragujevac – naš grad“, Kragujevac, Srbija

Zamenici člana žirija:

- Mirjana Ćirić, arhitekta, predstavnik Udruženja urbanista Srbije
- Nikola Milanović, arhitekta, predstavnik grada Kragujevca

Izvestioci:

- Jasna Marićević, arhitekta, Beograd, Srbija
- Lazar Mandić, arhitekta, Kragujevac, Srbija

Sekretarijat konkursa:

- Udruženje urbanista Srbije

10.9. Pravne i finansijske posledice za vrstu i visinu nagrade i uslovi zaštite autorskih prava i prenosa imovinskih prava autora na investitora

- Autor konkursnog rada je učesnik koji je izradio konkursni rad i time pod svojim imenom objavio autorsko delo činom predaje na konkurs. Autorski tim čine potpisnici konkursnog rada, koautori, i time nosioci zajedničkih autorskih prava.
- Predajom konkursnog rada autori (autorski tim) prenosi na Naručioca neisključivo imovinsko pravo svih autora, vremenski i prostorno neograničeno, ukoliko je predmetni rad nagrađen ili otkupljen, u skladu sa Zakonom o autorskim i srodnim pravima.
- Nagrađena i otkupljena rešenja služiće kao osnov za dalju razradu planske, urbanističko-tehničke i tehničke dokumentacije, bez plaćanja dodatne naknade autorima. Prenosom autorskih prava, Naručiocu se daje dozvola za one izmene na delu koje su tehnički neminovne radi ispunjenja osnovnih zahteva objekata i prostornih celina, uz maksimalno pridržavanje osnovne koncepcije odabranog konkursnog rešenja.
- Naručilac nema obavezu angažovanja autora kao vršioca izrade planske i tehničke dokumentacije, ali zadržava pravo angažovanja autorskog tima izabranog konkursnog rešenja ukoliko se ukaže potreba za značajnijim izmenama konkursnog rešenja u skladu sa preporukama stručnog žirija, što će biti regulisano posebnim ugovorom, u skladu sa odredbama Zakona.
- Ukoliko je potrebno i ukoliko postoji obostrani interes, Naručilac može konsultovati autore nagrađenih i otkupljenih radova tokom dalje razrade projekta, a autori će pružati konsultantske usluge u potrebnoj meri. Svaku eventualnu saradnju strane će regulisati posebnim ugovorom, u skladu sa odredbama Zakona.
- Autori zadržavaju pravo na publikovanje svojih radova.
- Naručilac ima prava da koristi sve pristigle radove, da ih publikuje i promoviše rezultate konkursa.

PRILOZI UZ PROGRAM – PODLOGE I PRATEĆA DOKUMENTACIJA

Link za preuzimanje podloga i prateće dokumentacije: https://kgorgrs-my.sharepoint.com/:u:/g/personal/arsenal_kg_org_rs/ESZrpUf58JhLmvtdEq5MRr8BAkvlW8_laoGpCAM8DAhRZw?e=EtLpRp

1. INFORMACIONI GRAFIČKI PRILOZI

- Granica konkursnog obuhvata
- Imovinska karta parcela i objekata
- Objekti za arhitektonsku razradu (postojeće stanje)

2. GRAFIČKE DIGITALNE PODLOGE

- Katastarsko-topografski plan konkursnog obuhvata
- Katastarsko-topografski plan šireg područja
- Ortofoto snimak konkursnog i šireg područja

3. USLOVI SLUŽBE ZAŠTITE SPOMENIKA KULTURE I RELEVANTNE ODLUKE

- Republički zavod za zaštitu spomenika kulture
- Zavod za zaštitu spomenika kulture Kragujevac
- Odluka o utvrđivanju Komplexa Vojno-tehničkog zavoda u Kragujevcu za prostornu kulturno-istorijsku celinu („Službeni glasnik RS“, broj 36/2014)

- Odluka o utvrđivanju Prostorno kulturno-istorijske celinu Vojno-tehničkog zavoda u Kragujevcu za nepokretno kulturno dobro od izuzetnog značaja („Službeni glasnik RS“, broj 12/2016)

4. IZVODI IZ RELEVANTNIH PLANSKIH DOKUMENATA

- Generalni urbanistički plan „Kragujevac 2015“ („Službeni list grada Kragujevca“, br. 7/2010 i 16/2012)
- Plan generalne regulacije "Naselja Beloševac i Ždraljica" („Službeni list grada Kragujevca“, br. 39/2015)
- Prva izmena i dopuna plana generalne regulacije „Centar-stara varoš“ („Službeni list grada Kragujevca, broj 24/2013)
- Plan detaljne regulacije "Matične lokacije grupe Zastava" ("Službeni list grada Kragujevca", broj 9/2005);
- Plan detaljne regulacije "Milošev Venac II" ("Službeni list grada Kragujevca", broj 11/2006);
- Plan detaljne regulacije "Zastava automobili" ("Službeni list grada Kragujevca", broj 37/2008);
- Izmjena i dopuna Plana detaljne regulacije "Matične lokacije grupe Zastava" ("Službeni list grada Kragujevca", broj 6/2013) - saobraćajnica;
- Izmjena i dopuna dela Plana detaljne regulacije "Matične lokacije grupe Zastava" ("Službeni list grada Kragujevca", broj 8/2014) - trafostanica;
- Plan detaljne regulacije „Matična lokacija Stara Zastava“ („Službeni list grada Kragujevca“, broj 41/2015)
- Urbanistički projekat bloka „Milošev venac“ (2002.god.)
- Predlog programskog zadatka za izradu Plana detaljne regulacije PKIC „Kompleks Vojno-tehničkog zavoda u Kragujevcu“ – zona 1 (2017.god.)

5. FOTO I VIDEO DOKUMENTACIJA

- fotodokumentacija
- video dokumentacija i virtuelne ture:
<https://www.youtube.com/watch?v=W6ozRPS7zp8>
https://kg.virtualnigrad.com/milosev_venac/srb/milosevvenacsrpski.html

6. INICIJATIVE I PREDLOZI

- Konceptijski projekat – predlog za osnivanje istorijsko-kulturnog centra „Prva industrija Srbije“ u objektima „Kneževog arsenala“ u Kragujevcu, Udruženje „Kragujevac – naš grad“
- Predlog za trajnu zaštitu tehničkih kulturnih dobara domaće automobilske industrije, Narodni muzej u Kragujevcu
- Neoficijelni predlozi, ankete

7. OSTALA DOKUMENTACIJA UZ PROGRAM

- Strategija integralnog urbanog razvoja centralnog gradskog područja Kragujevca ("Službeni list grada Kragujevca", broj 34/2012).
- Predlog urbanističkog rešenja za prostornu celinu Vojnotehnički zavod, Kragujevac (Astoc, Ambero, Grad Kragujevac, 2014.god.)
- Investicioni plan za realizaciju planiranih saobraćajnih, zelenih i ostalih parternih (javnih) površina i komunalne infrastrukture u okviru kompleksa „Vojnotehnički zavod“ u Kragujevcu (Educa, Ambero, 2015.god.)
- Izveštaj o proceni vrednosti nekretnina u kompleksu „Zastava kamioni“ (PCPI, Ambero, 2015.god.)
- Izveštaj o ispitivanju kvaliteta zemljišta u kompleksu VTZ (Zaštita na radu Beograd, JP Urbanizam Kragujevac, 2020.god.)
- Publikacije Zavoda za zaštitu spomenika kulture – Kragujevac;

- Istorijska i umetnička baština Vojnotehničkog zavoda (Zavod za zaštitu spomenika kulture, Ministarstvo kulture Republike Srbije, Beograd, 2005.god.)
- Industrijsko nasleđe – zaštita i revitalizacija (Zavod za zaštitu spomenika kulture Kragujevac, Kragujevac, 2013.god.)
- Vojno-tehnički zavod – industrijsko i tehničko nasleđe Kragujevca (Zavod za zaštitu spomenika kulture Kragujevac, Kragujevac, 2013.god.) / karta
- Izvod iz relevantne studijska dokumentacije:
 - Konstruktivne vrednosti objekata VTZ (pregled), Evica Dimitrijević Rajšić, 2013.god.
 - Studija izvodljivosti VTZ – Ljubljanski proces II, Zavod za zaštitu spomenika kulture Kragujevac, 2014.god.

Napomena: Fotografije kod kojih nije naznačen autor, su fotografije u vlasništvu Zavoda za zaštitu spomenika kulture Kragujevac, Gradske Turističke organizacije Kragujevac, Narodnog muzeja u Kragujevcu, Zorana Petrovića, Predraga Mihajlovića, Veljka Lekovića, Bogdana Vranješevića, Dragana Vučkovića, Jovana Živanovića, Zorana Lazarevića, Bojana Pavlovića i Dragana Jevtovića, a koji su dali saglasnost gradskoj upravi za razvoj i investicije Kragujevac za korišćenje istih u svrhu ulaznog podatka za učesnike međunarodnog konkursa PKIC „Vojno – tehnički zavod“ u Kragujevcu.

U Beogradu, 26.01.2022. godine

Žiri u sastavu:

Predsednik žirija:

Ivan Radulović, arhitekta, Kragujevac, Srbija

Zamenik predsednika žirija:

Prof. Ivan Rašković, arhitekta, Beograd, Srbija

Članovi žirija:

Prof. dr Aleksandra Đukić, arhitekta, Beograd, Srbija

Prof. dr Ognjen Marina, arhitekta, Skoplje, Severna Makedonija

Prof. dr Dubravka Đukanović, arhitekta, Beograd, Srbija

Prof. dr Saša Čvoro, arhitekta, Banja Luka, BIH

dr Veroljub Trifunović, arhitekta, Kragujevac, Srbija